

**Півстоліття
невтомної
праці**

**ПІВСТОЛІТТЯ
НЕВТОМНОЇ
ПРАЦІ**

*Нарис історії Чернігівського
державного педагогічного інституту
ім. Т. Г. Шевченка*

Автори нарисів: доц. В. С. Крелевський,
доц. В. У. Чарноус, доц. В. Ф. Шморгун.

Відповідальний редактор — доц. В. І. Півторизні.

На правому березі Десни розкинулось одне з найдавніших на Русі міст — нині велике соціалістичне місто Чернігів. Одні з найбільших у Європі комбінатів синтетичного волокна, камвольний комбінат, потужна ТЕЦ, десятки передових підприємств, великі багатоповерхові будинки, тролейбус, автобус, красиві вулиці і бульвари, парки і пам'ятники старовини — таке сьогодні це місто над Десною, яке невпинно продовжує рости, про що свідчать краєвиди новобудов.

У місті багато шкіл та інших учбових закладів. Серед них помітне місце займає Чернігівський державний педагогічний інститут ім. Т. Г. Шевченка, 50-річчю якого присвячено цей нарис.

Чернігівський педагогічний інститут ім. Т. Г. Шевченка веде своє існування від Чернігівського вчительського інституту, який був заснований у 1916 р. за клопотанням губерньського земства¹. Було призначено директора інституту О. П. Флєрова і штатних викладачів: С. І. Воробйова та П. К. Федоренка. Викладачі — математики В. П. Бударін, природознавства П. Сінайський, малювання і чистописання І. В. Лисичин, закону божого Г. Дієснеров — були поза штатом.

У дореволюційному Чернігові для інституту не знайшлося ні приміщення, ні потрібних асигнувань, тому доцентів в приватній особі знято в оренду 6 кімнат, де розмістилися квартира директора, канцелярія і кімнати

¹ Розпорядження Міністерства народної освіти № 3072 від 16.V.1916 р., Чернігівський обласний державний архів, ф. 406, од. зб. 27, арк. 2.

Рис. 1. Запасний вигляд Чернівецького педагогічного інституту ім. Т. Г. Шевченка.

для зберігання інститутського майна, а для занять було взято в оренду ще одну кімнату в будинку колишньої торгівельної школи, де тепер міститься обласне статуправління.

У 1916 р. до інституту було зараховано 22 х. слухачів — дітей міщан, селян, нижчого духовенства, які закінчили вищі початкові училища, учительські семінарії, чотирикласні міські школи і підкурси 7 вступників до інституту вже раніше працювали вчителями, і серед них — М. О. Григор'єв, який пізніше став професором Харківського педагогічного інституту. Інститут розпочав своє існування як навчальний заклад для чоловіків.

Заняття в інституті почалися 22 вересня 1916 року. Не було ще ні навчального обладнання, ні належних посібників. Бібліотека інституту налічувала лише 415 книжок. Не було гуртожитку. Стипендія становила 15 крб. на місяць, а квартира з харчуванням коштувала 25—30 крб. Перший рік інститут існував як середній спеціальний навчальний заклад, важливе місце в роботі якого

займало викладання закону божого. Навчальний рік закінчився 21 березня 1917 р.

Під впливом Лютневої буржуазно-демократичної революції сталися деякі зміни і в інституті. У червні 1917 року його було переведено у розряд учбових закладів вище середнього типу з окремими історичним, фізико-математичним і природничо-географічним відділами. Їйому було передано в тимчасове користування 10 кімнат у будинку дворянського пансіону, дозволено приймати в число студентів не тільки чоловіків, а й жінок. У тому році на інституті без екзаменів по атестаціях було прийнято 35 осіб (серед них 15 чоловік становили діти шкільн, чиновників і духовенства). Навчальна робота в інституті в 1917 р. за змістом була майже тою ж самою, як і раніше.

Після сторінки в житті інституту розпочинається і перемогам Великої Жовтневої соціалістичної революції. У січні-лютому 1918 р. на Чернівецьщині була встановлена Радянська влада, яка з перших днів свого існування почала заходи щодо зміцнення матеріальної бази інституту і перебудови його роботи. Але вже в березні 1918 р. майже вся Чернівецька губернія була окупована німецькими татарбаниками, які ліквідували всі завоювання Радянської влади. Приміщення інституту було зайнято німецькою комендатурою, тому інститут з великими труднощами продовжував свою роботу — то в приміщенні духовної семінарії, то в будинку однієї з шкіл міста.

12 січня 1919 р. радянські війська під командуванням М. Щорса звільнили Чернівці, а згодом Радянська влада була встановлена в усій губернії. З цього часу розпочинається докорінна перебудова роботи інституту. Вона відбувалася у відповідності з настановами В. І. Леніна про розвиток народної освіти, закріплених у програмі РКП(б). Партія поставила завдання готувати нові кадри працівників освіти, проінформувати про ідеї комунізму, відкрити широкий доступ в аудиторії вищої школи для тих, хто бажає вчитись, насамперед для робітників, забезпечити студентів матеріально, щоб дати фактичну можливість робітникам і селянам скористатися вищою освітою¹.

¹ «КПРС в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК», ч. I, К., 1954, стор. 393.

С. І. Воробйов.

Після відновлення Радянської влади в Чернігові було скасовано викладання закону божого і включено в навчальний план інституту вивчення соціології, політ-економії і конституції Радянської України. Головою педагогічної Ради було обрано С. І. Воробйова, який працював в інституті аж до початку Великої Вітчизняної війни, здійснюючи в різний час посади ректора, проректора, декана, завідувачого кафедрою і доклав немало зусиль для підготовки учителів.

1919 рік — це час великих перетворень на Чернігівщині в галузі економіки, перебудови школи, швидкого розвитку нової культури. Викладачі Чернігівського інституту читали лекції з різних питань науки, літератури, мистецтва в народному університеті, на курсах підготовки учителів для нової трудової школи, працюють у місцевих органах народної освіти, ведуть значну наукову роботу. У цьому році інститут дав першу продукцію — випустив 13 учителів. 1919 рік був важливим у житті

інституту ще й тому, що тоді була здійснена реорганізація його у вищий навчальний заклад — педагогічний інститут. Основні риси цієї реформи були накреслені наркомом освіти РРФСР А. В. Луначарським: «Тепер же у вигляді перехідного заходу ми починаємо перетворювати всі учительські інститути, семінарії і постійні педагогічні курси... писав він... — у вищі педагогічні навчальні заклади, які повинні випускати глибоко освічених педагогів, здатних викладати цілу групу споріднених предметів. Ці навчальні заклади готуватимуть дирекції в галузі дошкольного виховання та інструкторів по провадженню в життя трудового навчання»¹.

Після призначення представником губвідділу народної освіти привітаний вищою педагогічною освітою в Москві і Петрограді колегія губерніського відділу народної освіти з участю представників Чернігівського і Глухівського учительських інститутів та представників учительських семінарій розглянула це питання і ухвалила зосередити підготовку учителів для трудшкіл І і II ступенів у педагогічних інститутах; колегія визнала за потрібне реформувати учительські інститути в чотирирічні педагогічні. Було підкреслено, що в число слухачів інститутів зараховуватимуться в першу чергу діти церковноармійців і робітників, що інститути випускатимуть спеціалістів з широким науково-педагогічним кругозором, які володітимуть методами наукового дослідження і будуть здатними стежити за дальшим розвитком педагогічної думки. У проекті навчального плану велике місце відведено було практичним і семінарським заняттям.

У зв'язку з наступом денікінців з Києва в Чернігів оповукувалося Рада робітничої і селянської оборони. Серед її членів були представники ЦК КП(б)У і уряду України зокрема, К. Е. Ворошилов, І. І. Петровський, А. С. Бубнов, Д. З. Мануйльський, М. О. Скрипник, Є. Б. Баштаїн.

14 вересня 1919 р. проект реформи інституту був поданий на розгляд Ради робітничої і селянської оборони України і затверджений нею². [Внаслідок цього в Чер-

¹ Журн. «Пролетарієць», Чернівці, 1919, № 11, стор. 34.

² Чернігівське навігаторське архів. ЦМД при ЦК КПРС, ф. 17, оп. 7, кв. 48, л. 11, арк. 143.

³ Журн. «Пролетарієць», Чернівці, 1920, № 2, стор. 35.

П. С. Александров.

нітові з'явився новий вищий навчальний заклад — педагогічний інститут. Радянська влада передала інституту будинок колишнього реального училища (нині приміщення кооперативного технікуму) з досить багатим обладнанням і будинок для природничо-географічного факультету на Бобровиці в приміщенні колишньої канцелярії губернатора, дослідні школи I і II ступенів; інститут поповнив свої кабінети і бібліотеку за рахунок ліквідованих навчальних закладів духовного відомства.

8 жовтня 1919 р. в газеті «Известия» Ради оборони України і Чернігівського губвиконкому було опубліковано, що прийом слухачів на I курс Чернігівського педагогічного інституту продовжено до 11 жовтня. Колонок розпочався 13 жовтня. Слухачі інституту повинні скласти завдання не пізніше 22 жовтня. У цій самій газеті було оголошено конкурс на заміщення вакантних посад викладачів.

Проф. С. В. Иванов.

Поповнився інститут і новими викладачами; у ньому почали працювати Павло Сергійович Александров¹, С. В. Иванов², та ін.

Заняття мали розпочати в жовтні. Проте цей строк був порушений. 11 жовтня Чернігів був захоплений денікінцями, які чинили терор і насильство над мирними жителями міста. Заняття розпочалися тільки 25 грудня, після звільнення Чернігова Червоною Армією.

¹ Нині видатний російський радянський математик, з 1953 року академік Академії наук СРСР, професор Московського університету (з 1929 року), віце-президент Міжнародної математичної асоціації, відомий працями з множин теорії і топології, П. С. Александров створив теорію бікомпактних просторів, методи комбінаторного (алгебраїчного) дослідження множин і просторів; йому належать важливі закони двоїстості, розробка теорії розмірності та інших наукових проблем. Акад. П. С. Александров обраний членом ряду зарубіжних академій; нагороджений орденом Леніна і урядовий почесний знак лауреата Державної премії.

² Генерал-професор Воронезького університету.

Навчальний план інституту був приведений у відповідність до нових вузівських програм; велику увагу було приділено розробці питань про трудові процеси в новій школі. При інституті відкрито майстерню наочних посібників, організовано підготовку інструкторів ручної праці, педагогічний музей, річні курси підготовки вчителів для Чернігівського, Остерського і Сосницького повітів.

Велику роботу в справі створення нової школи проводять у цей час викладачі інституту. Так, у комісії по реформі школи в 1920 році працювали викладачі інституту Д. О. Заушківський, С. В. Іванов, Д. М. Іванов, П. С. Александров, І. В. Лисицин, О. О. Шушківський та ін.; вони брали активну участь в обговоренні питань перебудови школи на сторінках місцевого педагогічного журналу «Трудове виховання», редактором якого був викладач інституту С. В. Іванов. У № 1 і 6 цього журналу за 1920 рік було розміщено велику статтю П. С. Александрова — «Математика в єдиній трудовій школі», у № 2 — цикл статей С. В. Іванова: «Перші шкільні виховання в єдиній школі», «Общие задачи и схематический план занятий в школе первой ступени единой трудовой школы», «Лабораторный метод в применении к изучению литературы», а також І. В. Лисичина: «Об эстетическом воспитании» та ін. Деякі викладачі інституту одночасно працювали і в Губернському відділі народної освіти. С. А. Павлов, наприклад, очолював відділ підготовки вчителів, С. В. Іванов був головою інструкторської колегії. Він же редагував програми навчально-виховних занять у школі. Великим успіхом у слухачів народного університету користувалися лекції П. С. Александрова з математики і літератури, О. О. Шушківського з біології та ін.

Викладачі інституту брали активну участь у роботі пересувного народного університету, який організовував читання лекцій у сільській місцевості, працювали над різними науковими проблемами, незважаючи на величезні труднощі, пов'язані з громадянською війною.

Великі зміни сталися і в керівництві інституту. До складу ради було введено представників студентства, запроваджено виборність викладачів. Викладачам, які не були добре відомі членам ради, пропонували прочитати по 2 лекції в присутності студентів і чотирьох ви-

кладачів — фахівців, після чого рада інституту ставила питання про їх обрання. Рада затверджувала розроблені на факультетах програми для вступу, тематику і програму курсів, переводила студентів з курсу на курс.

Матеріальне становище студентів під час громадянської війни було дуже важким. Невеличкий гуртожиток було організовано лише в лютому 1920 р. Більшість студентів змушена була жити на приватних квартирах. Розмір стипендії не задовольняв навіть повсякденні потреби у продуктах харчування.

Основними формами навчальної роботи були лекції і семінари з рефератами студентів. Успішність обліковували за результатами колоквіумів і заліків. Для підготовки студентів до роботи в трудовій школі було введено трудові заняття на базі ремісничого училища і роботи в сільському господарстві під час літніх канікул.

23 березня 1920 р. з ініціативи ЦК КП(б)У була скликана перша Всеукраїнська нарада, яка схвалила нову систему народної освіти. У відповідності з рішеннями цієї наради Наркомос УСРР у травні видав тимчасову інструкцію про політику Радянської влади в галузі народної освіти, а в червні 1920 р. наказ про організацію єдиної трудової школи. В галузі вищої освіти інструкції вимагали від місцевих органів народної освіти негайно практично ставити питання про створення радянських інститутів народної освіти для підготовки вчителів у відповідності з основними вимогами української радянської школи¹.

У зв'язку з реорганізацією системи педагогічної освіти на Україні Чернігівський інститут восени 1920 р. був перетворений в інститут народної освіти. Молодші курси були переведені на нові навчальні плани, а старші продовжували роботу за навчальними планами педагогічних інститутів. За новим положенням інститут залишався чотирьохрічним (1 рік — основне відділення і 3 роки — спеціальні). Основне відділення повинно було підготувати до навчання в інституті робітників і селян, які мали певні прогалини в знаннях.

¹ «Радянське будівництво на Україні в роки громадянської війни (1919—1920)», збірник документів і матеріалів. К., 1967, стор. 109.

18 жовтня 1920 р. на засіданні ради інституту підтверджено з статуту ІНО було обрано керівництво: ректора ІНО С. І. Воробйова, товариша ректора Д. О. Заушкешіна, секретаря О. О. Шумківського, декана факультету. Були проведені також перевибори викладачів, щоб залучити до інституту висококваліфікованих спеціалістів, спроможних виховати нового вчителя радянської школи. Таким чином, завдяки Радянській владі, вже в роки громадянської війни інститут був перетворений у вищий учбовий заклад; значно зміцнено було його матеріально-навчальну базу, розповнено склад викладачів висококваліфікованими спеціалістами і зроблено перший випуск педагогів для нової радянської школи.

Громадянська війна закінчилась. Радянські люди почали відбудовувати народне господарство. У зв'язку з цим перед вищою і середньою школою виникали нові завдання. У листопаді 1920 р. В. І. Ленін зазначав, що працівники освіти, учительський персонал до Великої Жовтневої соціалістичної революції були виховані в душі буржуазними передсудами і звичками, у душі, ворожому пролетаріату, вони були зовсім не зв'язані з ним. «Тепер ми повинні виховати нову армію педагогічного членівського персоналу, який повинен бути тісно зв'язаний з партією, з її ідеями, повинен бути пропитий її духом, повинен привертати до себе робітничі маси, пропити їх духом комунізму, залучити їх тим, що роблять комуністи»¹.

У зв'язку з переходом до нової і деяким пожвавленням капіталістичних елементів питання якісного складу студентів і професорсько-викладацьких кадрів набувало особливого значення. Велику роль у розв'язанні цих завдань відіграли запровадження прийому до вузів за класовим принципом, який надавав перевагу молоді з пролетарських верств населення, організація в Москві і Петрограді (у відповідності з ленинським декретом від 11 лютого 1921 р.) інститутів Червоної професури для підготовки викладачів суспільних наук для вузів, постанов ЦК РКП(б) від 14 грудня 1922 р. про роботу парт-

організацій вузів і робітфаків, про підготовку в найкоротший час червоних спеціалістів з усіх галузей державного будівництва².

У 1921—1925 рр. у зв'язку з пошуками нових ефективних форм організації вищих навчальних закладів і методів їх роботи в інституті відбувається ряд перебудов. Ураховуючи те, що периферійні ІНО не мали достатньої матеріальної бази і професури для того, щоб готувати висококваліфіковані кадри викладачів для середніх шкіл, а також те, що основною ланкою загальної освіти була семирічка, восени 1921 р. уряд УРСР прийняв постанову про залишення в периферійних вузах факультетів спільну з трирічним строком навчання для підготовки викладачів семирічних шкіл і працівників дитячих закладів. Основне відділення було ліквідоване і перетворене у підготовче відділення до вступу на I курс інституту соціального виховання. Оскільки розпорядження про зміну профілю інституту намірилося тоді, коли навчальний рік розпочався, перебудову роботи інституту було проведено лише частково: закрито основне відділення і замість нього утворено підготовче, посидено педагогічний цикл на першому курсі. Старші курси мали закінчувати інститут за старими навчальними планами. Перший курс з 1922/23 навчального року був переведений на навчальний план факультету соціального виховання. У цей час помітною стала тенденція до заміни лекцій лабораторно-дослідницьким методом. У 1923/24 навчальному році ця тенденція посилюється, а 1924/25 навчальний рік був перехідним до Дальтон-плану.

Кількість лекцій різко було скорочено, поширилися такі форми навчання, як лабораторні роботи, вибіркові обстеження на підприємствах, екскурсії. Основною формою занять стали доповіді і реферати студентів, заняття семінарського типу. У формі лекцій і практичних занять вивчали лише українську мову, українську літературу, мовознавство, рефлексологію, дитячу літературу, систему освіти в СРСР. Заслуженим успіхом у цей час користувалися лекції І. П. Львова, С. І. Воробйова, В. К. Щербакова. Велику увагу приділяли в інституті дидактичній практиці, вивченню студентами школи. На

¹ В. І. Ленін, Твори, т. 31, стор. 327—328.

² Визначення ЦК РКП(б) з 1923, № 1.

педагогічну практику відведено було один день на тиждень на всіх трьох курсах.

Якісний склад студентів деякий час залишався ще незадовільним. Так, у 1921/22 навчальному році робітники і селяни серед студентів становили 46,6%, а в 1922/23 тільки 35,2%. Це пояснювалось до певної міри тим, що на Чернігівщині був дуже незначний прошарок робітничого класу, а серед робітників і селян було ще небагато таких, які б мали належну загальноосвітню підготовку для вступу в інститут, а також тим, що в 1921 р. був відкритий вільний доступ у вузи для всіх бажаючих.

Керуючись вказівкою про пролетаризацію вузів, мілька партійна організація в 1922/23 навчальному році посилає на підготовчі курси до інституту групу слухачів трирічних педагогічних курсів, соціальний склад яких був значно кращий. У 1923 р. прийом до інституту проводили за підтриманнями громадських організацій. Внаслідок цього до інституту було прийнято вже 48,3% робітників і селян, серед них 4 комуністи, 3 комсомольці та 14 члени КПС. Щоб поліпшити якісний склад студентів, у листопаді—грудні 1923 р. було проведено також перереєстрацію студентів і ряд інших заходів. У 1924/25 навчальному році робітників і селян було вже 59,5%, а серед службовців, які навчалися в інституті, майже половину становили колишні вчителі. Серед студентів у 1924/25 рр. було 4 комуністи, 9 комсомольців і 42 члени КПС. Так з року в рік зростала кількість робітників і селян серед студентів інституту.

Щодо загальноосвітньої підготовки вступників, то вона дедалі погіршувалась. Якщо на початку 20-х років переважна більшість вступників мала закінчену середню освіту, то в 1925 р. серед прийнятих до інституту було 43% тих, що закінчили тільки семирічну школу. Проте цей недолік значною мірою компенсувався тим, що понад 50% вступників пройшли великий життєвий шлях, працювали на виробництві і мали бажання вчитись, оволодіти спеціальністю вчителя.

Матеріально-побутові умови студентів і викладачів у цей час були дуже тяжкими. У 1921 р. студенти і викладачі одержували невеличкий пайок хліба і цукру. Більшість студентів, щоб поліпшити свій матеріальний стан, працювала вагтовими, шпантажниками, релетиторами. Одягалися студенти вимку в шинелі, нігтики ходили в

сорочках із сурового селянського полотна; носили сандалі на мотузкових або дерев'яних підсошках.

У зв'язку з паливною кризою будинок інституту майже не опалювали. Студенти самі будували залізниці печі з виводом у вікна, приносили з дому дрова; в аудиторіях, повних диму і кінтяви, сиділи на заняттях у верхньому одязі.

У лютому 1921 р. протягом тижня інститут взагалі не працював через відсутність палива. Тоді на нараді було вирішено проводити заняття IV курсу історико-філологічного і фізико-математичного факультетів на квартирах деканів, а також «позичати» приміщення для занять в інших учбових закладах.

Промовистий такий факт: на засіданні педради в лютому 1921 р. було повідомлено, що для співробітників інституту відпущено $\frac{1}{16}$ куб. сажнів дров. За рішенням ради ці дрова були розіграні в лотерею.

З 42 викладачів інституту в 1920/21 навчальному році академічний пайок одержувало лише 11 викладачів. Пайки призначала таємним голосуванням комісія губнарскаїти. У міру подолання розрухи в народному господарстві поліпшувались і життєві умови студентів та викладачів.

У 1923/24 навчальному році в інституті були створені партійний і комсомольський осередки. У цей час створюється і студентсько-викладацький (реорганізований в 1925 р. в профком) з двома комісіями: соціально-економічною, яка займалася питаннями розподілу стипендій, місць у гуртожитку, організацією суботників тощо, і академічною комісією, яка організувала студентську читальню, марксистсько-ленінський гурток, два політгуртки, займалася питаннями успішності та дисципліни студентів. З 1924 р. ректором інституту став В. К. Шербань, член партії з 1918 р., який раніше працював політкомісаром інституту і заступником завідуючого агітпропагандою губкому КП(б)У.

Усе це сприяло піднесенню ідейно-теоретичного рівня занять, посиленню виховної роботи серед студентів і викладачів, залученню їх до активної громадсько-політичної роботи. В інституті створюються гуртки природничо-наукової пропаганди, нового побуту, літературний, драматичний, хоровий та ін. Добре працював антирелігійний семінар у складі 57 студентів, яким керував рек-

тор інституту. Викладачі інституту не тільки самі вели наукову роботу, а й залучали до неї студентів, організували для них історико-архівний та історико-революційні гуртки. Часто відбувалися тематичні вечори. У березні 1925 р. 160 студентів було послано в села для агітаційно-пропаганди, у місті проведено 17 вечорів з виступами інститутської самодіяльності, прочитано понад 220 доповідей, організовано 7 сільськогосподарських і 6 природничо-наукових гуртків. Велика група студентів працювала по ліквідації неписьменності серед червоноармійців гарнізону, по виявленню безпритульних дітей і організації їм допомоги, по перевихованню неповнолітніх злочинців, у бібліотечних гуртках міста, піонервожатими в школах, брала активну участь у проведенні кампанії допомоги Повітрофлоту.

У середині 20-х років в інституті налічувалось 25—30 викладачів, у тому числі 2 професори (С. І. Воробієв, О. О. Шушківський). Переважна більшість з них — це колишні працівники дореволюційних середніх учбових закладів, які мали широку підготовку і добре знали школу. Колишній студент інституту Володимир Борисович Фурсенко, який закінчив інститут у 1924 р. (тепер професор Московського інституту інженерів геодезії, аерофотозйомки і картографії), пригадуючи викладачів тих років, пише: «...викладачі інституту мали дуже високу науково-теоретичну підготовку і користувалися великою любов'ю та повагою серед студентів. Це були справжні патріоти соціалістичної України, безмежно відали науки і справі виховання нових науково-педагогічних кадрів. Цікаво, що в 1920 р. в інституті читав лекції з теорії функцій дійсного змішаного всесвітньовідомий учений, дійсний член Академії наук СРСР Павло Сергійович Александров. Якраз його лекціям я зобов'язаний тим, що вибрав математику своєю спеціальністю».

Кафедр в інституті в той час не було. Їх заміняли циклові (предметні) комісії: методична, педагогічна, виробнича і соціально-економічна, які об'єднували викладачів споріднених дисциплін. Виробнича комісія, наприклад, об'єднувала викладачів математики, фізики, хімії, зоології, ботаніки. До складу циклових комісій входили

¹ Лист В. В. Фурсенки циклової комісії інституту (березень 1966 р.).

представники студентів, яких відібрала академічна комісія профкому. Циклові комісії розглядали навчальні плани, програми, затверджували робочі плани тощо. Своєрідною надбудовою над цикловими комісіями була факультетська комісія, яка розглядала питання всієї навчальної роботи. В інституті практикували дискусії на актуальні питання навчально-методичної і виховної роботи. Царсько висвітлювали ці питання і в бюлетені, який виходив в інституті. Викладачі інституту приділяли також велику увагу питанням методики роботи в школі. Якраз на, ректор інституту В. К. Шарбатов у 1926 р. видав брошуру «Антирелігійне виховання дітей».

Досить швидко розвивався інститут у 1926—1930 роках коли країна закінчила відбудову народного господарства і вступила в період виконання першого п'ятирічного плану розвитку народного господарства. Для виконання нових завдань, які поставили перед країною, треба було збільшити підготовку кадрів, підвищити якість роботи вищих учбових закладів.

Харта КП(б)У (1927 р.) у резолюції «Про завдання культурного будівництва на Україні» підкреслював, що питання виховання нового вчителя і залучення до агітаційної роботи наших учителів з робітників і селян потребує особливої уваги з боку партії і всіх партійних організацій, що місцеві партійні організації повинні особливо уважно ставитись до педагогічних вузів, щоб використати умови для залучення до них достатнього числа робітників. Підготовка і перепідготовка нових рядових вчителів з робітників і селян повинна бути предметом постійної уваги всіх партійних організацій і всіх державних, освітніх і професійних організацій¹.

12 квітня 1929 р. ЦК ВКП(б) прийняв постанову «Про укрупнення педагогічних вузів», в якій постановлено надання — довести провишок робітників і селян серед студентів педвузів до 65, а в педтехнікумах — до 90%. Ці постанови стали важливими стимулами дальшого розвитку педагогічної освіти.

Ще восени 1925 р. Наркомос УРСР видав нові навчальні плани про перехід факультету соціального виховання на антирелігійний строк навчання. Але трохи по-

² «Коммунистическая партия Украины в революциях и революционная деятельность» (1918—1956)», К., 1958, стор. 434.

требови в разразах не дава змоги виконати це відразу. Тільки в 1928 р. інститут не дав чергового випуску і відкрив четвертий курс.

З 1928 р. починається значне розширення інституту. До нього вливаються Остерський і Городнянський педагогікуми, на базі яких відкривається факультет комплексників для підготовки вчителів початкових класів з вищою освітою. Отже, починаючи з 1928/29 навчального року, у Чернігівському ІНО функціонують факультети соціального виховання, який готує вчителів для шкіл старшого концентру, комплексників і при ньому підготовчий відділ. Помітно зростає контингент студентів. У цей час на факультеті соціального виховання навчається 262 чол., на факультеті комплексників — 293 і на підготовчому відділі — 157, а всього 712 чол. Число викладачів зростає до 42 чол. Зміцнюється і матеріальна база інституту. У 1928 р. інституту, крім будинку колишнього реального училища, переданого ще в 1919 р., додатково був переданий будинок радпартшколи (колишня духовна семінарія). Крім того, в розпорядженні інституту було ще 3 будинки, в одному з яких розміщалися бібліотека, а в двох інших обладнано гуртожитки. У зв'язку з тим, що всі студенти повинні були проходити практику в сільському господарстві, інституту ще раніше були передані землі колишнього Троїцького монастиря (близько 18 га, у тому числі 9,3 га саду).

На кінець 20-х років значно поліпшився і соціальний склад студентів. З 555 студентів (без підготовчого відділу) в 1928/29 навчальному році було: робітників — 74, селян — 227, службовців — 108, трудової інтелігенції — 115, кустарів — 27 та інших — 4. За освітою і віком склад студентів був дуже різноманітний. У ці роки прийом до інституту здійснювався як екзаменами, так і без екзаменів по відрядженнях. Серед студентів значну групу становили ті, які закінчили середні педагогічні учбові заклади, учителювали і після цього були відряджені в ІНО.

У зв'язку з постановою липня 1928 р. Пленуму ЦК ВКП(б) про підготовку спеціалістів, зокрема про пролетаризацію вузів, постало питання про скорочення підготовки до вузів пролетарської і білицько-селянської молоді. Відповідно до цього постанови 1929 р. при інституті був відкритий вечірній робітничий факультет у скла-

ді одного четвертого курсу на 50 осіб і курси «профтехосвіти» з терміном навчання один рік. У 1929/30 навчальному році в інституті (з робітничими і підготовчими курсами) навчався 721 чол., зокрема: на факультеті соціального виховання — 302, на факультеті комплексників — 275, на робітфаці — 48, на курсах «профтехосвіти» — 23 і на підготовчому відділі — 75.

У вересні 1930 р. було оголошено прийом на I—III курси денного і на I—IV курси вечірнього робітфаку, проведено прийом на профкурси «3000», внаслідок чого до інституту влилася значна кількість пролетарської молоді.

У 1928—1930 роках сталися деякі зміни і в організації керівництва навчальним процесом. На старших курсах широко почали застосовувати семінарську роботу, практикувати (хоч і не дуже широко) читання лекцій; обговорювалося було положення про трирічне стажування і виконання діаломних робіт. У 1929 р. циклові комісії були замінені кафедрами. Були утворені кафедри історії, соціально-економічних дисциплін, педагогіки, психології, хімії, агробіологічних дисциплін, мови і літератури, техніко-математичних дисциплін. В кінці 1930/31 навчального року була також створена кафедра діалектичного матеріалізму, керівником якої став М. І. Ланітний.

Значно зміцніли в 1928—1930 роках партійна і комсомольська організації інституту, які проводили велику політико-масову роботу як в інституті, так і в Чернігові, залучали викладачів і студентів до активної роботи в проведенні колективізації та інших господарсько-політичних кампаній на селі.

У зв'язку з швидким розвитком народної освіти в країні і потребою прискорення підготовки вчителів у липні 1930 р. факультет комплексників влило у факультет соціального виховання і строк навчання в інституті скорочено до трьох років.

Майже в 1921 р. перший випуск педагогічного інституту дав країні 20 нових учителів, то в кінці 20-х років інститут вже випускав щороку по 100 і більше педагогів. Протягом 20-х років він дав країні сотні відданих Радянській справі спеціалістів. Багато з них пізніше стали видатними вченими, письменниками, державними дія-

чани. Серед них: доктор філологічних наук професор О. І. Богданов, доктор історичних наук професор В. А. Дядиченко, доктор філологічних наук професор І. І. Стебун, доктор філософських наук професор Ф. Я. Москаленко, професор В. Б. Фурсенко, заступник міністра освіти УРСР П. Л. Миргородський, доцент В. І. Зиза, кандидат філологічних наук доцент М. Буглов, кандидат економічних наук доцент М. П. Довженко, кандидат фізико-математичних наук доцент М. М. Сидор, кандидат філологічних наук С. Ф. Левченко та багато інших.

Робота інституту в 30-х роках була нерозривно зв'язана з героїчною боротьбою радянського народу за перетворення й життя мейснського краю: побудови соціалізму в СРСР і, зокрема, з боротьбою за проведення культурної революції в країні, вирішальним кроком у здійсненні якої був перехід до загальнообов'язкового початкового навчання у відповідності з постановою XVI з'їзду ВКП(б).

Для виконання рішень партії про підготовку нової радянської інтелігенції треба було насамперед різко збільшити випуск учительських кадрів, здібних зиховати молоде покоління в дусі соціалізму. У цій боротьбі за нові педагогічні кадри, за культурну революцію в країні брав активну участь і Чернівецький інститут соціального виховання.

На початку 30-х років інститут мав один шкільний факультет і історико-економічний, літературно-мовний, агробіологічний і техніко-математичний відділами. Була вже досить багата бібліотека, яка налічувала на 1 липня 1932 р. 32 473 книги, фізичний, математичний, хімічний, педологічний і зоологічний кабінети, «живий куточок», біологічний садок, дослідні городні ділянки, сільськогосподарський музей і дві майстерні. Хоч матеріально-навчальна база в цей час і не була дуже міцною, проте вона вже давала можливість забезпечити студентам ґрунтовні знання, тісно пов'язані з практикою, з життям.

На початку вересня 1931 р. на кафедрах налічувалось 42 викладачі, зокрема такі досвідчені майстри своєї

справа, як М. П. Буайч, І. О. Кархавін, Л. М. Волкова, С. І. Воробітов, І. П. Львов, І. В. Ляпидан, Н. К. Првут, О. В. Локоть, Е. І. Рабирович, М. І. Лапшин, молодий викладач — випускник інституту М. О. Маринесъ та ін.

Щоб підготувати вчителів без відливу від виробництва, з 1 жовтня 1931 р. в інституті був відкритий заочний відділ.

Для підготовки нового покоління в інституті було створено два робітфаки: денний у складі трьох курсів з відливом від виробництва і вечірній у складі чотирьох курсів без відливу від виробництва, де навчалось понад 200 чол.

Абітурієнти повинні були складати вступні іспити до інституту. Без іспитів приймали тільки осіб, що закінчили робітфаки, профшколи, педшколи, курси підготовки до інших учбових закладів або два-трирічні педкурси.

У 1931 р. під час осіннього набору (були і весняні набори) було прийнято на I курс 99 чол., зокрема на соціально-економічний відділ — 40, техмат — 30, агробіологічний — 29. Серед них робітників — 19, колгоспників — 30, одноосібників — 3, службовців і вчителів — 10, членів КП(б)У — 16, членів ЛКСМУ — 37¹.

Виконуючи вказівки В. І. Леніна про те, щоб «зв'язати вчительську діяльність із завданням соціалістичної організації суспільства»², інститут прагнув дати майбутнім учителям не тільки фахову, а й суспільно-політичну підготовку. Тому за час навчання в інституті студенти техніко-математичного відділу, наприклад, вивчали політичну економію, теорію радянського господарства, діалектичний матеріалізм, національне питання, марксистську історію техніки, історію ВКП(б) і поточну політику, а з фахових дисциплін — основи індустріальної і сільськогосподарського виробництва, машинознавство і креслення, математику з методикою, фізику з методикою, неорганічну і органічну хімію, хімічну техніку, астрономію, загальне природознавство, біологію з методикою. Крім того, вони вивчали педагогіку, основи марксистсько-ленінської психології, педологію, соціалістичну комуністичний дитячий рух, мистецтво, українську

¹ Чернівецький обласний державний архів, ф. Р-608, оп. 1, од. зб. 216, арх. 158.

² В. І. Ленін. Твори, т. 27, стор. 400.

мону, інземну мову, фізичну культуру, проходили військову підготовку¹. Викладання основ індустріального і сільськогосподарського виробництва тісно пов'язувалося з працею студентів у майстернях, на дослідних ділянках і безпосередньо на підприємствах.

Крім педагогічної практики, студенти відбували виробничу практику на заводах, фабриках, у колгоспах і радгоспах². При цьому вони брали активну участь у сільськогосподарських роботах і проводили велику громадсько-політичну роботу на селі. Так, студентка III курсу агробіологічного відділу М. Т. Гоміліна, відбуваючи практику в с. Вовчок Олішівського району в першій половині 1932 р., була прикріплена до «кутка», проводила збори селян, брала участь у мобілізації коштів, у виконанні м'ясозаготівлі, у збиранні посівного матеріалу, перевіряла готовність реманенту до сівби, проводила передилату на газети і журнали, переписувала неписьмених і малописьмених, читала в сільбуді лекції і доповіді, проводила бесіди, читки газет, брала активну участь у драматичному гуртку, випускала стінні газети в школі, клубі, колгоспі, працювала з допризывниками, була керівником сільськогосподарського і фізкультурного гуртків³.

Протягом трирічного навчання в інституті на теоретичні заняття відводилось 60 декад і на практику — 30 декад. Якщо взяти до уваги недостатню загальноосвітню підготовку вступників, то така кількість часу на теоретичні заняття була недостатньою і не давала можливості всім студентам набути глибоких і міцних знань. До того ж не було єдиних навчальних програм; тому кожний викладач інституту широким складав самостійно програму з предмета, який він читав. І хоч ці програми обговорювали і затверджували на кафедрах, проте часто вони не були вдалими. На якість підготовки впливали негативно впливав бригадно-лабораторний метод навчання. Наприклад, з політекономії на вивчення капіталістичного способу виробництва на тематі і агробіологічному відділі відводилось по 90 год., а на лек-

ції — тільки 20, на вступній конференції — 7, на заключній конференції — 13 і на лабораторні роботи — 50⁴. Звичайно, при такому методі і такому розподілі часу наблизити якісні знання було дуже важко. До того ж велику кількість студентів відірвало від навчання — зацікавили на село уповноваження і в складі різних бригад по мобілізації коштів, контрактації, для перевірки роботи шкіл, для проведення сільськогосподарських демонстрацій, а також уповноваженими по мобілізації підвізів для перевезення торфу до інституту тощо.

У 1931 р. інститут випустив 124 молодих учителів, з яких 26 чол. закінчили соціально-економічний відділ, 60 — агробіологічний і 38 — техніко-математичний. Серед випускників були — відомий український письменник Олександр Десняк (О. Г. Руденко), доктор історичних наук, професор Ф. Є. Лось і нинішній декан фізико-математичного факультету кандидат педагогічних наук, доцент В. С. Кролевець.

У 1932 р. інститут дав країні 125 учителів. Серед них: Іван Іванович Борисівна Прокопович (Т. Б. Коробова), інші кандидат біологічних наук, доцент зав. кафедрою педагогіки і методики початкової освіти нашого інституту, проф. А. І. Капелельсон та ін. Склад цього випуску порівняно з минулими набагато поліпшився. Серед випускників було: робітників і наймитів — 30%, козаччини — 14%, учителів і їх дітей — 24%. Члени партії становили 7%, комсомольці — 30%. Випускники взяли на себе обов'язання по-ударному боритися за цілковите здійснення рішень ЦК ВКП(б) про початкову і середню школу, регулярно допомагати підприємствам у виконанні промфінпланів, колгоспникам — у соціалістичній перетворенні села і організаційно-господарському змініненні економіки.

Велику роль відіграли постанови ЦК ВКП(б) «Про початкову і середню школу» від 5 вересня 1931 р. і «Про навчальні програми та режим у початковій і середній школі» від 25 серпня 1932 р.

У постанові від 25 серпня 1932 р. ЦК ВКП(б) зобов'язав народні комісаріати освіти союзних республік,

¹ Чернівецький обласний державний архів, ф. Р-608, шп. 1, од. зб. 896, арк. 194.

² Там же, од. зб. 894, арк. 10, 13, 16.

³ Там же, ф. Р-608, шп. 1, од. зб. 949, арк. 78.

⁴ Чернівецький обласний державний архів, од. зб. 937, арк. 134.

⁵ Там же, Чернівці, 1982, 3 листи.

радянським і партійні органи всебічно забезпечити по-
тріби для роботи вчителя умови, щоб він успішно вико-
нував відповідальні і почесні обов'язки з навчання і ви-
ховання молодого покоління. Систематична праця на-
диханням ідейно-політичного рівня, загальної освіти
і педагогічної майстерності вчителя, безумовне і повне
виконання директив ЦК ВКП(б) та РНК СРСР про
прирівнення вчителя в постачанні продуктів і примов-
рів до промислового робітника, а також виплата йому за-
робітної плати, піклування про його квартиру, сім'ю,
відпочинок, чуйне ставлення до його повсякденних по-
треб, — говорилося у постанові ЦК, — все це повинно
характеризувати справжнє виконання радянськими
партійними органами директив партії про дегільське
ставлення до вчителя. ЦК партії зобов'язав наркомати
освіти вжити також заходів до того, щоб у найкоротший
строк налагодити як слід усю справу педагогічної осві-
ти, заочного і короткотермінового навчання, звернувши
особливу увагу на опанування вчительством методики
педагогічної праці, всебічно поширити практику заохочення
і преміювання вчителів за кращу роботу.

ний корпус інституту по вул. К. Маркса, № 5 (нинішні приміщення кооперативної технікуми), через що поставило питання про місце перебування інституту союзна. Одні час була думка перевести його до Кіровограда, який ввійшов тоді до складу Чернігівської області. Проте за попередні 1933/34 навчального року інститут вирішено залишити в Чернігові; новий навчальний рік в інституті розпочався в другій половині вересня. Одноразово інститут був реорганізований у педагогічний з фізико-математичним, мовно-літературним, історико-економічним і хіміко-біологічним факультетами. На перші курси було прийнято 150 студентів. Інститут розмістився в частині будинку по вул. Селюка, № 34 (тепер руїни цього будинку відбудовуються під госпіталь по вул. Свердлова), недостатньо пристосованому до навчальної роботи. На першому поверсі бібліотека, кілька кімнат гуртожитку, магазин, їдальня, на другому — аудиторії і учбові кабінети, на третьому — гуртожиток. Умови для навчальної роботи і побутові умови студентів значно погіршилися. Гуртожиток був обладнаний кустарними довгими столами і лавами. Приміщення не опалювалося (система центрального опалення не була відремонтована), на заняттях і в гуртожитку студенти сиділи в шафках, одягнені. Але студентська молодь не занепадала духом, бо знала, що труднощі тимчасові, що країні потрібні кадри, і наполегливо вивчала знань.

історії в школах СРСР» та «Про викладання географії в початковій і середній школі СРСР». Постанови партії про викладання громадянської історії і географії були програмою діяльності для педагогічних вузів. Установлення єдиної середньої десятирічної загальноосвітньої школи забезпечувало в достатній кількості якісне поповнення для інститутів і разом з тим ставило до педагогічних інститутів вимогу кращої підготовки кадрів для школи.

Можна вважати, що 1934/35 навчальний рік був переломним у роботі інституту. Були зміцнені його кадри, поліпшились матеріально-побутові умови викладачів і студентів, особливо в зв'язку з ліквідацією карткової системи і деяким підвищенням стипендії, активніше почали працювати партійна, комсомольська і профспілкова організації, ще більш наполегливо студенти засвоювали програмний матеріал. Серед студентів розширювалось соціалістичне змагання за кращі наслідки в навчанні і громадській роботі. Тому на кінець навчального року з 520 студентів інституту тільки 1,3% одержали незадовільні оцінки, понад 50% — оцінки «добре» і «дуже добре», решта — «задовільно»¹. Високі показники на останній екзаменаційній сесії мали студенти II курсу. Студентам з недостатньою підготовкою була організована допомога, що також сприяло зменшенню незадовільних оцінок. Число ударників на кінець року збільшилося з 10 до 153. Підвищилась передова роль студентів-комуністів. З 16 комуністів не встигав тільки один. Для комуністів був організований гурток по вивченню історії партії. Комуністи і комсомольці брали активну участь у громадському житті і в суспільно-корисній роботі, бригади студентів і викладачів виїжджали в підпільне село Киньки для роз'яснення населенню постанов партії та уряду, організації передплати на позику для індустріалізації країни. Інститут організував також масові суботники по благоустрою міста і на новобудовах Чернігова, зокрема на будівництві нових корпусів музичної фабрики.

Політич. партія «Кадри вирішують все» стимулює до дальшого поліпшення навчання і громадсько-корисної роботи. У 1935 р. інститут вступив 112 чол. На кінець

¹ Газ. «Більшовик», Чернігів, 1935, 30 червня.

року 54,5% з них мали оцінки «добре» і «дуже добре». Серед багатьох ударників цього випуску особливо успішно закінчили інститут І. І. Гапшенко, Г. І. Соболевська та ін. Вони були залишені для роботи на робітфаках і для дальшого адосконалення своїх знань на відповідних кафедрах інституту. Г. І. Соболевська тепер працює в найвищому інституті старшим викладачем мови і літератури, І. І. Гапшенко — доцент Дрогобицького педагогічного інституту ім. І. Франка, кандидат історичних наук.

Виконання постанов партії про розвиток народної освіти в країні привело до різкого збільшення мережі початкових і неповних середніх та середніх шкіл, внаслідок чого почала гостро відчуватись нестача кадрів учителів. Виникла потреба прискорити їх підготовку. Тому в 1935 р. ряд педагогічних інститутів республіки, у тому числі й Чернігівський, було реорганізовано в учительські з дворічним строком навчання; на Чернігівський інститут було покладено завдання підготовки вчителів для неповної середньої школи. Студенти першого набору педінституту на цей час закінчили 2 курси. Випустити їх за навчальним планом учительського інституту було неможливо, і тому вони кінчали трирічний інститут за дещо скороченим планом. Вже з весни 1935 р. була розгорнута робота по перебудові інституту, до підготовки до нового навчального року, до нового набору в учительський інститут, який збільшувався в два рази.

Незалежно від цього мала постанову бюро Чернігівського обкому КП(б)У від 8 червня 1935 р. «Про стан партійної і політично-масової роботи в Ніжинському і Чернігівському педінститутах та Городнянському педтехнікумі»¹. Ця постанова накреслила заходи по розгортанню організаційно-партійної роботи парторганізацій цих закладів, ідейно-виховної роботи, по підвищенню кваліфікації викладачів, поліпшенню матеріально-побутових умов студентів, викладачів і співробітників. Наркомом зобов'язало інститути забезпечити не тільки кількісне, а й якісне виконання плану нового набору, зобов'язало районні партійні комітети командувати на чергове призначення членів і кандидатів партії, звернуло увагу на шкідливий початок і високоякісне проведення сесії заочників, на якісний добір професорсько-викладацького

¹ Газ. «Більшовик», 1935, 28 червня.

складу, на посилення боротьби за партійність у навчанні і вихованні студентів.

Виконуючи вказівки Народного Комісаріату освіти УРСР і постанову бюро обкому КП(б)У, інститут прийняв у 1935 р. на I курс учительського інституту 300 чоловік, було прийнято 69% колгоспників, 44% комсомольців. Велику допомогу в прийомі комсомольців до інституту надав обком комсомолу. Крім відділів, які існували в інституті, був створений ще географічний відділ для підготовки вчителів, спроможних забезпечити викладання географії у відповідності з постановою РНК СРСР і ЦК ВКП(б) 1934 р. Склад викладачів поповнився новими кваліфікованими спеціалістами, зокрема дев'ятьма доцентами¹. При цьому майже повністю було оновлено кафедру мови і літератури, значно поповнено також біологічну та інші кафедри. Завдяки піклуванню обкому партії інститут одержав гуртожиток на 150 місць. Зроблено ремонт учбових і житлових приміщень, обладнано гуртожитки меблями, відкрито при інституті лазню, пральню, перукарню. Ідальню повністю забезпечено продуктами, внаслідок чого значно поліпшилась якість харчування студентів.

Добре в цей час працювала кафедра математики під керівництвом І. О. Каркаїна. З викладачів суспільних наук виділялися майстерністю читання лекцій І. О. Кучер (тепер лектор обкому КПУ), М. І. Лапшин, Я. Ю. Кожевин, зав. каф. історії, В. Я. Борисенко та ін. Кафедра фізики, до якої входили В. С. Дмитров (зав. кафедрою), М. П. Буліч, М. Г. Харичків, Г. І. Степанюк, після критики її роботи також значно активізувалася. Кафедра фізики обладнала кабінети електротехніки, радіотехніки, радіофікувала учбовий корпус і гуртожиток. Після занять члени кафедри колективно відвідували гуртожиток студентів фізичного відділу, вели дружні розмови про навчання, майбутню роботу, про успіхи країни в соціалістичному будівництві. У проведенні виховної роботи серед студентів брали участь і студенти старших курсів. Так, студенти III курсу історичного відділу Є. І. Приходько, А. Дрозд, К. Рябчук та ін. керували комсомольськими політшколами, політзаняттями з студентами. Студент цього курсу П. С. Отреніко був спо-

висту головним профкомом, а потім секретарем партійного комітету інституту.

Щоб задовольнити гостру потребу в кадрах, довели до застосування й такі форми підготовки вчителів, як курси. В кінці 1935 р. при інституті було відкрито 10-місячні курси підготовки вчителів історії для неповної середньої школи, а в наступні роки — 3-місячні курси математиків, річні курси мовників.

Для чисельної армії вчителів 1936 рік був ознаменований новим шкелуванням партії та уряду про народного вчителя. 9 квітня РНК СРСР і ЦК ВКП(б) прийняли постанову «Про підвищення з 1 квітня 1936 р. заробітної плати вчителям початкових, неповних середніх і середніх шкіл та педагогічних технікумів»; 10 квітня ЦВК і Раднаркому СРСР прийняли постанову «Про персональний склад для вчителів початкових і середніх шкіл», Раднаркому СРСР і ЦК ВКП(б) — «Про порядок задоволення персональних запитів для вчителів та підвищення вчителів, завідувачів і директорів шкіл», «Про порядок виплати заробітної плати вчителям», «Про порядок призначення, переведення і звільнення завідувачів районних, окружних і міських відділів народної освіти». 24 травня 1936 р. була прийнята також постанова ЦВК і РНК УРСР «Про школу і шкільне будівництво», яка висловила питання організації навчальної і виховної роботи, керівництва школами, бюджету шкіл, шкільного господарства, шкільних бібліотек, культурно-побутового забезпечення вчителів, надання 45000 лутівок у санаторії та будинки відпочинку для вчителів і 2000 лутівок для їх дітей, організації таборів відпочинку, екскурсій тощо.

Ці постанови стали великим моральним і матеріальним стимулом кращої роботи вчителів, збудили в студентів почуття гордості за соціалістичну Вітчизну, покладали на них відповідальність перед партією і державою за своє навчання.

У 1936 р. було випущено 126 учителів. Більшість з них, отримавши призначення в Чернігівську область, члени виїхали в Донбас, а четверо випускників послано в розширення відділу шкіл Південно-Західної залізниці, у тому числі В. У. Черноус (нині доцент кафедри філософії і політекономії нашого інституту, кандидат історичних наук). 26 червня того року була прийнята по-

¹ Там же. «Вільшаник». 1935. 8 жовтня.

станови Рад Народних Комісарів Союзу РСР і ЦК ВКП(б) «Про роботу вищих учбових закладів і про керівництво вищою школою». У постанові відзначено ще незадовільний стан підготовки кадрів, серйозні недоліки в роботі вищих учбових закладів, зокрема недостатке забезпечення їх кадрами, лабораторіями, кабінетами, бібліотеками, низький рівень навчання, щорічна зміна навчальних планів, відсутність стабільних підручників, бригадно-лабораторний метод навчання тощо.

Постанова визначила строки прийому заяв від абітурієнтів, проведення вступних іспитів, зарахування до інститутів, тривалість навчального року, робочого тижня, зимових і літніх канікул, надавала право на вступ і безплатне навчання у вищих учбових закладах усім громадянам віком від 17 до 35 років, які закінчили середню школу і успішно витримали вступні іспити, визначила основними формами навчальної роботи лекції, практичні заняття і виробничу практику, скасувала поточну систему оцінювання успішності і встановила єдиним критерієм успішності складання екзаменів в лекційних курсах та практичних заняттях. Постанова запровадила єдиний студентський квиток, матрикул, видачу дипломів тим, що закінчили інститут, і т. п. Основні положення цієї постанови залишаються в силі і на сьогодні.

Виконуючи постанову Раднаркому СРСР і ЦК ВКП(б) про вищу школу, керівництво і партійна організація інституту повністю укомплектували всі кафедри викладачами, створили належні умови для запровадження нових форм навчальної роботи — підготували великі аудиторії для читання лекцій потоками, облаштували лабораторії для практичних занять, поповнили бібліотеку необхідною літературою. Бригадно-лабораторний метод було повністю викинуто з практики; основною формою роботи стали лекції, на які відводили 75—80% часу. Решту часу відводили на практичні заняття в лабораторіях, кабінетах і на педагогічну практику. На всіх кафедрах було обговорено питання про особливості побудови лекцій з тієї або іншої дисципліни. Крім базової школи ім. Леніна, обласно виділив інституту для педагогічної практики ще 4 школи.

План набору на I курс інституту в 1936/37 навчальному році не був виконаний у зв'язку з тим, що облбудтрест не закінчив будівництво гуртожитку. Замість

180 чел. було прийнято тільки 120. Новий набір відбувся відповідно до постанов ЦК ВКП(б) і Раднаркому СРСР і тому виглядно відрізнявся своєю загальною і монотною підготовкою від попередніх наборів. Для зміцнення дисципліни і створення належних умов роботи за факультетами були закріплені аудиторії, лабораторії, кабінети, встановлено певний розпорядок в інституті, визначено роботу в гуртожитках¹.

Проте перехід на нову систему роботи був пов'язаний і з певними труднощами. Далеко не всі лекції відповідали вузівським вимогам, не всі викладачі організували консультації для студентів тощо. Незадовільно була ще поставлена наукова робота. Були недоліки і в керівництві інституту.

Того року інститут випустив 290 нових учителів, у тому числі й перший загін учителів з дворічного учительського інституту — 172 чел. У 1937 р. план набору був ще збільшений. На I курс треба було набрати 360 чел. Загально надійшло 539, серед них від осіб із закінченою середньою освітою — 339. Отже, проблема нового набору вже була частково розв'язана в зв'язку з першими випускниками повної середньої школи, проте робітфакти продовжували ще існувати.

У листопаді 1937 р. Рада Народних Комісарів СРСР для дальшого поліпшення роботи вищої школи і підвищення матеріальної забезпеченості професорів, доцентів, викладачів та навчально-допоміжного персоналу вищих учбових закладів прийняла постанову про запровадження штатних посад і посадових окладів для професорів і викладацького складу вузів та постанову про підвищення в два рази студентам стипендії. Ця постанова мала великий вплив на поліпшення всієї навчально-виховної роботи в інституті.

Партійна організація, директор інституту Г. І. Носко та його заступник по навчальній і науковій роботі М. К. Макарець уміло організовували колектив інституту на виконання постанов партії та уряду про вищу школу. Комуністи і комсомольці, викладачі і студенти брали активну участь у підготовці й проведенні виборів до Верховної Ради СРСР у грудні 1937 р. і до Верховної Ради УРСР у червні 1938 р. Вони організували по-

¹ Ган. «Вісник», 1936, 18 листопада.

над 50 гуртків для виборців, де проводили значну масово-політичну роботу, організували в інституті семінар по підготовці 300 агітаторів в інших партійних організацій міста.

Активізації всієї роботи в інституті сприяли також Всесоюзна нарада працівників вищої школи, яка відбулася в травні 1938 р. в Москві, і її звернення до всіх працівників, професорів, викладачів і студентів вищої школи Радянського Союзу. Слідом за Всесоюзною нарадою в травні відбулася перша обласна нарада працівників вищої школи, на якій виступили учасники Всесоюзної наради професор Ніжинського педагогічного інституту ім. М. В. Гоголя М. Ф. Даденков, директор Чернігівського вчительського інституту Г. І. Носко, І. О. Карханів, представники Глухівських інститутів та ін. Учасники наради викривали недоліки в роботі вищих учбових закладів області, серед яких особливо прикрити були недостатній рівень наукової роботи, викладання української і російської мов та літератур, нездорова атмосфера в деяких інститутах.

Внаслідок проведення організаційних і виховних заходів навчальний план 1937/38 навчального року в основному був виконаний. У цьому році інститут дав країні 123 нових учителів¹, 16 з яких закінчили інститут на «відмінно», у тому числі: П. А. Сумешко, І. М. Крук, Б. Н. Левін, І. П. Кішко, О. І. Мишенцов та ін. Випускник І. Л. Крук писав в обласній газеті «Більшовик»: «Я закінчив Чернігівський державний учительський інститут на відмінно. Коли мені було 5 років, я залишився без батька і матері. При капіталізмі я був би покидьком суспільства. Тільки в радянській країні, країні соціалізму я міг закінчити вищий учбовий заклад і отримати почесну професію радянського вчителя. Свої знання я й далі поповнюватиму, учитимусь далі в педагогічному інституті. Залишаючи Чернігівський учительський інститут, я виношу сердечну дяку нашій радянській державі і більшовицькій партії за надання, за турботу про нас, радянських студентів»².

З перемогою соціалізму в нашій країні з року в рік

зміцнювалась матеріальна база інституту, партія і уряд дещо більше дбали про поліпшення добробуту викладачів і студентів. До нового 1938/39 навчального року студенти нашого інституту одержали чудовий подарунок — добре обладнаний гуртожиток на 400 місць (нині будинок торговельно-кооперативного училища по вул. Полудрецька, № 85). Були розширені історичний і військовий кабінети, організовано і обладнано кабінети соціально-економічних дисциплін, партійний кабінет з радіоаудиторією, кабінети російської і української мови та літератури. У цьому році в інституті було відкрито відділи російської мови і літератури, введено на всіх відділах викладання російської мови, а на історичному — і економічній.

Менше в 1933 р. на одного студента в інституті витрачалось 800 крб., то на 1939 р. було асигновано 2500 крб. Інститут забезпечував стипендіями 96% всіх студентів. Бібліотека інституту була значно поповнена новою літературою, зокрема творами класиків марксизму-ленізму.

Оскільки потреба в кадрах була ще великою, інституту було встановлено план набору 300 чоловік. При цьому Всесоюзний Комітет у справах вищої школи при ЦК СРСР, щоб забезпечити виконання плану набору, рекомендував продовжити строк прийому вступу до 15 серпня приймати осіб віком до 40 років, а не до 35, як було раніше, і навіть тих, які закінчили лише 9 класів.

У 1938 р. ЦК ВКП(б) прийняв постанову про боротьбу з пропагандою. У зв'язку з цим у Чернігівському, як і в інших учительських інститутах, з другої половини 1938/39 навчального року було введено викладання основ марксизму-ленізму. Цікаві і змістовні лекції з історії партії читав І. О. Кучер, якого з великою увагою слухали студенти. Усе це сприяло більш систематичному і ґрунтовному вивченню марксистсько-ленінської теорії, революційному ідейному озброєнню учительських кадрів. Вивчення історії ВКП(б) було організовано також усіма відділами інституту, завдяки чому підвищився ідейно-теоретичний рівень лекцій і практичних занять. Поширення впливу на роботу інституту також організовано велику масово-політичну роботу партійної і комсомольської організацій в зв'язку з підготовкою до XVIII з'їзду ВКП(б), який відбувся в березні 1939 р.

¹ Чернігівський обласний державний архів, ф. Р 608, оп. 1, о. 35, 954, арк. 5—57.

² Газ. «Більшовик», 1938, 29 червня.

Літні екзаменаційна сесія і державні екзамени на випускних курсах пройшли організовано і виявили глибоку знання студентів. Усі випускники успішно склали курсові екзамени. На державному екзамені з основ марксистсько-ленінізму 57,7% студентів мали оцінки «відмінно» і «добре». З історії СРСР добрі і відмінні оцінки одержали 50% студентів. Державний екзамен на мовно-літературному факультеті також виявив цілком достатнє знання.

Всього в цьому році було випущено 273 вчителів, у тому числі 140 мовників, 78 істориків, 55 математиків, фізиків¹. Усі вони одержали призначення в Чернігівську і Сумську області. Такі студенти-відмінники і ударники, як І. І. Едомаха, П. Л. Мірошніченко, М. І. Кот, М. Л. Яременко та ін. одержали призначення на роботу у VIII—X класи середньої школи. Серед випускників цього року — Л. Є. Кізя, активний учасник партизанського руху на Україні, нині заступник Міністра вищої середньої спеціальної освіти УРСР.

З 1939/40 навчального року Чернігівський інститут існує вже як учительський і педагогічний одночасно. Цього року був здійснений перший набір студентів до п'ятирічного педагогічного інституту в кількості 150 чол. і до дворічного вчительського — 240 чол. на фізико-математичний, історичний і мовно-літературний факультети.

Студенти вивчали військову справу як окрему дисципліну, крім того, громадські та оборонні організації приєднали серед них значну роботу, допомагаючи їм стати опорою на оборонні значки і оволодіти військовою спеціальністю. Особливо посилилась увага до військової справи в зв'язку з агресивними діями німецьких, італійських фашистів і японських милітаристів та ризикованим станом другої світової війни. Так, тільки в 1939 р. в інституті було підготовлено 340 значкістів з стрільби, 17 інструкторів з стрільби, 974 значкісти ПІХС, 54 інструкторів, 15 майстрів стрілецького спорту, 150 катанців, 2 тичкісти, 110 мотодиклістів, проведено 5 стрілецьких змагань і декілька військових походів². Інститути на роки були роками дальшого

підвищення навчальної, виховної і наукової роботи в інституті. Викладачі постійно працювали над підвищенням свого ідейно-теоретичного рівня і педагогічної майстерності, з року в рік поліщували якість лекцій. Особливо високим ідейно-теоретичним рівнем відзначилися лекції І. О. Карханіна, С. І. Воробйона, І. Макаренця, Д. В. Крючко, Я. Ю. Кожевніка, М. Ніпкокіла. Успішність студентів на зимових сесіях 1941 рр. становила 95–96%.

Успішність поліщилась і наукова робота в інституті. Завідувач директором по науковій і навчальній роботі І. Макаренко у 1940 р. видав у Державному видавництві спеціальної літератури книгу «Боротьба українського народу проти палючої Польщі в XVII сторіччя» виступав у місцевій і республіканській пресі з доповідями на теми з історії УРСР. Була розгорнута плідна наукова робота і серед студентів-відмінників, особливо на історичному факультеті, якою керував проф. І. І. Макаренко. Студенти літературно-мовного факультету під керівництвом викладачів виїжджали в різні райони області. Так, діалектологічна група студентів працювала в селах Городнянського району і Батуринського району, де збирала велику кількість матеріалу, який характеризував сучасні говірки в західній, центральній і північній частині України.

Влітку 1941 р., як і в минулі роки в цей час розпочалися літні екзаменаційна сесія. Успішно проходили державні екзамени. Але не встигли вони закінчитися, як на нашу землю без оголошення війни напала німецько-фашистська армія. Розпочалась Велика Вітчизняна війна.

Влітку 1941 року відбувся мітинг, на якому студенти-випускники з гнівом і обуренням зустріли напад фашистської Німеччини на нашу Батьківщину. Вони не шкодували своїх сил у боротьбі з ворогом. У перші дні війни студенти-випускники інституту були мобілізовані в армію, а інші викладачі продовжували працювати. Були заарештовані і видані дипломи великому числу студентів, було оголошено про прийом нових студентів.

¹ Газ. «Вільна Україна», 1941, 30 жовтня.

² Газ. «Вільна Україна», 1939, 15 травня.

Через кілька днів після початку війни приміщення інституту по вулиці Селюка, № 34 було зайнято гітлерівцями, а інститут перебазувався в приміщення колишньої Нащої комуністичної сільськогосподарської школи по вул. Карла Маркса, № 5. Тут протягом кількох днів усі архіви інституту, які не мали особливої цінності, були спалені, а решту архівних документів, матеріалів підготували до евакуації.

26—27 червня 1941 р. частину викладачів інституту, які не були мобілізовані до армії, зарахували до винищувального батальйону: М. Лапшин став політкерівником роти, М. Г. Харичків, П. М. Шижкін, І. М. Кулешко та ін. — бійцями.

Інститут (а саме, його архів і канцелярія) в кінці липня був переміщений у клуб фабрики первинної обробки вовни. У цей час співробітники інституту разом з населенням міста копали протитанкові канали в районі села Старий Білоус. Фронт усе ближче підходив до міста.

Інститут як навчальний заклад не був евакуйований. За вказівками партійних і радянських органів усі викладачі і співробітники інституту були звільнені від своїх обов'язків, з ними провели повний розрахунок, видали трудові книжки.

Під кінець дня 23 серпня на тисячолітній Чернівці місто пам'яток культури, історичних і архітектурних споруд, учасника героїчних боїв за свободу і незалежність нашого народу, упали бомби фашистів.

Навчальний корпус інституту з його чудовими кабінетами, лабораторіями, багатою бібліотекою, гуртожитками, житловими будинками для викладачів і співробітників — усе було знищено; зруйновані були також промислові підприємства, заклади культури, житлові будинки.

У роки Великої Вітчизняної війни викладачів і вчених нашого інституту можна було зустріти на всіх фронтах, у партизанських загонах, де вони вели героїчну боротьбу з ворогом або в глибокому тилу готували резерви для радянської армії, допомагали забезпечити фронт усім, що потрібно для перемоги. Високе почуття патріотизму, яке виклов у них інститут, вони пронесли через усі випробування війни. Багато з них було нагороджено орденами і медалями, а деякі удостоєні найвищих урядових нагород і почесних звань.

Герой Радянського Союзу
О. М. Овчаров.

За мужність і відвагу почесне звання Героя Радянського Союзу було присвоєно Олександрові Михайловичу Овчарову, який закінчив у 1937 р. літературно-філологічний факультет нашого інституту. Того року він був мобілізований до армії. О. М. Овчаров брав участь у боях з білофінінами, у звільненні Бессарабії, Східній Європі, у війні з Великою Вітчизняною війною він розпочав у червні 1941 р. на Дунаї і закінчив у серпні 1945 р. на острові Маньчжурії. В Яссько-Кишинівській операції в червні 1944 р. 45-а механізована Даїстровська бригада під командуванням гвардії підполковника О. М. Овчарова, входи в першому ешелоні 6-ї танкової армії, стрімко проривала в прорив, знищила на своєму шляху ворожі танки, здійснила олір, оволоділа важливим населеним пунктом Васлуй, з'єдналася з частинами 3-го Українського фронту і завершила оточення великого Яссько-Кишинівського угруповання ворога. За участь у звільненні в Мемі м. Римлікул-Серет бригаді, якою командував О. М. Овчаров, присвоєно звання гвардійської і

найменування 18-ї гвардійської Червонопрапорної Дні-
стровсько-Гімнікської механізованої бригади, а підпол-
ковникові О. М. Овчарову за проявлену при цьому
мужність, відвагу, майстерність полководця Указом
Президії Верховної Ради СРСР від 28 квітня 1945 р.
присвоєно звання Героя Радянського Союзу з вруче-
нням ордена Леніна і медалі «Золота Зірка».

Після капітуляції фашистської Німеччини бригади
під командуванням О. М. Овчарова була перекинута
на Далекий Схід, де брала активну участь у боях по-
розрахунок Квантувської армії в Маньчжурії. Нині гвар-
дій генерал-майор танкових військ Герой Радянського
Союзу О. М. Овчаров продовжує службу в Радянській
Армії. Він нагороджений орденом Леніна, медаллю
«Золота Зірка», орденом Кутузова II ступеня, орденом
Червоного прапора, орденами Червоної Зірки і десятьма
бойовими медалями. Високого звання Героя Радянсь-
кого Союзу був удостоєний ще один випускник інституту
В. Я. Олійник, який загинув смертю хоробрих у 1942 р.
У званні майора з трьома орденами і трьома медалями
повернувся з війни колишній викладач і зав. кафедрою
історії партії І. О. Кучер.

У боях під Курськом загинув заступник директора
інституту О. К. Макарєць; у боротьбі з німецькими за-
гарбниками віддали своє життя заступник дирек-
тора М. С. Врайловський, пом. директора інституту
І. М. Кульгейко, викладач інституту А. П. Черненко,
випускники інституту К. В. Друченко, П. П. Дякуха,
А. І. Єдомаха, С. Л. Гончаров, С. Г. Школьник,
П. Л. Мірошніченко, О. С. Волощук, О. Г. Руденко
(випускник О. Десняк) і багато інших.

Героїчну боротьбу з німецькими загарбниками на
тимчасово окупованій території вели народні месники —
партизани. Серед них було немало і вихованців нашого
інституту. Учасник партизанського руху на Чернігівщині
М. С. Краско після війни повернувся до інституту, захи-
стив кандидатську дисертацію і довгий час працював за-
ступником кафедри марксизму-ленінізму. У боях з ні-
мецькими загарбниками під селом Тихоновичі колишньо-
го Корюківського району смертю хоробрих загинув
комісар партизанського загону, член партії з 1919 року
П. С. Горелай, колишній заступник директора інсти-
туту по заочному навчанню. Активну участь у парти-

занському русі брав випускник інституту Л. О. Нігов-
ський, нині директор Чернігівської школи № 18. Ви-
пускник інституту Ф. М. Беляев був одним з керівни-
ків більшовицької підпільної групи, яка діяла в окупов-
аному фашистськими загарбниками Чернігові.

Коллектив Чернігівського інституту ім. Т. Г. Шевчен-
ка гордиться бойовими і трудовими подвигами наших
викладачів, випускників, чоловіків і жінок, у роки Ве-
ликої Вітчизняної війни, тією часткою, яку вони внесли
в перемогу радянського народу над німецьким фашиз-
мом і японським милитаризмом.

* * *

Чернігів був звільнений від фашистських окупантів
21 червня 1943 р. Місто майже повністю було зруйнова-
не. Усі державні і громадські будівлі лежали в ру-
їнах.

У складних умовах доводилося відроджувати Чер-
нів партійним і радянським органам. З перших днів
звільнення міста Чернігівський обком КП України
вжив заходів, щоб відновити діяльність інституту. Він
був відновлений як дворічний учительський інститут.
Розпочався підбір кадрів викладачів і співробітників.

Директором інституту Народний Комісаріат освіти
РСР призначив Л. Є. Леонівського, якому довелося про-
вести велику організаційну, господарську і педагогічну
роботу.

Післязвільнення Чернігівський учительський інститут
розпочав свою діяльність у складі двох факультетів —
історичного і мовно-літературного з двома спеціально-
стями (українська мова і література та російська мова
і література), а стаціонарним і заочним відділами.
Відновлено було організовано однорічні підготовчі кур-
си для вступу в інститут.

З фронтів частин, партизанських загонів і з'єд-
нань почали повертатися колишні викладачі, співробіт-
ники і студенти.

Початку інститут розмістився в маленькому будиноч-
ку колишнього складського інститутського приміщення,
яке зберігалося серед руїн. Студенти і співробітники влас-
ними силами виготовляли столи, партії, вставляли вік-
на і двері, ремонтували приміщення. У листопаді
1944 р. інституту було передане приміщення по-
вну Антані, менше зруйноване, ніж інститутське.

Після закінчення Вітчизняної війни інститут переживав особливі труднощі. Не вистачало кваліфікованих кадрів, літератури, навчального обладнання, приміщень для навчання, житла для викладачів і студентів.

У 1944 р. в інституті було створено два факультети (мовно-літературний та історичний) і шість кафедр, на яких працювало 28 викладачів. Кафедру марксизму-ленінізму очолював М. С. Красіко, кафедру педагогіки і психології — М. Ф. Проценко, кафедру мови — О. Т. Меркулова, кафедру літератури — Ю. Г. Нестеренко, кафедру історії — М. Ф. Голованов.

Студенти, що повернулися в інститут, а також ті, що тільки вступили, мали значну перерву в навчанні. Отже, потрібна була наполеглива праця як викладачів, так і студентів. Крім лекцій, семінарських і практичних занять із студентами систематично проводилися консультації і додаткові заняття. На перших кроках не вистачало літератури, навчальних і навчальних приладів, внаслідок чого студенти змушені були конспектувати майже всі лекції. Не було світла, аудиторії рідко опалювалися. Студентам часто доводилося залишати навчання і виїжджати на заготівлю дров і торфу. Проте, незважаючи на труднощі, робота в інституті дедалі більше поліпшувалася. Вже в перший рік на обох факультетах навчалося 435 студентів, з них на історичному — 195 на мовно-літературному — 240 (на російському відділі — 118, українському — 122) студентів. Перший післявоєнний випуск студентів становив: на історичному факультеті — 44, на російському відділі — 35, на українському — 33 осіб. Проводилися методичні наради, дискусії. Інститут надав велику практичну допомогу школі. Викладачі брали участь у перевірці роботи шкіл, в екзаменаційних комісіях, у нарадах і конференціях учителів міста, виїжджали в райони і села області з лекціями і доповідями. В інституті було створено партійну організацію, яка подала навидко зростати як кількісно, так і якісно.

У 1946 р. інституту передано приміщення середньої школи № 16 по вул. Спердасива, № 53, що дало можливість подішити навчальну базу. У цьому році було відновлено і фізико-математичний факультет. Деканом новоствореного факультету призначено В. С. Кролевця, завідувачем кафедрою фізики і математики — С. А. Ха-

матова. Міністерство освіти виділило деякі кошти на обладнання лабораторій і кабінетів.

Чернівецький обком КП України допоміг придбати необхідних і у військових частинах потрібне обладнання.

В перші післявоєнні роки в інституті були відкриті кафедро марксизму-ленінізму, історії, літератури, педагогіки і психології, математики, лабораторію загальної фізики, фізики, механіки. Фізичні лабораторії і майстерні були досить бідними, обладнані за допомогою приладами та інструментами. Протягом ряду років інструмент для майстерень доводилося позичати у приватних осіб і платити за його амортизацію. Приватники були обладнані і фізичні лабораторії.

У 1949 р. кафедру фізики і математики розділено на кафедру математики і кафедру фізики.

У 1949 р. на кафедрах працювало 33 штатних викладачі, з них з ученими званнями або науковими ступенями — 4 — Ю. Г. Нестеренко, Л. О. Чуїд, М. А. Арондінський, І. П. Львов, М. І. Бовда. Проте кількість членів кафедри не остигала до того часу за кількістю кандидатських дисертацій; в окремих випадках викладачі спеціальних курсів заприймавали викладачів з інших вузів (Б. Кулик, О. Грушаківський та інші).

У 1949 р. в інституті вже налічувалося 465 студентів: на мовно-літературному — 287 і фізико-математичному — 136. За перші післявоєнні роки інститут виховав 842 вчителів: з них істориків — 308, фізиків — 123 і математиків — 111.

Викладачі, що в перші післявоєнні роки часто відсутні в інституті, вирішували роботу інституту. Так, у 1944 році в інституті працювали: Л. Е. Леоніда, М. І. Різун, С. Ю. Борисенко, М. В. Підпригор, М. І. Ковальов. У 1953 р. директором інституту призначено В. У. Чорноуса.

У 1954 р. історичний факультет був закритий. Учні історичного факультету у складі двох факультетів — фізико-математичного і мовно-літературного проіснували до 1955 року, коли внаслідок рішення уряду про укрупнення вищої школи злиття з вищою освітою Міністерство освіти України організувати вчительські інсти-

У 1954 р. за рішенням Колегії Міністерства освіти УРСР Чернігівський учительський інститут реорганізовується в педагогічний з такими факультетами і спеціальностями:

- 1) фізико-математичний з п'ятирічним строком навчання (спеціальності — математика і фізика);
- 2) мовно-літературний з чотирьохрічним строком навчання (спеціальності — українська мова і література та російська мова і література).

У зв'язку з реорганізацією вчительського інституту в педагогічний у 1955 р. директором інституту був призначено кандидата фізико-математичних наук доцента В. М. Костарчука.

Перетворення вчительського інституту в педагогічний потребувало створення міцної навчальної бази. Постає важливе завдання підібрати відповідні кваліфіковані кадри, підвести навчально-виховну і наукову роботу на вищий рівень. На кафедри прийшли молоді викладачі, випускники науково-дослідних інститутів, досвідчені викладачі з інших вузів, зокрема П. М. Глушков, О. С. Шева, М. С. Красіко, В. М. Воїнова, які захистили кандидатські дисертації.

Особливо помітно зростає фізико-математичний факультет. Було створено навчальну базу — нові фізичні лабораторії, кабінети, придбано нове обладнання, прилади, навчальну літературу, внаслідок чого значно підвищився рівень навчально-виховного процесу.

Велику допомогу відродженому на руїнах Чернігівському педагогічному інституту подали Чернігівський обком КП України і облвиконком. Для працівників інституту було надано житлову площу, передано будинок для студентського гуртожитку на 100 чол., виділено будівельні матеріали. Чернігівський обком і міський КП України постійно допомагали партійній організації інституту, яка швидко зростала (в 1955 р. вона налічувала вже 32 членів і 5 кандидатів у члени КПРС). Організація політико-виховної роботи серед викладачів і студентів. Партійна організація інституту систематично проводила виховну роботу серед студентської молоді, дбала про високий ідейний рівень викладання, організовувала всю політико-виховну та суспільно корисну роботу викладачів і студентів і керувала нею.

Студенти на сільськогосподарських роботах у колгоспі.

На чолі партійної організації інституту викладачі і студенти проводили політико-виховну роботу серед населення міста і області, брали активну участь у виборчих кампаніях до Верховної Ради СРСР та обласних Рад, у пропаганді постанов і рішень партії та уряду, у науково-педагогічній пропаганді.

Широку студенти виїжджали в колгоспи на збирання врожаю, допомагали школам в організації піонерських речей, виступали з концертами в селах області на фабриках і заводах.

У 1957 р. мовно-літературний факультет був закритий, а замість нього створений новий факультет підготовки вчителів початкових класів. Цей факультет був організований з Київського педагогічного інституту ім. М. П. Гірського.

Через реорганізації факультетів і зміна спеціальностей збільшилися додаткові трудощі в організації роботи, розширилися матеріальна база інституту, підвищилися вимоги до педагогічної кваліфікації викладацьких кадрів, навчання інституту в цілому. Так, наприклад, факультет початкової школи потребував відповідного обладнання: партійних кабінетів, кабінетів музики і малювання, фізкультурних залів, анатомії і фізіології, навчально-дослідних кабінетів.

лідної ділянки для занять з ботаніки тощо. Потрібні були викладачі ручної праці, малювання, каліграфії, природознавства і методики цих предметів.

Але труднощі не могли перешкодити дальшому розвитку інституту. Було створено нові лабораторії: теплоти, електрорадіотехніки, кабінети малювання, музики, співів, методики початкового навчання. Міська рада виділила інституту земельну ділянку для навчально-дослідного господарства і занять з ботаніки.

Разом з цим власними силами збудовано інститутські майстерні для занять з технології матеріалів, придбано деякі металообробні верстати та інструменти.

Кафедри інституту доклали немало зусиль, щоб поповнити кабінети і лабораторії новим навчальним обладнанням і засобами навчання; у цій справі викладачам допомагали студенти. Значну кількість наочних приладів кафедри передавали Чернігівським і сільським школам області.

З кожним роком кафедри підвищили, викладачі інституту підвищили науковий, ідейний та методичний рівень лекцій і практичних занять. Питання методики вузівської роботи постійно були в центрі уваги Вченої ради кафедр, методичних нарад і конференцій. Широко практикувались взаємоперевірка роботи кафедр, взаємодіюванням лекцій і взаємоконтроль, що давало можливість систематично керувати навчальним процесом, своєчасно виявляти і усувати недоліки, підносити теоретичний і методичний рівень лекцій. Так, у 1955 р. на всіх кафедрах працювало вже 50 викладачів, з них 5 мали висні звання. На всіх факультетах навчалось 800 студентів. За останні 5 років інститут випустив понад 1000 учителів.

У 1957 р. з ініціативи Чернігівського обкому КПУ України і облвиконкому до основного корпусу почали прибудовувати два учбові корпуси. Будівництво здійснювалось за рахунок місцевого бюджету з будівельних матеріалів, виділених Чернігівським облвиконкомом.

Велику допомогу в будівництві інституту подали студенти. Кожна академічна група зобов'язалася відробити по 2500 год. Комсомольська організація виділила числа студентів-досвідчених мулярів, штукатурів, столярів, які допомагали виконувати складну і кваліфіковану роботу.

Заняття технічного гуртка учнів старших класів школи м. Чернігова в майстерні інституту.

Допомога студентів значно прискорила темпи будівництва, внаслідок чого перший корпус був введений в експлуатацію вже в 1959 р. Через рік було закінчено і другий корпус. У нових корпусах було створено кабінети аудиторії; фізичні лабораторії обладнані найновішою устаткуванням, приладами, наочними посібниками. Закінчення будівництва інституту значно підвищило навчальну базу факультету підготовки учителів початкових класів. У новозбудованому корпусі було відведено велику кількість кімнат для індивідуальних і групових занять з музики, хорознавства, диригування, народної музики тощо.

У зв'язку з введенням в експлуатацію нового спортивного майдану були створені сприятливі умови для фізичного виховання студентів, для спортивних занять і масової роботи. Ще кращим подарунком для інституту був актовий зал на 600 місць. Це дало можливість розгорнути художню самодіяльність, краще організувати дозвілля і культурний відпочинок студентів.

У 1961–1962 рр. було організовано нові кафедри: фізики, вищої математики, математики і методики її викладання, фізики та загально-технічних дисциплін,

педагогіки і методики початкового навчання. Завідуючим кафедрою вищої математики було обрано доцента Л. М. Вивальнюка, елементарної математики і методики математики — доцента П. М. Глушкова, зав. кафедрою фізики — доцента Г. Ю. Ілляшенка, загально-технічних дисциплін — І. П. Євдокименка, зав. кафедрою педагогіки і методики початкового навчання — доцента Т. Б. Коробову. Згодом на завідувачого кафедри мови і літератури було обрано доцента В. І. Півторадні.

Кафедри інституту багато зробили в справі перебування і дальшого вдосконалення методів викладання, організації самостійної роботи студентів, використанні технічних засобів навчання, засобів наочності.

У 1959—1960 рр. інститут провів значну роботу по втіленню в життя Закону про школу. Кафедри інституту взяли активну участь в обговоренні, роз'ясненні і пропаганді рішень сесії Верховної ради СРСР і УРСР, допомогли школам у перебудові методів викладання і форм навчально-виховної роботи. Разом з обласним відділом народної освіти інститут організував конференції і наради, присвячені питанням перебудови системи народної освіти.

Важливе значення в перебудові роботи школи мали вжиті термінові, організовані на громадських засадах курси і семінари вчителів, класних керівників, піонервожатих, учителів початкових класів, учителів музики і фізики, малювання. У 1959—1962 рр. при інституті працювали постійнодіючі курси перепідготовки вчителів початкових класів шкіл Чернігова і Чернігівського району, учителів музики і малювання. Кафедри організовували життєві засідання в сільських школах, інститут почав проводити День учителя. Такий День учителя був проведений у Соснівці, Дмитрівці, Ічні, Ріпках та в інших районних центрах. Протягом двох днів працювали секції вчителів предметників, учителів початкових класів, директорів шкіл, старших піонервожатих, для яких викладачі інституту читали доповіді з найактуальніших питань методики викладання. Закінчувався День учителя традиційним концертом художньої самодіяльності студентів і викладачів інституту.

Кафедри інституту на основі передового педагогічного досвіду вчителів і шкіл підготували кілька ста-

тій для публікації в республіканських журналах і газетах.

Викладачі інституту брали активну участь у підготовці статей до «Педагогічного бюлетеня» і матеріалів збірників та методичних листів, що їх видавав обласний відділ народної освіти та інститут удосконалення кваліфікації вчителів.

Кафедри інституту подавали систематичну допомогу вченим та інституту вдосконалення кваліфікації вчителів в організації курсів перепідготовки вчителів, проведення семінарів, нарад і конференцій.

Мажоритною подією в житті інституту був XXII з'їзд КПРС. Делегатом з'їзду було обрано ректора інституту доцента В. М. Костарчука. Кафедри інституту і партійна організація провели велику роботу по пропаганді рішень XXII з'їзду КПРС, вжили ряд заходів, спрямованих на піднесення ідейного і методичного рівня викладачів та практичних занять, посилення ідейного виховання студентської молоді, поліпшення наукової роботи викладачів. Партійна організація розгорнула роботу серед викладачів і студентів по втіленню в життя програми партії. Серед студентів розгорнулося змагання за звання академічної групи.

Особливо швидким темпом почав зростати і розвиток інституту у 1961—1965 рр. У цей час сталися значні зміни як у науковому зростанні кафедр, так і в числі студентів, у навчально-матеріальній базі і умовності праці. Якщо в 1960 р. на всіх факультетах стаціонарний відділ навчалося всього 660 студентів і на заочному відділі 958, то в 1965 р. на стаціонарі було 1400 студентів і на заочному відділі близько 3000 чоловік. У 1964 р. в інституті кафедру марксизму-ленінізму розділили на дві кафедри: історії КПРС та наукового марксизму (зав. кафедрою кандидат історичних наук І. І. Нелін) і кафедру філософії і політекономії (зав. кафедрою доцент С. П. Марцелюк).

У 1962—1963 рр. Міністерство освіти видалило відповідні розпорядження, що дало змогу збудувати п'ятиповерховий студентський гуртожиток на 450 чол. і новий корпус жінок-студентів. У цей самий час організовано було студентський спортивно-оздоровчий табір на березі Десни. На колективно-дослідному господарстві закладено фруктовий сад, овочеварій, збудовано навчальне приміщення

Студентський гуртожиток інституту на розі вул. Шевченка і Чернівтарийської.

автотіраж. В інституті створено було нові фізичні кабінети і лабораторії, кабінет звукотехіки для занять іноземної мови, психологічну лабораторію, кабінети графіки, обчислювальної математики, хімії, природознавства тощо.

Постановою Ради Міністрів УРСР № 330 від 28 березня 1961 р. Чернівцькому педагогічному інституту було присвоєно ім'я Т. Г. Шевченка. Присвоєння імені Великого Кобзаря було великою подією в житті інституту. На честь цієї події було проведено урочисті збори і ювілейну республіканську наукову конференцію, відкрито музей-кімнату Т. Г. Шевченка, зібрано науковий архів про Т. Г. Шевченка з дарчими написами авторів тощо; студентська кіностудія зняла фільм «Ти з нами, Тарасе». З цього часу встановлюється традиція — щорічна поїздка в травні студентів, викладачів і співробітників інституту на могилу Т. Г. Шевченка, проведення Шевченківських днів, наукових Шевченківських конференцій, Шевченківських читань, тощо. У 1961 р. в інституті було проведено республіканську наукову конференцію, присвячену 150-річчю з дня смерті Т. Г. Шевченка і 100-річчю з дня народження М. М. Коцюбинського. У наукових ювілейних конференціях взяли участь видатні вчені України, Білорусії, РСФСР та інших

республік. Гості і учасники ювілейних конференцій порадили пам'яті дубки, подарували свої твори на честь музею-кімнати Шевченка. З цього часу в інституті щорічно відбувся конкурс на кращий літературний твір, малюнок, музичку.

В той час важко зазначити, що за останні 5 років значно покращилася наукова робота кафедр. Викладачі інституту знову більше спрямовують свою наукову роботу на розв'язання актуальних питань роботи школи, підвищення ефективності навчального процесу, досліджують актуальні наукові теми. У цьому зв'язку слід назвати кафедру історія партійної організації Чернівців, кафедру історії викладачів кафедр суспільних наук до ЦК Радянської влади; викладачі кафедри методики викладання над питаннями викладання різних дисциплін у середній школі. Кафедра педагогіки та психології і кафедра педагогіки та методики початкового навчання розвивають здібності учнів. Ряд викладачів бере участь в підготовці виступів з історії міст і сіл Чернівцівської області.

Ще важливу активізацію наукової роботи кафедр

Відкриття музею Т. Г. Шевченка.

яскраво свідчить друкована продукція. Так, лише за останні 6 років було видано 5 томів «Наукових записок» (13 випусків), в яких опубліковано наукові праці викладачів кафедр марксизму-ленінізму (М. С. Красіко, С. П. Марценюка, Н. Я. Марценюк, В. У. Черноус), кафедри мови і літератури (П. Г. Міхєєва, О. Л. Мешкова, В. Я. Кургузової, А. Ф. Паліної), математики, фізики (Г. Ю. Ілляшенка, С. А. Хатюкова, В. С. Кривошея, П. М. Глушкова, В. М. Петрова, А. Ф. Скубенко) та ін.

Протягом останніх років викладачі інституту підготували понад 40 брошур і книг, що вийшли в світ у республіканських видавництвах; це, зокрема, «Виробничі екскурсії в курсі фізики» доцента Г. Ю. Ілляшенка, «Атеїстичне виховання в початкових класах» доцента К. П. Кіндрата, «Вага і невагомість» доцента М. І. Штепи, «Методика викладання каліграфії» ст. викладача І. Ф. Кирея, «Елементи номографії в школі» ст. викладача В. Н. Боровика та Б. Г. Гончаренка, «Активізація навчального процесу» доцента В. Ф. Шморгуна, «Як заповніти Ілліч» і «До перемоги комуністичної праці» С. П. Марценюка, «Курс природознавства» доцента Т. Б. Коробової, «Курс вищої алгебри» доцента В. М. Костареука, «Підготовка учнів до продуктивної праці» доцента І. К. Матюші, «Велика чеська письменниця Божене Немцова» О. Л. Мешкової, ряд брошур і методичних посібників з математики доцента Л. М. Визальнюка, В. М. Петрова та ін.

Слід зазначити, що деякі наукові і методичні праці викладачів мають велике значення для роботи школи, сприяють поліпшенню навчально-виховного процесу. Так, наприклад, ст. викладач І. П. Євдокименко протягом кількох років займається питаннями розвитку технічної творчості учнів, написав ряд посібників, статей, листувань і доповідей на республіканських і союзних нарадах. Ст. викладач І. Ф. Кирей, відомий своїми працями з питань методики каліграфії в УРСР і поза її межами, склав програми з каліграфії, методичні листи, посібники і статті. Його праця з каліграфії присуджена премія ім. К. Д. Ушинського.

Ст. викладач В. М. Петров підготував кілька методичних листів з питань методики викладання математики в середній школі, виданих Міністерством освіти

Наукові праці викладачів інституту.

також посібники і статті з методики математики.

Понад 90 праць з української радянської літератури і журналістики опублікував доцент В. І. Півторадні. Велика частина їх присвячена питанням вивчення літератури в середній і вищій школах.

Протягом друкованої продукції викладачів інституту за післявоєнні роки (книг, брошур і журнальних статей) добре видно з такої таблиці:

1945—1950 рр.— 21	1955—1960 рр.— 166
1951—1955 рр.— 42	1960—1965 рр.— 209

Загальний тираж цих видань становить понад 7 млн. екземплярів.

Викладачі інституту часто виступають в наукових і методичних журналах та збірниках як республіканських, так і союзних. Це, зокрема, доценти І. А. Рейсберг, А. Ф. Скубенко, С. М. Марценюк, С. П. Марценюк, В. У. Черноус, І. К. Матюша, В. Ф. Шморгуна, Я. С. Шлаган, В. І. Півторадні, ст. викладач І. З. Ошищенко.

Протягом останніх п'яти років зросла кількість викладачів з високими званнями. Про це свідчать такі дані:

1945 р.— 1;	у 1960 р.— 9;
1950 р.— 5;	у 1965 р.— 27;
1955 р.— 6.	

Пожевавилась також наукова робота студентів. Щороку проводяться наукові підсумкові конференції, тематичні наукові конференції, семінари.

Деякі наукові праці студентів дістали високу оцінку на міжвузівських конкурсах. Можна назвати, наприклад, сконструйований студентами радіотехнічного гуртка в 1962 р. радіолокаційний пристрій, автори якого зайняли друге місце в республіканських змаганнях.

Чернігівський педагогічний інститут сьогодні — сучасний вищий навчальний заклад, що має достатню матеріальну базу, висококваліфіковані кадри спеціалістів і всі інші умови для підготовки вчителів високої кваліфікації.

Найбільшим в інституті є фізико-математичний факультет, що готує вчителів математики, фізики, електротехніки, загально-технічних дисциплін. На факультеті працюють і факультетські кафедри, понад 10 лабораторій, обладнаних сучасним устаткуванням, наукові лабораторії по дослідженню властивостей напівпровідників, лабораторії загального фізичного практикуму, учбові майстерні, кабінети математики, фізики, креслення, обчислювальної техніки.

Спеціалізовані кафедри фізики і математики ведуть наукову роботу по створенню нових підручників для початкової і середньої шкіл, по дослідженню напівпровідникових матеріалів, розробляють нові теоретичні питання фізики, математики і ядерної фізики тощо. Найбільше здібні студенти працюють у наукових гуртках, де під керівництвом викладачів ведуть наукову роботу індивідуально під керівництвом провідних науковців. Так, кафедра фізики підготувала ряд студентів-випускників у сільову спеціальність і на стажування до інститутів АН УРСР. Деякі випускники працюють асистентами і викладачами в інших вищих навчальних закладах.

Студенти фізико-математичного факультету мають добрі умови для самостійної роботи. Достатня кількість кабінетів, лабораторій, наукової і навчальної літератури, наукових і навчальних посібників забезпечують належні умови для навчання.

Крім кваліфікованих лекцій, які читають досвідчені викладачі інституту, студенти мають можливість слухати лекції видатних учених республіки. Щороку інститут запрошує для читання окремих курсів вищої математики

професорів провідних учених київських вузів, інститутів Академії наук УРСР.

Студенти фізико-математичного факультету проходять практику на обчислювальних машинах в інституті математики АН УРСР або в інших вузах Києва (для організовують екскурсії на заводи і фабрики, у лабораторії інституту фізики АН УРСР), а також у дошкільній школі, у школах Чернігова і області, у школах-інтернатах, у групах і класах поповненого дня. Для проведення окремих лекцій інститут запрошує заслужених викладачів республіки, найдосвідченіших керівників, працівників народної освіти. З 1965 р. в інституті введено спеціальний факультативний курс «Трибуна передового вчителя», який читають вчителі-передовики шкіл Чернігівської області.

Студенти фізико-математичного факультету оволодівають також токарною і слюсарною справами, складанням механізмів на права водіїв машин, кінодемонстрацією. На факультеті є гуртки фото, радіотехнічний, фізико-математичної творчості, методики математики і фізики тощо.

Крім фізико-математичного факультету, в інституті працює факультет педагогіки і методики початкової школи.

Факультет існує вже 10 років, готуючи висококваліфікованих учителів з вищою освітою для початкових класів, вчителів шкіл-інтернатів і груп поповненого дня, учителів музики і співу, а також малювання. Він має три кафедри, на яких працюють досвідчені викладачі. Достатню кількість кабінетів, майстерень, навчально-методичної літератури, навчально-дослідне господарство для проведення занять з природознавства.

Студенти цього факультету ґрунтовно вивчають арифметику, українську і російську мови та методику викладання української мови в початкових класах, курс анатомії і фізіології особливостей дітей, великий обсяг педагогіки, психології, музики, малювання і методику їх викладання в початкових класах, природознавство, ручну роботу тощо.

Випускники більшості випускників цього факультету працюють в школах-інтернатах республіки, а деяка частина — в школах Казахської, Узбецької та інших республік.

У 1962 р. в інституті створено загальнонауковий факультет (вечірня і заочна форма навчання), з гуманітарних, математичних, економічних і агробіологічних відділами. На цих відділах є близько 20 різних спеціальностей (українська мова і література, російська мова і література, історія, іноземна мова, математика, товарознавство промислових і продовольчих товарів, економіка торгівлі, бухгалтерський облік у сільському господарстві, біологія, природознавство і хімія, агрономія та ін.). Студенти цього факультету проходять лише перший етап навчання при інституті. Після другого або третього курсу вони переходять на завершальний етап у вузи за вибраною спеціальністю.

Крім цього, при інституті є заочний відділ, на якому навчаються вчителі математики і початкових класів. Заочний відділ нашого інституту має консультативні пункти в Чернігові і Мелі, які подають систематичну допомогу студентам-заочникам.

У 1965 р. в інституті організовано факультет іноземних мов, з однією поки що спеціальністю — англійська мова. У майбутньому цей факультет зростатиме і розширюватиметься. Тепер створюються нові фонотеки і лабораторії для самостійної роботи студентів іноземної мови. Сьогодні на всіх факультетах заочного і стаціонарного відділів навчається близько 4000 студентів. У майбутньому прийом студентів зростатиме. У 1965/66 навчальному році в інституті на 12 кафедр працювало 107 штатних викладачів, з них 27 з ученими званнями. Кілька викладачів працюють над докторськими дисертаціями, понад 10 чол. закінчують кандидатські дисертації, кілька викладачів відряджено до аспірантури і на стажування до різних науково-дослідних інститутів АН УРСР та університетів. В інституті є велика бібліотека, в якій налічується понад 160000 книг. Вона має міжабонентні зв'язки з великими бібліотеками країни, зокрема Всесоюзна бібліотекою ім. В. І. Леніна в Москві, ім. К. Д. Ушинського, М. Є. Салтикова-Шchedрина в Ленінграді, Центральною науковою бібліотекою АН УРСР у Києві та ін.

Особливе місце в інституті займає виховна робота серед студентської молоді. Кожний студент повинен мати не тільки міцні знання, уміння і навички, в передусім бути високодієвним і висококультурною людиною. Ком-

партійські студентські групи змагаються за почесне звання комуністичної, щороку організовуються традиційні поїздки на могилу Т. Г. Шевченка в Канів, проводяться зустрічі з поетами і письменниками, акторами і художниками, систематично організовуються культпоходи в театр, кіно, екскурсії на заводи і фабрики, музеї міст Чернігова і Києва, зустрічі з прославленими людьми нашої країни — Героями Радянського Союзу, учасниками Вітчизняної війни, знатними людьми виробництва.

Гостями в наших студентів неодноразово були письменники О. Гончар, О. Ющенко, С. Крижанівський, М. Писуха, Л. Первомайський, А. Кацильдсон, артисти М. Ворвулев, Б. Гончаров та ін.

В інституті створено всі умови для культурного відпочинку, спортивної і оздоровчої роботи. Щодня в мальовничому місці на березі Десни в оздоровчому студентському таборі відпочивають, загартовуються, набирають сил студенти I і II курсів. Робота в студентському таборі закінчується, як правило, підвищенням спортивного вдосконалення студентів і виконанням ними норми спортивних розрядів.

Широкого розмаху набуває і студентська художня самодіяльність. Майже половина студентів — це активні учасники художньої самодіяльності: хорів, танцювального, вокального, драматичного гуртків, гуртків народних інструментів, духового і естрадного оркестру. Виступають студентські художні колективи не тільки в інституті, на фабриках і заводах, у військових частинах міста, а й у багатьох районах і селах області, у Мозирському, Гомельському та Ніжинському педінститутах, беруть участь в оглядах художньої самодіяльності міста і області.

1 липня 1966 р. минуло 50 років з дня заснування Чернігівського педагогічного інституту ім. Т. Г. Шевченка. За півстоліття свого існування інститут дав школи 12000 висококваліфікованих викладачів фізики і математики, мови і літератури, історії і географії, учителів початкових класів, вихователів, перепідготував велику кількість учителів різних дисциплін і спеціальностей. Адреси наших випускників: Крим і Закарпаття, Волинь і Донбас, Казахстан і Алтай. І, звичайно, майже не знайдеться такої школи на Чернігівщині, де б не було випускників нашого інституту — досвідчених, працюю-

Інститут і надалі зміцнюватиме зв'язки з науковими дослідними інститутами АН УРСР та іншими вищими навчальними закладами. У новому корпусі передбачено нові кабінети, читальні зали для викладачів і студентів, велика бібліотека, кінодемонстраційний зал, психологічна лабораторія, лабораторія технічних засобів навчання та ін.; спортивний зал, спортивні майданчики, спортивно-оздоровчий табір будуть переобладнані і вдосконалені. Для занять з окремих видів спорту Інститут обладуватиме Чернігівський міський стадіон.

Півстоліття невтомної праці Чернігівського державного педагогічного інституту ім. Т. Г. Шевченка відзначено Почесною грамотою Президії Верховної Ради Української РСР. За досягнуті успіхи у підготовці висококваліфікованих працівників народної освіти 4 травня 1966 року Президія Верховної Ради Української РСР нагородила Почесною грамотою Президії Верховної Ради Української РСР ректора інституту, кандидата фізико-математичних наук доцента Костарчука Віктора Миколайовича і декана фізико-математичного факультету доцента Кролевія Всеволода Степановича грамотою Президії Верховної Ради Української РСР — Марценюк Ніну Яківну, секретаря партійного бюро інституту, Марценюка Степана Пилиповича, завідуючого кафедрою марксистсько-ленінської філософії і політичної економії, та Черноуса Василя Устиновича, доцента кафедри марксистсько-ленінської філософії і політичної економії.

Великим святом для колективу інституту була телеграма, надіслана членом Президії Верховної Ради СРСР К. Є. Ворошиловим, у якій він тепло поздоровив ювілярів з півстоліттям невтомної праці і побажав нових творчих успіхів.

У друге півстоліття колектив викладачів і співробітників Інституту вступає готовий до нових завдань Комуністичної партії та Уряду.

ПОКАЖЧИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ ВИКЛАДАЧІВ

Бібліографічний покажчик включає наукові праці викладачів Чернігівського Державного педагогічного інституту ім. Т. Г. Шевченка за час з 1932 р. по 1 липня 1966 р. В нього ввійшли окремі видання та статті, надруковані в «Наукових записках» вузів, журналах та збірниках, тези доповідей та повідомлень, а також візити, виконані на ротаринті та ротаторі. В «Покажчику» подано (в хронологічній послідовності) теми кандидатських дисертацій та відомості про рік і місце їх захисту. Всі праці в «Покажчику» розміщено за кафедрами, в межах кафедри — за алфавітом прізвищ авторів. Друковані праці авторів подаються в хронологічній послідовності. Список основних скорочень подано на початку «Покажчика».

Матеріали бібліографічного покажчика підготувала викладаюча бібліотекою інституту Н. Г. Кирюхіна і старший бібліограф В. Ф. Ткаченко.

СПИСОК ОСНОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- з. — збірка
АМН — Всесоюзно-Мирская Академия
ДАН ССРСР — Доклады Академии наук СССР
ДДПН — Дрогобицький Державний педагогічний інститут
ЖДПН — Житомирський Державний педагогічний інститут
зб. — збірка
канд. — кандидатська
КДПН — Київський Державний педагогічний інститут
КДУ — Київський Державний університет
КрДПН — Кременецький педагогічний інститут
ЛГУ — Львівський Государственный университет
ЛДПН — Львівський Державний педагогічний інститут
МОПН — Московский областной педагогический институт
ОГПН — Орский Государственный педагогический институт
ред. — редактор
реп. — рецензія
сер. — серія
сп. — співавтор
УДДПН — Український науково-дослідний інститут педагогіки
ЧДПН — Чернігівський Державний педагогічний інститут

**БІБЛЮГРАФІЯ
НАУКОВИХ ПРАЦЬ ВИКЛАДАЧІВ
ЧЕРНІГІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО
ІНСТИТУТУ ім. Т. Г. ШЕВЧЕНКА
КАФЕДРА ІСТОРІЇ ПАРТІЙ ТА НАУКОВОГО КОМУНІЗМУ**

ГІНЬКОТ ОЛЕКСАНДР ДАНИЛОВИЧ,

кандидат історичних наук, доцент

- Империалистическая политика английских лейбористов в Индии после Второй мировой войны. Автореферат диссертации на соискание ученой степени канд. ист. наук. М., 1950.
- Империалистическая политика английских лейбористов в Индии после Второй мировой войны. Канд. диссертация. — Военно-политическая Академия им. В. И. Ленина, 1951.
- Англия — главный партнер американского империализма. Л., изд-во ВМА, 1953, 60 с.
- США — главный оплот мировой реакции. Л., изд-во ВМА, 1954, 71 с.
- Вступление СССР в период развернутого строительства коммунистического общества. XXI съезд партии. Рига, Изд-во Латв. ГЗФ, 1961, 78 с. Рига — Штурман Ф. А.
- Национально-освободительное и рабочее движение — предвестники окончательной гибели империализма. — В сб.: В помощь изучающим материалы XXII съезда КПСС. Рига, 1962, с. 225—238.

ГУМЕНЮК СЕРГІЙ ГИГОРОВИЧ,

старший викладач

- Комуністична партія України — організатор шефської допомоги трудящих міст колгоспному селянству (1959—1961). Збірник наук. праць аспірантів кафедр сусп. наук. (КДУ), 1963, № 10, с. 57—67.
- Діяльність партійних організацій по розгортанні соціалістичного змагання на підприємствах тракторного і сільськогосподарського машинобудування України (1959—1961). Збірник наук. праць аспірантів кафедр сусп. наук. (КДУ), 1963, № 11, с. 21—29.

Роль парторганізацій по здійсненню технічного прогресу на підприємствах тракторного і сільськогосподарського машинобудування України (1959—1961). Збірник наук. праць аспірантів кафедр сусп. наук. (КДУ), 1963, № 12, с. 48—55.

Початки міських парторганізацій України у зв'язі з колективізацією сільського господарства та спеціалізацією (1959—1961). Збірник наук. праць аспірантів кафедр сусп. наук. (КДУ), 1963, № 14, с. 63—72.

Комуністична партія України — організатор помешти трудящимся города колхозному крестьянству в дальнейшем развитии сельского хозяйства (1959—1961). Автореферат диссертации на соискание ученой степени канд. ист. наук. К., 1963, 24 с.

Комуністична партія України — організатор допомоги трудящим містам колгоспному селянству в дальшому розвитку сільського господарства (1959—1961). Канд. диссертация. Київський ун-т, 1964.

КУРГАНСЬКИЙ ОЛЕКСАНДР ПРОКОПОВИЧ,

кандидат історичних наук, доцент

Борьба КПСС за укрепление союза рабочего класса и крестьянства в период индустриализации страны (1926—1930). Автореферат канд. диссертации на соискание ученой степени канд. ист. наук. М., 1954, 18 с.

Борьба КПСС за укрепление союза рабочего класса и крестьянства в период индустриализации страны (1926—1930). Канд. диссертация. Акт. общественным наук при ЦК КПСС, 1955.

Партійна організація Чернігівщини в боротьбі за колективізацію (сільського господарства) (1927—1933). Тези доповідей та повідомлень ювілейної наук. конференції, присвяченої 50-річчю ЦПІУ Чернігів, 1956, с. 13—17.

МАРЦЕНЮК НАНА ВАСИЛІВНА,

кандидат історичних наук

Із історії комунізму Чернігівщини і їх боротьби за проведення в життя партії на селі (1920—1925). Наукові записки ЧДПІ, т. 3, 1957, с. 73—95.

Боротьба за перемогу Великої Жовтневої соціалістичної революції на Україні. Тези доповідей наук. сесії ЧДПІ, присвяченої 30-річчю Великої Жовтневої соціалістичної революції. Чернігів, 1957, с. 9—12.

Із досвіду проведення семінарських занять з історії КПРС в Чернігівському педагогічному інституті. Матеріали конференції викладачів ЧДПІ, 1957, с. 18—21.

40-річчя утворення Комуністичної партії України. Тези наук. конференції викладачів ЧДПІ, присвяченої 40-річчю Комуністичної партії України. Чернігів, 1958, с. 3—8.

Комунізм Чернігівщини — опора партійних організацій в здійсненні політики вченого комунізму. Тези наук. конференції викладачів ЧДПІ. Чернігів, 1958, с. 13—17.

Заходи Комуністичної партії по зміцненню комнезамів в умовах миру. Тези доповідей на загально-наук. конференцію викладачів ЧДПІ за 1960 р. Чернівці, 1961, с. 7—10.

Комнезамы Чернівецькими в боротьбі за зміцнення радянської влади на селі в 1920 р. Науков. записки ЧДПІ, 1961, т. 4, кн. 5, сер. «Сусп. науки», с. 40—77.

Комнезамы Украины в борьбе за проведение политики Коммунистической партии (1920—1925). На материалах Чернівецької губернии. Автореферат дисертації на соискание ученой степени канд. ист. наук. К., 1954, 19 с.

Комнезамы Украины в борьбе за проведение политики Коммунистической партии (1920—1925). Канд. дисертація. Київський ун-т, 1954.

Комнезамы Чернівецькими — опора партійних організацій у боротьбі з розрухом і голодом (1921—1922). Тези доповідей та повідомлень науков. наук. конференції, присвяченої 50-річчю ЧДПІ. Чернівці, 1966, с. 3—7.

ПЕДІП ІВАН ПАВЛОВИЧ

кандидат історичних наук

Помощь рабочего класса колхозному крестьянству в развитии материально-технической базы сельского хозяйства в период его крутого подъема. (На материалах УССР). В сб. Укрепление союза рабочего класса и крестьянства в период крутого подъема сельского хозяйства (1953—1958). М., 1961, с. 9—15.

Помощь рабочего класса колхозному крестьянству в развитии материально-технической базы сельского хозяйства в период его крутого подъема (1953—1958). На материалах Украинской ССР. Автореферат дисертації на соискание ученой степени канд. ист. наук. М., 1961, 19 с.

Помощь рабочего класса колхозному крестьянству в развитии материально-технической базы сельского хозяйства в период его крутого подъема (1953—1958). Канд. дисертація. Ин-т истории АН СССР, 1961.

Зміцнення середньої ланки комуністичної влади на Україні (1963—1965). Тези доповідей та повідомлень науков. наук. конференції, присвяченої 50-літтю ЧДПІ. Чернівці, 1966, с. 2—12.

ПРИЩЕПЕНКО ІВАН ЗАХАРОВИЧ

старший викладач

З досвіду естетичного виховання в повсякденній роботі з історії. «Педагогічний збірок» (Чернівці), 1958, № 2—3, с. 27—31.

Эстетическое воспитание по внеклассной работе. «Преподавание истории в школе», 1958, № 3, с. 58—60.

Деякі питання естетичного виховання. «Мистецтва», 1962, № 3, с. 20.

Шкільний історико-мистецтвознавчий турбот. «Радянська школа», 1963, № 2, с. 87—90.

Викладення в 7 класі розвитку української культури першої половини XIX ст. «Укр. історичний журнал», № 3, с. 120—122.

ПРИЩЕПЕНКО МИКОЛА ГРИГОРОВИЧ

викладач

Комсомол Чернівецькими у підбудові сільського господарства в ринку Великої Вітчизняної війни (1943—1945). Тези доповідей та повідомлень науков. наук. конференції, присвяченої 50-річчю ЧДПІ. Чернівці, 1966, с. 13—21.

КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ЕКОНОМІЇ

БАЛАСНИКОВ АНАТОЛІЙ МИХАЙЛОВИЧ

старший викладач

Особиста власність при переході до комунізму. У зб. Питання політичної економії, т. II. К., 1955, с. 146—154.

КОЛЕСНИК МИКОЛА ІЛІЙ

кандидат філософських наук

Эстетическое воспитание трудящихся. Донецк. Кн. изд-во, 1961, 37 с.

Спирани історичних відомих між розумовою і фізичною працею та естетичний розвиток особи. У зб.: Естетичне в житті та мистецтві, К., 1964, с. 74—91.

Про шляхи формування здібностей образного мислення людини. У зб.: Етика і естетика, кн. I. К., 1965, с. 101—111.

Место эстетического воспитания в гармоническом развитии личности. Автореферат дисертації на соискание ученой степени канд. филос. наук. К., 1965, 21 с.

Место эстетического воспитания в гармоническом развитии личности. Канд. дисертація. Київський ун-т, 1965.

Роль эстетического воспитания в гармоническом развитии особи. Тези доповідей та повідомлень науков. наук. конференції, присвяченої 50-літтю ЧДПІ. Чернівці, 1966, с. 40—43.

МАРЦЕНЮК СТЕПАН ПИЛИПОВИЧ

кандидат філософських наук, доцент

Борьба Коммунистической партии Советского Союза за осуществление марксистско-ленинского принципа партийности философии в педагогической работе. (На материалах постановлений ЦК КПСС об идеологическом вопросе за 1940—1954 гг.). Автореферат дисертації на соискание ученой степени канд. филос. наук. К., 1955, 16 с.

Партиза Коммунистической партии Советского Союза за осуществление марксистско-ленинского принципа партийности философии в идеологической работе (На материалах восстановлений ЦК КПСС по идеологическим вопросам за 1940—1954 гг.). Киев: Лигурист, 1956.

Ведущий теоретик і пропагандист марксизму. (До 100-річчя від народження Г. М. Плеханова). «Наука і життя», 1966, № 17, с. 24—26.

Г. В. Плеханов — видатний теоретик і пропагандист марксизму в Росії. Матеріали в редакції На правах рукопису. (На правах рукопису). К., 1956, 25 с.

Великий Атеїст. (Б. Сибіра). «Наука і життя», 1966, № 4, с. 41—43.

З досвіду роботи атеїстичних лекторів міському партійному комітету Чернівців, 1958, с. 53—62.

В. І. Ленін про партійність філософії. (До 50-річчя з дня народження В. І. Леніна «Матеріалізм і емпіріокритицизм»). Тези наукової конференції, присвяченої 40-річчю ЧДПІ. Чернівці, 1959, с. 9—12.

В. І. Ленін проти релігізму. Тези наукової конференції викладачів Комуністичної партії і радянської держави до першої та другої «Атеїста» (Чернівці), 1960, № 2, с. 3—11.

Ленінські заповіді молоді. (До 40-річчя промови В. І. Леніна на III з'їзді комсомолу). «Наука і життя», 1960, № 5, с. 1—3.

Активізувати масовий діяльність школярів. (Рек. Шкільний виховник, 1960). «Радянська школа», 1960, № 11, с. 92—93.

Марксистсько-ленінський про роль народних мас і особи в історії. (Матеріали для студентів). Чернівці, 1960, 32 с.

Ще означає браманізм і життя не-комуністично. К., 1960, 40 с.

Боротьба партійної організації Чернівців за виконання історичних рішень XXII з'їзду КПРС. Тези доповіді на загально-наукової конференції викладачів ЧДПІ на 1960 р. Чернівці, 1961, с. 3—6.

Партійність ідеології. Науковий збірник ЧДПІ, 1961, т. 5, в. 1, сер. «Філософія науки», с. 3—35.

Досвід атеїстичної роботи. «Войовничий атеїст», 1961, № 8, с. 38—40.

Перемогли атеїстичні ідеї. «Войовничий атеїст», 1961, № 11, с. 57—59.

Світло дари вісвітності. «Наука і життя», 1961, № 9, с. 56—58 (Л. — Кішорі К. П.).

Як законні ідеї. К., «Молодь», 1961, 32 с. (С. — Тарасенко В. П.).

Байкар-моділізм. До 135-річчя від народження Л. А. Гайбана. «Войовничий атеїст», 1962, № 3, с. 54.

Використання сторінок. (Рек. Освітній літ. свідок). Чернівці, 1962, «Войовничий атеїст», 1962, № 9, с. 60.

Світло — атеїст. «Войовничий атеїст», 1962, № 12, с. 53—54.

Використання естетичних матеріалів з історії Чернівців у метод. посібник на довгого читання історії атеїстичних і серед. шк. Чернівці, 1962. (Рек.) «Укр. історичний журнал», 1963, № 6, с. 1950.

Атеїзм Кошубинського. «Войовничий атеїст», 1963, № 4, с. 50—51.

Релігія — явище історичне. «Войовничий атеїст», 1963, № 7, с. 56—57.

Ціро і д'Алтибер. «Войовничий атеїст», 1963, № 10, с. 52—54.

К. побіда комуністичного труда. (О превращении труда в первую жизненную потребность). М., «Знамя», 1963, 32 с.

Атеїзм М. М. Кошубинського. (До 100-річчя з дня народження). К., 1964, 29 с.

Курс етики в педагогіці. «Радянська школа», 1964, № 1, с. 106—110.

Методичні поради студентам-заочникам педагогічних інститутів до самостійного вивчення та підготовки до семінарських занять з праць В. І. Леніна «Матеріалізм і емпіріокритицизм», «Державна і революція». К., «Радянська школа», 1964, 96 с.

Моральний кодекс строителя коммунизма и религиозные нравственные воззрения. В сб.: Пропаганда морального кодекса строителя коммунизма. М., 1964, с. 64—78.

Бурса. В кн.: Словник атеїста. К., 1965, с. 61—62.

Комунізм. В кн.: Словник атеїста. К., 1965, с. 163—164.

Легенда. В кн.: Словник атеїста. К., 1965, с. 172.

Опіріс. В кн.: Словник атеїста. К., 1965, с. 217.

Ореол. В кн.: Словник атеїста. К., 1965, с. 217.

Передусім. В кн.: Словник атеїста. К., 1965, с. 225.

Піраміда етикетки. В кн.: Словник атеїста. К., 1965, с. 227.

Піст. В кн.: Словник атеїста. К., 1965, с. 227—228.

Платонізм. В кн.: Словник атеїста. К., 1965, с. 229.

Поміж. В кн.: Словник атеїста. К., 1965, с. 233—234.

Примітка. В кн.: Словник атеїста. К., 1965, с. 241—242.

Провідник. В кн.: Словник атеїста. К., 1965, с. 242.

«Про ставлення робітничої партії до релігії». В кн.: Словник атеїста. К., 1965, с. 247—248.

Снай. В кн.: Словник атеїста. К., 1965, с. 275.

Спас. В кн.: Словник атеїста. К., 1965, с. 282.

Храм. В кн.: Словник атеїста. К., 1965, с. 306.

Церковий святой. В кн.: Словник атеїста. К., 1965, с. 314.

Чаклуство. В кн.: Словник атеїста. К., 1965, с. 315.

Чудо. В кн.: Словник атеїста. К., 1965, с. 320.

Кратка сучасної релігійної інтерпретації сенсу і значення праці. У зб.: Питання атеїзму, в. 1. К., 1965, с. 104—110.

Виховна роль комуністичної праці. Тези доповіді та повідомлення ювілейної наук. конференції, присвяченої 60-річчю ЧДПІ, Чернівці, 1966, с. 22—27.

МАРЧЕНКО СТЕПАН САВИЧ,

старший викладач

Формування і використання суспільних фондів споживання в колгоспах. «Економіка Радянської України», 1964, № 6, с. 75—79.

Про співвідношення між розподілом за працею і фондами суспільного споживання в колгоспах. У зб.: Питання політичної економії, в. 6. К., 1965, с. 141—147.

Особливості розвитку колективних фондів суспільного споживання. У зб. Питання політичної економії, в. II. К., 1965, с. 131—141.
 Общественные фонды потребления в колхозах в период развернутого строительства коммунизма. Автореферат диссертации на соискание ученой степени канд. экон. наук, К., 1966, 18 с.
 Суспільні фонди споживання у колгоспах в період розгорнутого будівництва комунізму. Канд. дисертація. Київський ун-т, 1966.
 Значення колективних фондів суспільного споживання для формування комуністичного побуту селянства. Тези доповідей та повідомлень ювілейної наук. конференції, присвяченої 50-річчю ЧДПІ, Чернівці, 1966, с. 35—38.

НЕДИЛЯ ЛАРИСА ІВАНІВНА,

викладач

Гуманізм і праця. Тези доповідей III наук. конференції педрайтів КДУ. К., 1965, с. 21—22.
 Гуманізм і праця. (Ротатор). К., 1965, 27 с. (Сп. — Фаля Г.).
 Особливості дослідження гуманізму в етиці. У зб. Етика і естетика, в. I. К., 1965, с. 35—42.
 Соціалістична праця як критерій моральної свободи людини. Тези доповідей та повідомлень ювілейної наук. конференції, присвяченої 50-річчю ЧДПІ. Чернівці, 1965, с. 44—46.

ЧОРНОУС ВАСИЛЬ УСТИМОВИЧ,

кандидат історичних наук, доцент

Борьба партийной организации Черниговщины за укрепление своих рядов и усиление руководящей роли в массах. (Ноябрь 1919—1920 гг.). Научная записка ЧДПІ, 1957, т. 3, с. 43—72.
 Борьба партийной организации Черниговщины за усиление своих рядов та посилення керівної ролі в массах. (Дзистовка 1919—1920 рр.). Матеріали конференції, вкладачі ЧДПІ, 1957, с. 10—17.
 Борьба губернской партийной организации за освобождение та зміцнення радянської влади на Чернігівщині в кінці 1919—1920 рр. Тези наук. конференції вкладачі ЧДПІ, присвяченої 40-річчю Комуністичної партії України. Чернівці, 1958, с. 9—12.
 Партийні організації Чернігівщини в перші роки радянської влади. (З досвіду внутріпартійної та масово-політичної роботи). Чернівці, 1958, 44 с.
 Діяльність партійної організації Чернігівщини по вилученню доплати фронту (1919—1920). Тези наук. конференції вкладачі ЧДПІ, Чернівці, 1959, с. 3—8.
 Критичні зауваження до збірника «Радянське будівництво» на Україні в роки громадянської війни (1919—1920). «Наука, інформаційний бюлетень. Архівного управління УРСР», 1960, № 5 (44), с. 73—75.
 В. І. Ленін і Україна. Матеріали на допомогу лекторів та доповідачів. (Ротатор). Чернівці, 1960, 22 с.
 Відновлення та зміцнення місцевих органів влади на Чернігів-

щині (Дзистовка 1919—1920 рр.). «Укр. історичний журнал», 1961, № 1, с. 31—38.

Діяльність Чернігівської губернской організації КП України в 1919—1920 рр. Научная записка ЧДПІ, 1961, т. 4, в. 6, сер. «Сусп. науки», с. 3—33.

XXII съезд КП Украины о дальнейшем развитии народного хозяйства республики и повышении благосостояния трудящихся. Докладом и докладчиком. (Ротатор). Чернівці, 1961, 19 с.

Восстановление Черниговщины в борьбе за экономическое развитие. Тези доповідей на звітну наук. конференцію педрайтів ЧДПІ за 1960 р. Чернівці, 1961, с. 11—14.

Действительность. Черниговской губернской организации КП Украины в 1919—1920 гг. Автореферат диссертации на соискание ученой степени канд. ист. наук. К., 1961, 18 с.

Действительность. Черниговской губернской организации КП Украины в 1919—1920 гг. Канд. диссертация. Киевский ун-т, 1961.

Народна освіта на Чернігівщині в роки громадянської війни. Тези доповідей та повідомлень ювілейної наук. конференції, присвяченої 50-річчю ЧДПІ. Чернівці, 1966, с. 28—34.

КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

ДЕМА ПЕТРО ПАВЛОВИЧ,

кандидат педагогічних наук, доцент

К вопросу об истории школы в Белоруссии (с конца XVI в. до раздела Польши в 1772 г.). Канд. диссертация. Белорусский гос. ун-т, 1946.

Павелкивание вихватаний дзцей у сям'і — залог павышэння якасці работы школы. «Советская школа», 1950, № 3, с. 35—39.

Валкі етан у разлічці савецкай школы. (К 90 годдзю пастаўлення ЦК ВКП(б) «Аб пачатковай і сярэдняй школах»). «Советская школа», 1951, № 5, с. 9—13.

Аб павышэннем навучальні у агульнаадукацыйнай школе. «Советская школа», 1953, № 1, с. 22—29.

Книга про опыт работы одной школы. (Рец.: Ливинский Д. С. на высшую язяскую школу. Минск, Дзяржаўнае выдвецтва педагогічнага выданняства М-ва культуры БССР, 1953). «Советская школа», 1953, № 4, с. 90—94. (Псеўдонім — Аугустовіч П. І.).

Выдатныя савецкія педагогі-методы. (Ды 15-годдзю з дня смерці А. С. Макарыні) — «Советская школа», 1954, № 2, с. 27—36.

Цікавая книга про аласацікласіці. (Рец.: Мазепа Г. Семидесятилетие Л. Петта, 1956). «Советская школа», 1957, № 1, с. 86—87.

Програма педагогічних інститутів. Педагогіка. (Для ф-тів підготовки вчителів 1—4 кл. шкіл). Проект. К., «Радянська школа», 1962, 28 с. (Сп. — Удінна З. С., Івашко Г. З. і Песенний І. Л.).

Методичні записки до курсу педагогіки (для студ-зачеи пед. ін-тів фету підготовки вчителів 1—4 кл.). К., 1963, 53 с. (Сп. — Пашеко І. А.).

З досвіду роботи вчительки Бердичівської школи № 2 Д. В. Пу-
тоти на забезпеченню високої успішності всіх учнів. Доповідь
і повідомлення на звітній наук. сесії кафедр Бердичівського пед-
ин-ту за 1963 р. (Тези). Бердичів, 1964, с. 11—13.

Політехнічне навчання — засіб виховання нової людини.
Тези доповідей та повідомлення ювілейної наук. конференції, при-
свяченої 50-річчю ЧДПІ, Чернівці, 1966, с. 47—50.

КУЦЕНКО ІВАН ПРОКОПОВИЧ,

старший вчитель

Школа і громадськість у боротьбі за культурну спадщину уч-
нів. Матеріали конференції вчителів ЧДПІ, 1957, с. 22—24.

М. М. Кошманський на шлях народної освіти. Тези допо-
відей та повідомлення ювілейної наук. конференції, присвяченої
50-річчю ЧДПІ, Чернівці, 1966, с. 71—72.

МАТЮША ІЛІЯ КИРИЛОВИЧ,

кандидат педагогічних наук

З досвіду навчально-виховної роботи в класах з виробничим
навчанням на базі училища механізації Сільськогосподарства. (З
досвіду Кременецької СШ № 4). Тернопіль, 1957, 34 с.

Співдружність педагогів з загальноосвітніми школами.
«Радянська школа», 1957, № 2, с. 78—84.

Педагогічні погляди Д. І. Фомініна. «Радянська школа», 1957,
№ 10, с. 74—79.

Педагогічні ідеї Д. І. Фомініна. Тези доповідей на наук.
конференції кафедр КрПІ, присвяченій підсумкам наук.-дослід-
ної роботи за 1956 р., в. І. Кременець, 1957, с. 24—27.

Кратика Д. І. Фомініна дворянського навчання і виховання
в феодально-кріпосницькому суспільстві. Наукові записки КрПІ,
1958, в. 2, с. 125—132.

Західноєвропейська освіта і виховання в творчості Д. І. Фо-
мініна. Тези доповідей на наук. конференції кафедр КрПІ, присвя-
ченій підсумкам наук.-дослідної роботи за 1957 р., в. 2. Кременець,
1958, с. 23—25.

Західноєвропейська освіта і виховання в творчості Д. І. Фо-
мініна. — Наукові записки КрПІ, 1959, в. 4, с. 60—66.

Педагогічні погляди Д. І. Фомініна. Автореферат дисер-
тації на здобуття учен. степеня канд. пед. наук, К., 1959, 19 с.

Педагогічні погляди Д. І. Фомініна. Канд. дисертація.
Київський пед. ин-т, 1960.

Кременецький лицей. В ан.: Педагогічний словарь, т. 1, М.,
1960, с. 576.

Школярі комбінатованого стану. «Школа и производство»,
1960, № 6, с. 61. (См. — Семенко В. С.).

Комсомол в школі — болюча тема. «Народное образование»,
1960, № 10, с. 58—60.

Вивчати на опыте передовиков производство. «Школа и произ-
водство», 1961, № 8, с. 26—29.

Школа і сім'я — єдині. «Воспитатель и учитель», 1961, № 9, с. 41—42.

Трудное воспитание и система работы классных руководи-
телей. «Школа и производство», 1962, № 4, с. 11—14.

Взаимодействие школы и семьи — основа народного образования.
«Школа», 1962, № 6, с. 19—22.

Развитие творческих способностей учащихся в процессе труда
и школьных мастерских. «Сов. педагогика», 1962, № 10, с. 37—41.

Деякі шляхи підготовки старшокласників до творчої продук-
тивної праці. Тези доповідей загальної звітної-наук. конференції з
педагогії та психології. 4—6 лютого 1964 р. Х., 1964, с. 126—129.

Курс на воспитание трудовой зрелости. «Народное образова-
ние», 1964, № 4, с. 62—65.

Підготовка учнів до продуктивної праці. К., «Рад. школа»,
1961, 110 с.

Развивать творческие способности старшеклассников. «Школа и
производство», 1964, № 7, с. 20—23.

Труд как средство воспитания. «Школа и производство», 1965,
№ 6, с. 92—93.

Воспитывать школьников в труде. «Начальная школа», 1965,
№ 12, с. 3—8.

Естетика праці учнів. «Радянська школа», 1966, № 2, с. 77—80.

Влияние производственного колледжа на воспитание учащихся.
«Школа и производство», 1966, № 4, с. 10—13.

Деякі питання естетичного виховання учнів на уроках літерату-
ри в 5—8 класах. Тези доповідей та повідомлення ювілейної наук.
конференції, присвяченої 50-річчю ЧДПІ, Чернівці, 1966, с. 53—56.

ПРОНІКОВА ВАЛЕНТИНА ДАНИЛІВНА,

старший вчитель

За місто комуністичної культури. «Сов. культура», 1964, № 3,
с. 12—13.

Деякі питання виховання учнівського колективу в історії ра-
дянської педагогії. Тези доповідей та повідомлення ювілейної
наук. конференції, присвяченої 50-річчю ЧДПІ, Чернівці, 1966,
с. 73—76.

Проблема дитячого колективу в працях Н. К. Крупської. «Ра-
дянська школа», № 4, с. 16—18.

СІДЛЕР ВІКТОР ОЛЕКСІЙОВИЧ,

вчитель

Індивідуальні особливості засвоєння арифметичних операцій
молодшими школярами. У 26: Психологія навчання і виховання. К.,
1964, с. 65—67.

індивідуальній особливості темпу виконання арифметичних завдань молодшими школярами. У зб.: Питання психології навчання К., 1961, с. 185—208.

Денні шляхи підвищення ефективності засвоєння арифметичних операцій молодшими школярами. Тези доповідей загальної звітної наукової конференції з педагогіки та психології 4—5 лютого 1964 р. К., 1964, с. 204—206.

Індивідуальні особливості молодших школярів у розв'язанні арифметичних задач. Тези доповідей та повідомлення зовнішньої науки. Конференція, присвячена 50-річчю ЧДПН. Чернівці, 1963, с. 67—70.

УЛЯНИЦЬКА ЛЮДМИЛА СТЕПАНІВНА

викладач

К вопросу о структуре «бесполезного» коллектива. (Из опыта организации общеполезного коллектива школы № 10 г. Симферополя). Известия Крымск. пед. ин-та, 1957, т. 25, сер. «Педагогика и психология», с. 67—85.

Громадська думка учнівського колективу як засіб морального виховання. Тези доповідей та повідомлення зовнішньої науки. Конференція, присвячена 50-річчю ЧДПН. Чернівці, 1963, с. 77—79.

ШМОРГІН ВАСИЛЬ ФЕДОРОВИЧ

кандидат педагогічних наук, доцент

Важливі передумови успішності учнів. «Радянська школа», 1957, № 8, с. 57—58.

Воспитаніє історія. «Україна», 1957, № 20, с. 8—9.

Активізація «лишньої» діяльності учнів у процесі навчання. «Радянська школа», 1958, № 8, с. 46—52.

Забезпечення наступності у навчанні як одна з умов попередження неуспішності учнів старших класів. Наукові записки УНДПН, 1959, т. 12, с. 3—20.

Шляхи попередження неуспішності учнів старших класів середньої школи. Тези наукової конференції викладачів ЧДПН. Чернівці, 1959, с. 18—21.

Особливості попередження неуспішності учнів старших класів середньої школи. Тези доповідей на наук. сесії УНДПН з питань розвитку пед. науки в Українській РСР. К., 1959, с. 13—14.

Активізація методів навчання як засіб підвищення успішності учнів. Тези наук. конференції, присвяченої 40-річчю ЧДПН. Чернівці, 1959, с. 13—16.

З досвіду підготовки вчителів початкових класів. «Радянська школа», 1959, № 11, с. 30—33.

Активізація навчальної діяльності учнів на уроках. К., «Радянська школа», 1960, 92 с.

Активізація навчання — важливий засіб підвищення успішності. «Радянська школа», 1960, № 3, с. 15—19.

До питання про активізацію методів навчання. Тези доповідей на загально-наук. конференцію викладачів ЧДПН за 1960 р. Чернівці, 1960, с. 15—17.

Активізація учбової діяльності учнів на уроках. (8—10 класи). Автореферат дисертації на соискание ученого степеня канд. наук. К., 1961, 21 с.

Активізація учбової діяльності учнів на уроках. (8—10 класи). Канд. дисертація. Київський пед. ін-т, 1962.

Робота факультету педагогіки та методики початкової освіти. «Радянська школа», 1961, № 4, с. 63—66.

Розкриття методів навчання — важлива проблема педагогічної науки. «Радянська школа», 1961, № 7, с. 29—33.

Проблема розв'язання учнів — невідкладна. «Радянська школа», 1962, № 6, с. 57—62.

Використання навчальних машин за рубежом. «Радянська школа», 1963, № 2, с. 40—42.

Активізація навчальної діяльності учнів. К., «Радянська школа», 1965, 153 с.

Деякі психологічні особливості процесу виховання. Тези доповідей та повідомлення зовнішньої науки. Конференція, присвячена 50-річчю ЧДПН. Чернівці, 1963, с. 51—57.

КАФЕДРА ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ

БІРОВИК ВАСИЛЬ НАУМОВИЧ

старший викладач

Некоторые замечательные кривые шестого порядка. Известия Крымск. пед. ин-та, 1957, т. 29, с. 170—198.

Про деякі цікаві раціональні криві. Матеріали конференції викладачів ЧДПН, 1957, с. 50—52.

Про один клас кривих 6-го порядку. Наукові записки ЧДПН, 1959, т. 4, кн. 5, сер. фіз.-мат., с. 53—63.

Цікаві результати перетворення на метод утворення кривих інших порядків. Тези наук. конференції викладачів ЧДПН. Чернівці, 1959, с. 30—31.

Геометричні перетворення як метод конструювання і визначення властивостей алгебраїчних кривих інших порядків. Тези доповідей на загально-наук. конференцію викладачів ЧДПН за 1960 р. Чернівці, 1960, с. 36—39.

О некоторых приложениях классического преобразования в теории кривых. Известия Крымск. пед. ин-та, 1961, т. 35, с. 203—210.

Про деякі цікаві раціональні криві. Матеріали конференції викладачів ЧДПН, 1957, с. 50—52.

Як виготовити шкільний підготов. «Радянська школа», 1960, № 9, с. 86—88. (Сп. — Біровик Н. Я.).

Елементи номографії в школі. К., «Радянська школа», 1961, 142 с. (Сп. — Гончаренко Б. Г.).

О кривых шестого порядка. Тезисы докладов Второй всесоюзной математической конференции. 17—23 сентября 1964 г. X, 1964, с. 26—27.

О численных методах решения систем нелинейных уравнений. В кн.: Укр. геометрический сборник, в. 1. X, 1963, с. 12—15.

Про одну проективную классификацию кривых 6-го порядка. Тезисы докладов та повідомлення ювілейної наук. конференції, присвяченої 50-річчю ЧДП. Чернівці, 1966, с. 96—99.

ВИВАЛЬНИК ЛУКА МИКОЛАЙОВИЧ.

кандидат фізико-математичних наук, доцент

Алгебраїчні роботи акад. Д. О. Граве. Наукові записки КДП, 1907, т. 26, 36, праця аспиранта, в. 2, с. 89—102.

Київська алгебраїчна школа. Наукові записки ЧДП, 1958, т. 4, в. 1, с. 3—18.

До питання наукової і педагогічної діяльності Д. О. Граве в алгебрі. Тезисы наук. конференції, присвяченої 40-річчю ЧДП. Чернівці, 1959, с. 69—70.

Значение деятельности профессора Киевского университета акад. Д. О. Граве для развития алгебры в Советском Союзе. Автореферат диссертации на соискание ученой степени канд. физ.-мат. наук. К., 1960, 14 с.

Значение деятельности профессора Киевского университета акад. Д. О. Граве для развития алгебры в Советском Союзе. Канд. диссертация. Ин-т математики АН УССР, 1960.

До причин створення Київської алгебраїчної школи. Тезисы докладов на звітну наук. конференцію викладачів ЧДП за 1960 р. Чернівці, 1961, с. 24—26.

Контрольні роботи з вищої алгебри. Для студ.-заоч. спеціальностей «Математика і креслення» К., «Радянська школа», 1961, 28 с. (Сп. — Костарчук В. М.).

Контрольно-тренувальні вправи з вищої алгебри. Для студ.-заоч. фіз.-мат. ф-ти пед. ін-тів К., «Радянська школа», 1962, 68 с.

Математика. Метод вказівки до вивчення курсу для студ.-заоч. ф-ти педагогіки та методики початкової освіти пед. ін-тів К., «Радянська школа», 1963, 68 с. (Сп. — Суткова А. В.).

Д. О. Граве. (До 100-річчя з дня народження). «Радянська школа», 1963, № 8, с. 104—106.

Математика. Контрольно-тренувальні вправи для студ.-заоч. ф-ти педагогіки та методики початкової освіти пед. ін-тів К., «Радянська школа», 1964, 72 с.

Математика. Метод посібник для підготовки до державних екзаменів студ.-заоч. з спеціальностей «Педагогіка і методика початкової освіти» та «Дефектологія» пед. ін-тів К., «Радянська школа», 1965, 80 с. (Сп. — Суткова А. В.).

Про одну логічну операцію. У зб.: Викладацька математика в школі, в. 4. К., 1966, с. 210—214.

Про розвиток деяких розділів сучасної скінченної математики. Тезисы докладов та повідомлення ювілейної наук. конференції, присвяченої 50-річчю ЧДП. Чернівці, 1966, с. 94—96.

КОБКО ЛІДІЯ МИХАЙЛІВНА.

вчитель

Про побудову нормальних до кривих другого порядку. Тезисы докладов та повідомлення ювілейної наук. конференції, присвяченої 50-річчю ЧДП. Чернівці, 1966, с. 100.

КОСТАРЧУК ВІКТОР МИКОЛАЙОВИЧ.

кандидат фізико-математичних наук, доцент

Исследование некоторых итерационных процессов. Автореферат диссертации на соискание ученой степени канд. физ.-мат. наук. Житомир—Кривий Ріг, 1953, 14 с.

Об одном методе решения систем линейных уравнений и отыскания собственных векторов матрицы. ДАН СССР, 1954, т. 98, № 4, с. 531—534.

Дослідження деяких ітераційних процесів. Матеріали ювілейної наук. сесії, присвяченої 300-річчю поз'єднання України з Росією, 1954, с. 98.

Исследование некоторых итерационных процессов. Канд. диссертация. Ин-т физики и математики АН УССР, 1954.

Точная оценка укрупнения погрешности на одном шаге метода быстрого спуска. Труды семинара по функциональному анализу, 1955, в. 2, Воронеж, с. 25—30. (Сп. — Пучков Б. П.).

Застосування методу мінімальних невідомостей до знаходження власних чисел матриці. Наукові записки ЖДП, 1956, т. 3, с. 63—76.

Пиття області Житомирська обласна. Наукові записки ЖДП, 1956, т. 3, с. 177—179. (Сп. — Дубосарська Р. А.).

Про підручник з вищої алгебри для педагогічних інститутів. Матеріали конференції викладачів ЧДП, 1957, с. 32—38. (Сп. — Хижет В. І.).

Курс вищої алгебри. Підручник для фіз.-мат. ф-ти пед. ін-тів УРСР. К., «Радянська школа», 1960, 456 с. (Сп. — Хижет В. І.).

Метод нормальних ходів рішення лінійних операторних рівнянь. Труды семинара по функциональному анализу (Ростовск.—Дон и Воронеж, уст.), 1960, в. 3—4, с. 54—76.

Контрольні роботи з вищої алгебри. Для студ.-заоч. спеціальностей «Математика і креслення» К., «Радянська школа», 1961, 28 с. (Сп. — Вивальник Л. М.).

Про можливе і неможливе в геометрії циркуля і лінійки. К., «Радянська школа», 1962, 126 с. (Сп. — Хижет В. І.).

Курс вищої алгебри. Підручник для фіз.-мат. ф-ти пед. ін-тів УРСР. Вкл. 2-е, перероб. і доп. К., «Радянська школа», 1964, 511 с. (Сп. — Хижет В. І.).

Чернівецький Державний педагогічний інститут ім. Т. Г. Шевченка. В кн.: УРЕ, т. 16, с. 147.

Про підготовку третього видання підручника «Курс вищої алгебри» для педагогічних інститутів. Тезисы докладов та повідомлення ювілейної наук. конференції, присвяченої 50-річчю ЧДП. Чернівці, 1966, с. 92—93. (Сп. — Хижет В. І.).

КРОЛЕВЕЦЬ ВСЕВОЛОД СТЕПАНОВИЧ,

кандидат педагогічних наук, доцент

- Нерівність II степеня. «Математика в школах», 1940, № 2, с. 14—16.
- Огляд методичної літератури з питань позакласної роботи з математики. «Розглядає школа», 1953, № 6, с. 55—57.
- Заочна математична олімпіада газети «Зірка». У зб.: З досвіду викладання математики в серед. школі. К., 1954, с. 161—173. (Сп. Нудде Б. М.)
- Всеклассная работа по математике в 5—10 классах средней школы. Автореферат диссертации на соискание ученой степени канд. пед. наук. К., 1956, 14 с.
- Всеклассная работа по математике в 5—10 классах средней школы Кана. диссертация. Киевский пед. ин-т, 1959.
- Зміст роботи математичного гуртка. Наукові записки ЧДПІ, 1957, т. 1, сер. фіз.-мат., с. 29—48.
- Політехнічна підготовка студентів фізико-математичного факультету в Чернівецькому педагогічному інституті. Матеріали конференції викладачів ЧДПІ, 1957, с. 42—43.
- Будова Всесвіту. «Літер» (Чернівці), 1958, № 1, с. 19—24.
- Про посібник «Методика позакласної роботи з математики з учнями середніх шкіл». Тези наук. конференції, присвячені 40-річчю ЧДПІ. Чернівці, 1959, с. 47—48.
- До питання про історію розвитку позакласної роботи з математики в школах дорозв'язкової Росії і в СРСР. Наукові записки ЧДПІ, 1960, т. 4, в. 5, сер. фіз.-мат., с. 31—51.
- Зміст роботи спецсемінару з методики математики на IV курсі фізико-математичного факультету. Тези доповідей на загальнонаук. конференцію викладачів ЧДПІ за 1960 р. Чернівці, 1961, с. 24—25.
- Масова позакласна робота з математики. Тези доповідей та повідомлення київської наук. конференції, присвяченої 50-річчю ЧДПІ. Чернівці, 1966, с. 104—106.

РОЙТБЕРГ ЯКИВ АБРАМОВИЧ,

кандидат фізико-математичних наук, доцент

- Доказання основних теорем геометрії кіл за допомогою стереографічної проєкції. Наукові записки Станіславського пед. ін-ту, 1950, сер. фіз.-мат., в. 2, с. 27—37.
- Про розклад на власні функції самоспряжених еліптичних систем. ДАН УРСР, 1950, № 6, с. 721—725.
- Об уравнениях эллиптического типа с разрывными коэффициентами. ДАН СССР, 1962, т. 146, № 6, с. 1274—1278. (Сп. — Шефтель З. Г.)
- Про задачу Діріхле для рівняння еліптичного типу з разрывными коэффициентами. Доповіді та повідомлення ДДПІ, 1962, сер. фіз.-мат., с. 41—44. (Сп. — Шефтель З. Г.)
- О гладкости вплоть до границы области ядра резольвенты эллиптического оператора. «Укр. математический журнал», 1963, т. 15, № 2, с. 185—189. (Сп. — Березанский Ю. М.)

Доказання підвищення гладкості влізть до границі решених еліптичних рівнянь. «Укр. математический журнал», 1963, т. 15, № 4, с. 444—448.

Энергетические неравенства для эллиптических операторов с разрывными коэффициентами и общих граничных условий и условий сопряжения. ДАН СССР, 1963, т. 148, № 3, с. 331—334. (Сп. — Шефтель З. Г.)

Теорема о гомеоморфизмах и локальное повышение гладкости вплоть до границы решений эллиптических уравнений. ДАН СССР, 1963, т. 148, № 3, с. 745—748. (Сп. — Березанский Ю. М., Крейн С. Г.)

Общие граничные задачи для эллиптических уравнений с разрывными коэффициентами. ДАН СССР, 1963, т. 148, № 6, с. 1034—1037. (Сп. — Шефтель З. Г.)

Теорема о гомеоморфизмах и локальное повышение гладкости вплоть до границы решений эллиптических уравнений. В кн.: Материалы к симпозиуму советско-американскому симпозиуму по уравнениям с частными производными. Новосибирск, 1963, с. 3—11. (Сп. — Березанский Ю. М. и Крейн С. Г.)

То же. (На англ. яз.). В кн.: Материалы к совместному советско-американскому симпозиуму по уравнениям с частными производными. Август, 1963. Новосибирск, М., 1963, с. 35—38.

Теория эллиптических дифференциальных уравнений с разрывными коэффициентами. Теорема о гомеоморфизмах и ее применение. Автореферат диссертации на соискание ученой степени канд. физ.-мат. наук. К., 1963, 22 с.

Теория эллиптических дифференциальных уравнений с разрывными коэффициентами. Теорема о гомеоморфизмах и ее применение. Канд. диссертация. Ин-т математики АН УССР, 1963.

Неоднородные эллиптические задачи с разрывными коэффициентами и локальное повышение гладкости обобщенных решений вплоть до границы области и поверхности разрыва коэффициентов. В кн.: Третий Всесоюзный симпозиум по дифференциальн. Рефераты докладов. М., 1964, с. 36—37.

Эллиптические задачи с неоднородными граничными условиями и локальное повышение гладкости вплоть до границы обобщенных решений. ДАН СССР, 1964, т. 157, № 4, с. 798—801.

Граничные задачи и задачи на собственные значения для уравнений эллиптического типа с разрывными коэффициентами. В сб.: Математическая физика. К., 1965, с. 119—135. (Сп. — Шефтель З. Г.)

Теорема о гомеоморфизмах, осуществляемых в L_p эллиптическими операторами, и локальное повышение гладкости обобщенных решений. «Укр. математический журнал», 1955, т. 17, № 4, с. 122—129.

Красные задачи и гладкость обобщенных решений вплоть до границы для эллиптических уравнений в случае общих граничных условий. В кн.: Березанский Ю. М. Разложение по собственным функциям самосопряженных операторов. К., 1965, с. 224—231. (Сп. — Березанский Ю. М.)

Функции Грина. В кн.: Березанский Ю. М. Разложение по собственным функциям самосопряженных операторов. К., 1965, с. 200—221. (Сп. — Березанский Ю. М.)

О минимальном и максимальном операторах, соответствующих общей эллиптической задаче с неоднородными граничными условиями. «Укр. математический журнал», 1966, с. 18, № 2, с. 91—97.

ІВНИЙ ВАЛЕНТИН ІПАРІОНОВИЧ,

старший викладач

Методичний лист про обґрунтування розв'язування стереометричних задач (з досвіду роботи). Чернігів, 1957, 63 с.

Про побудову наближених значень коренів деяких алгебраїчних рівнянь. Матеріали конференції викладачів ЧДПІ, 1957, с. 46—47.

Графічне розв'язування квадратних рівнянь в середній школі. Наукові записки ЧДПІ, 1958, т. 3, сер. фіз.-мат., с. 35—43.

КАФЕДРА ЕЛЕМЕНТАРНОЇ МАТЕМАТИКИ І МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ МАТЕМАТИКИ

ВІХРОВА ЛІДІЯ СТЕПАНІВНА,

старший викладач

К вопросу об организации самостоятельной работы учащихся на уроках черчения. Тезисы науч. конференции, посвященной 40-летию ЧДПІ. Чернігів, 1959, с. 51—52.

ПЕТРОВ ВІТАЛІЙ МАКСИМОВИЧ,

старший викладач

Задачи на максимум и минимум на уроках математики в средней школе. В кн. Методичні матеріали на допомогу вчителю, Чернігів, 1958, с. 25—32.

Дослідження функцій на уроках математики в старших класах середньої школи. (Матеріали для вивчення). К., УНДПІ, 1968, 86 с.

Науково-практична конференція. «Радянська школа», 1958, № 12, с. 87—89 (Сп. — Мельник М. А.).

Дослідження функцій на уроках математики в старших класах середньої школи. Наукові записки УНДПІ, 1959, т. 12, с. 111—136.

До питання про зміст елементарного дослідження функцій в курсі математики старших класів середньої школи. В кн. Питання викладання математики в школі. Метод. матеріали. К., 1959, с. 93—104.

Новий підручник геометрії для 8 класу. (Ред. Дубинчук О. С. і Тесленко І. Ф. Геометрія. Підручник для 8 класу. К., «Радянська школа», 1960). «Радянська школа», 1960, № 12, с. 83—84. (Сп. — Глушков П. М.).

Курсові роботи з методики викладання математики. Метод. матеріали для студ.-заоч. фіз.-мат. ф-ти. Чернігів, 1961, 44 с.

Курсові роботи з методики викладання математики. Метод. матеріали для студ.-заоч. фіз.-мат. ф-ти. Чернігів, 1961, 44 с.

Експериментальна перевірка системи вправ на дослідження функцій елементарних засобами на уроках математики в старших класах середньої школи. Тезис доповідей на з'їзді педагогів. Фіз.-мат. ф-т. Чернігів, 1961, с. 27—33.

Функції викладачів ЧДПІ за 1960 р. Чернігів, 1961, с. 27—33.

Важливий етап у фаховій підготовці вчителів математики. «Радянська школа», 1962, № 2, с. 78—81. (Сп. — Глушков П. М.).

Система вправ на дослідження функцій елементарними засобами на уроках математики в старших класах середньої школи. Наукові записки УНДПІ, 1962, т. 22, сер. фіз.-мат., в. 4, с. 112—146.

Вправи на дослідження функцій. У 16. Викладання математики в школі, в. 3. К., 1953, с. 34—43.

Методика викладання математики. Метод. вказівки до вчителів курсу для студ.-заоч. фіз.-мат. ф-ти (спеціальність — математика і креслення). К., «Радянська школа», 1963, 71 с.

Методичні вказівки про виконання графічних робіт з алгебри. 7 клас. Для студ.-заоч. і вчителів математики. Чернігів, 1964, 40 с.

Методичні вказівки про виконання графічних робіт з алгебри. 8 клас. Для студ.-заоч. і вчителів математики. Чернігів, 1964, 48 с.

Курсові роботи з методики викладання математики. Тезисні доповіді та метод. вказівки до написання курсових робіт студ.-заоч. фіз.-мат. ф-ти. Чернігів, 1964, 112 с.

Побудова графіків функцій в курсі алгебри восьмичасової школи. Метод. лист. К., «Радянська школа», 1965, 88 с.

Побудова графіків функцій в курсі алгебри в елементарній школі. Метод. лист. К., «Радянська школа», 1965, 92 с.

Методика навчання побудови графіків функцій з допомогою трикутників перетворень. У 16. Викладання математики в школі, в. 4. К., 1966, с. 5—22.

Використання загальнофункціональної символіки при елементарному дослідженні властивостей функцій в курсі математики середньої школи. Тезис доповідей та повідомлення міжшкільної наукової конференції, присвяченої 50-річчю ЧДПІ. Чернігів, 1966, с. 112—118.

Начальні діючі до вивчення питань елементарного дослідження функцій в курсі математики середньої школи. Тезис доповідей та повідомлення міжшкільної наукової конференції, присвяченої 50-річчю ЧДПІ. Чернігів, 1966, с. 107—111.

СЛАДАШ ВАСИЛЬ ЛУКІЧ,

старший викладач

Зайняття зв'язу з виробництвом при розв'язуванні задач з тригонометрії в 9—10 класах. Тезис доповідей викладачів ЧДПІ. Чернігів, 1969, с. 32.

ФАДЬКО ВАСИЛЬ АРТЕМОВИЧ

кандидат педагогічних наук, доцент

Функціональна залежність і графіки в курсі алгебри 6—7 класів. Наукові записки ДДПІ, 1957, в. 3, с. 285—292.

Формування в учнів 6 і 7 класів основи практичного застосування знань з алгебри. Дрогобич, 1958, 29 с.

Викладання алгебри у восьмилітній експериментальній школі «Радянська школа», 1960, № 11, с. 42—47.

Деякі питання викладання алгебри у 6—7 класах. У зб.: 3 днів у викладанні математики в середній школі, К., 1959, с. 108—134.

Виховання в учнів вільного самоконтролю логічних перестроєння та раціоналізації обчислень при викладанні алгебри в 6—7 класах. Наукові записки ДДПІ, 1959, в. 4, с. 211—230.

Узагальнені питання викладання алгебри в 6 і 7 класах. Автореферат дисертації на соискание ученой степени канд. пед. наук, К., 1959, 24 с.

Узагальнені питання викладання алгебри у 6—7 класах. Канд. дисертація. Київський пед. ін-т, 1959.

Перша спроба. (Ред.: Григоренко С. Д. Внутрішньшкільна контрольна викладання математики. К., «Радянська школа», 1970). «Радянська школа», 1960, № 11, в. 92 (См. — Миколайчук І. П.).

Про викладання рівнянь у восьмилітній школі. Дист. звіт на наук. конференції кафедр ДДПІ. Тези доповідей Дрогобич, 1963, с. 51—52.

Посібник з питань культури математичних знань у восьмилітній школі. (Ред.: Дубинчук О. С. Про культуру математичних знань у восьмилітній школі. К., «Радянська школа», 1961). «Радянська школа», 1962, № 7, с. 92—93. (См. — Дутко Л. П.).

Про викладання раціональних чисел в 6 класі. Доповіді та повідомлення. Матеріали 6-ї наук. конференції ДДПІ за 1961 р. сер. фіз.-мат. наук. Дрогобич, 1962, с. 59—61. (См. — Вусеро А. В.).

Будова символіки в курсі алгебри 6 класу. В зб.: Питання математики і методи викладання математики (Наукові записки ДДПІ, 1963, в. 11, сер. математики). Львів, 1963, с. 3—19.

Складання задач як метод активізації навчального процесу та розвитку творчих здібностей учнів. Тези доповідей 3-ї наук. конференції ДДПІ за 1962 р., сер. фіз.-мат. наук. Дрогобич, 1963, с. 88—91.

Активізація розумової діяльності учнів при вивченні теми «Раціональні числа». У зб.: 3 днів роботи вчителів по поліпшенню якості знань учнів з математики. Педагогічні читання, К., 1964, с. 75—95.

Переклади доповідей. (Ред.: Гельфанд М. Г. і Пявловська В. С. Уроки з алгебри в 9—10 класах. К., «Радянська школа», 1963). «Радянська школа», 1964, № 2, с. 108. (См. — Дутко Л. П.).

Графічний метод в першій році вивчення алгебри. Тези доповідей 6-ї звітної наук. конференції ДДПІ, сер. фіз.-мат. наук. Дрогобич, 1964, с. 41—43.

Про абсолютне значення числа в школі. Тези доповідей 7-ї звітної наук. конференції ДДПІ, сер. фіз.-мат. наук. Дрогобич, 1964, с. 94—97.

Формування в учнів вільного математичної культури обчислень

на вивчення алгебри. Тези доповідей 7-ї звітної наук. конференції ДДПІ, сер. фіз.-мат. наук. Дрогобич, 1965, с. 98—104.

Про укладання виховання алгебри для восьмилітньої школи. Тези доповідей та повідомленнях вільності наук. конференції при ДДПІ, 50-річчю ДДПІ. Чернівці, 1966, с. 101—103. (См. — Дутко Л. В.).

КАФЕДРА ФІЗИКИ

КЛИМКО КЛАВДІЯ ІВАНІВНА

кандидат фізико-математичних наук

Диэлектрические коэффициенты и коэффициенты поглощения кислотных жидкостей, определенные в поле 3-сантиметровых волн. Ученые записки МОПИ, 1960, т. 92, в. 4, с. 171—178. (См. — Климова Л. П.).

Электрические свойства диэлектрической кислоты в поле сантиметровых электромагнитных волн. Ученые записки МОПИ, 1960, т. 92, в. 4, с. 179—184. (См. — Богданов Л. П.).

Исследование диэлектрической проницаемости коэффициентов поглощения органических кислот типа C_{12} и их тригаллеридов в диапазоне дециметровых и сантиметровых электромагнитных волн. Автореферат диссертации на соискание ученой степени канд. физ.-мат. наук, М., 1962, 8 с.

Исследование диэлектрической проницаемости коэффициентов поглощения органических кислот типа C_{12} и их тригаллеридов в диапазоне дециметровых и сантиметровых электромагнитных волн. Канд. диссертация. Московский обл. пед. ин-т, 1962.

Исследование диэлектрической проницаемости и коэффициентов поглощения высших жирных кислот ряда C_{12} на волне 3,18 см. Тези доповідей та повідомлення вільності наук. конференції, призначеної 50-річчю ДДПІ. Чернівці, 1966, с. 123—125.

ЛИСОВ РОМАН АРТЕМОВИЧ

кандидат фізико-математичних наук, доцент

Атомная теория в России второй половины XIX века. Автореферат диссертации на соискание ученой степени канд. физ.-мат. наук, М., 1954, 20 с.

Атомная теория в России второй половины XIX века. Канд. диссертация. Московский обл. пед. ин-т, 1955.

Атомная теория на химическом этапе развития атомной физики. В кн.: Информационно-технический бюллетень по физике и математике (Белорус. ин-т инженерной ж.-д. транспорта), в. 4, Гомель, 1955, с. 3—8.

Описание лабораторных работ по физике. (Электричество). Изд-во Вост.-Мор. флот, 1963, 29 с. (См. — Чугунов Г. Г.).

Электромагнитная теория строения частиц класса нейтрино. Тезисы доклада 6-й научно-технической конференции проф. союзов преподавательского состава училищ. Вост.-Мор. флот, 1964, с. 46—48.

ХАГЮКОВ СЕРГІЙ АНДРІЙОВИЧ

старший викладач

О чувствительности остаточной намагниченности к внешним полям. В кн.: Проблемы ферромагнетизма и магнетодинамики. М.—Л., 1946, с. 143—145.

Експериментальна перевірка чутливості остаточної намагніченості до зовнішніх полів ферромагнітних тіл різної форми. Матеріали конференції викладачів ЧДПІ, присвяченої підсумкам наукової роботи за 1957 р. Чернівці, 1957, с. 59—61.

До питання про форму ферромагнітних тіл. Чернівці, 1958, 29 с. Начальних майстернях. Тези наук. конференції, присвяченої 40-річчю ЧДПІ. Чернівці, 1959, с. 64—68.

Експериментальна перевірка чутливості зв'язкової намагніченості до зовнішніх полів ферромагнітних тіл різної форми. Наукові записки ЧДПІ, 1960, т. 4, в. 3, с. 3—63.

Похідка від невідомої об'ємної на лінійної під час його намагнічування. Тези доповідей на загально-наук. конференцію викладачів ЧДПІ за 1960 р. Чернівці, 1961, с. 48—52.

ШТЕПА МИКОЛА ІВАНОВИЧ

навідат фізико-математичних наук, доцент

Погрешности третьего порядка цилиндрических электроминых. «Журнал технической физики», 1962, т. 32, в. 2, с. 216—226.

Графоаналитическое построение пространственных траекторий заряженных частиц в электростатических полях методом радиусов кривизны. «Журнал технической физики», 1963, т. 33, в. 5, с. 2281—2286.

Построение пространственных траекторий заряженных частиц в электростатических полях методом радиусов кривизны. «Радиотехника и электроника», 1957, т. 2, в. 5, с. 537—641.

Графоаналитическое построение траекторий заряженных частиц в магнитных полях. «Радиотехника и электроника», 1957, т. 2, в. 6, с. 790—795.

Графоаналитическое построение траекторий заряженных частиц в переменных электрических и постоянных магнитных полях. «Журнал технической физики», 1958, т. 28, в. 1, с. 178—187.

Графоаналитическое построение траекторий заряженных частиц в электростатических и магнитных полях. «Журнал технической физики», 1958, т. 28, в. 11, с. 2587—2603.

Нахождение траекторий релятивистских заряженных частиц в электрических и магнитных полях методом конечных разностей Адамса. «Журнал технической физики», 1959, т. 29, в. 1, с. 120—127.

О движении заряженной релятивистской частицы в магнитном поле постоянного цилиндрического тока разряженной плазмы. «Журнал технической физики», 1959, т. 29, в. 11, с. 1346—1353.

Графоаналитическое построение траекторий заряженных частиц в аксиально-симметричных электрических и магнитных полях. «Радиотехника и электроника», 1959, т. 4, в. 4, с. 695—702.

Нахождение траекторий заряженных релятивистских частиц в электрических и магнитных полях. «Журнал технической физики», 1960, т. 30, в. 1, с. 121—124.

Приближенное нахождение траекторий релятивистских заряженных частиц в электрических и магнитных полях. Автореферат диссертации на соискание ученой степени канд. физ.-мат. наук. Л., 1961, 8 с.

Приближенное нахождение траекторий релятивистских заряженных частиц в электрических и магнитных полях. Канд. диссертация. Ленинградский пол. ин-т, 1960.

Компенсационно-нулевой метод исследования плоских и осевых магнитных полей. «Приборы и методы экспериментальной физики», 1961, № 4, с. 79—83.

Численное решение системы обыкновенных дифференциальных уравнений пятого порядка. Ученые записки ОГПИ, 1962, в. 3, с. 5—10.

Нахождение пространственного распределения магнитных полей компенсационно-нулевым методом. Ученые записки ОГПИ, 1963, в. 3, с. 50—54.

О корпускулярно-оптических свойствах осесимметричных статических систем с аранжированным магнитным полем. «Журнал технической физики», 1963, т. 33, в. 5, с. 522—529.

Условие, при котором релятивистская заряженная частица не достигнет оси в осесимметричных статических полях. «Журнал технической физики», 1963, т. 33, в. 5, с. 639—640.

Вес и невесомость. В сб. Вес и невесомость. Оренбург, 1963, с. 6—25.

Радially-фокусирующие свойства статических транскалальных полей. «Радиотехника и электроника», 1964, т. 9, в. 2, с. 272—282.

Вес и невесомость. Пособие для учителей. М., «Просвещение», 1964, 47 с. (Сп. — Сертов В. В., Кроль А. С. и Мискин А. И.).

О фокусировке ионных пучков электростатическими осесимметричными полями. «Журнал технической физики», 1966, т. 36, в. 3, с. 470—481.

Вес и невесомость. Изд. 2-е, испр. М., «Просвещение», 1966, 47 с. (Сп. — Сертов В. В., Кроль А. С. и Мискин А. И.).

Фокусировка ионных пучков электростатическими осесимметричными полями. Тезисы доклада на 10-й конференции физиков, посвященной 50-летию ЧДПІ. Чернівці, 1968, с. 119—121.

КАФЕДРА ФІЗИКИ ТА ЗАГАЛЬНОТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

АНТОНЕНКО ЄВГЕН ІВАНОВИЧ

викладач

Приспособление для фрезерного станка. «Школа и производство», 1962, № 7, с. 76. (Сп. — Жоринский И.).
Приспособление для профилирования отверстий и изготовления шайб. «Школа и производство», 1964, № 7, с. 66.

Приспособление для фрезерования на токарном станке. «Школа и производство», 1964, № 10, с. 53—55.

Первоначальное формирование понятий «Электрические заряды и электрические поля» в восьмилетней школе. Тезисы докладов на заседании школьного науч. конференций, посвященного 50-летию ЦДПИ Чернигова, 1966, с. 137—142.

СВДОКМЕНКО ИВАН ПЕТРОВИЧ,

старший преподаватель

Улучшение срока службы плавки цепочно-планчатого электродвигателя комбайна С-6. «Тракторист, комбайнер и шофер», 1956, № 103, с. 1—2.

Электросветовая сигнализация при работе на привальных комбайнах. «Тракторист, комбайнер и шофер», 1957, № 24, с. 4.

Дополнительные планки для улучшения работы самоходного транспортера минимала КВ. «Тракторист, комбайнер и шофер», 1957, № 48, с. 2—3.

Улучшение крепления жатки комбайна РСМ-6 при транспортировке. «Тракторист, комбайнер и шофер», 1957, № 58, с. 1—2.

Улучшение движения автомобиля при выгрузке зерна из бункера комбайна РСМ-6 на ходу. «Тракторист, комбайнер и шофер», 1957, № 58, с. 2—4.

Предотвращение пробуксовывания транспортера норама комбайна РСМ-6. «Тракторист, комбайнер и шофер», 1957, № 63, с. 3—4.

Техническое усовершенствование зерноуборочных комбайнов. Материалы конференций докладов ЦДПИ, 1957, с. 62.

Улучшение техники безопасности при работе комбайна С-4. «Тракторист, комбайнер и шофер», 1958, № 37, с. 2—3.

Электросветовая сигнализация при работе на привальных комбайнах. «Тракторист, комбайнер и шофер», 1958, № 74, с. 1—2.

Улучшение условий работы комбайнера на комбайне С-4М. «Тракторист, комбайнер и шофер», 1960, № 7, с. 18—19.

Доведение зерна до кондиции непосредственно на комбайне при его работе. Тезисы науч. конференций, посвященного 40-летию ЦДПИ Чернигова, 1959, с. 59—63.

Навесной подборщик-транспортер. «Сельский механизатор», 1960, № 9, с. 29—30.

Студенческий самосвал. «Техника — молодежи», 1960, № 12, с. 27.

Навесное устройство к трактору для перевозки грузов. «Сельский механизатор», 1961, № 3, с. 28—29.

Зерносушилка на комбайне. «Техника — молодежи», 1961, № 4, с. 38.

Нагревательная камера. «Сельский механизатор», 1961, № 8, с. 29.

Малогобаритный нагревательный агрегат к принуду и плавильной лампе. «Школа и производство», 1961, № 8, с. 95. (См. — Верилек П. 1.)

Подборщик зерноуборочных. «Техника — молодежи», 1961, № 9, с. 33.

Механизация и автоматизация работ при уборке урожая и

доведение зерна до кондиции. Тезисы докладов на научно-науч. конференции докладов ЦДПИ за 1960 г. Чернигов, 1961, с. 55—56.

Тракторная рука. «Техника — молодежи», 1962, № 3, с. 11.

Автомат — фрукторезка. «Знание — труд», 1962, № 4, с. 31.

Фрукторезка — автомат. «Юный техник», 1962, № 7, с. 48.

Навесной транспортер. «Юный техник», 1962, № 9, с. 17—19.

Механический подъемник. «Техника в сельском хозяйстве», 1962, № 9, с. 83—85.

Тайма пламени принуса. «Техника — молодежи», 1962, № 12, с. 27. (См. — Верилек П. 1.)

Навесная платформа. «Техника в сельском хозяйстве», 1963, № 6, с. 72—74.

Ульенодъемник-транспортер. «Пчеловодство», 1963, № 8, с. 30—31.

Переозвучивание ульев. «Пчеловодство», 1964, № 1, с. 38—37.

Черниговский бджоляр. «Знание — труд», 1964, № 2, с. 18.

Навесной комбайн. «Техника в сельском хозяйстве», 1964, № 3, с. 84—85.

Малогобаритный механизационный аппарат. «За рулем», 1964, № 5, с. 13.

Сирены-автоматы для многокарпусных ульев. «Пчеловодство», 1964, № 6, с. 26—27.

Проход камеры. «Техника — молодежи», 1964, № 7, с. 16.

Лесонагрузчик навесной тракторный. «Лесное хозяйство», 1965, № 4, с. 65—66.

Ротационная машина для расчистывания грядок. «Пчеловодство», 1965, № 7, с. 13—14.

Горизонтально-касетная мельница. «Пчеловодство», 1965, № 9, с. 16—17.

Юные конструкторы-садоводы. «Садоводство», 1965, № 9, с. 42.

Как облегчить труд пчеловодов. «Юный техник», 1965, № 9, с. 54—55.

Универсальная тележка-опрыскиватель. «Юный техник», 1965, № 12, с. 38—39.

ИВЛЕНКО ГУРИЙ ЮХИМОВИЧ,

кандидат педагогических наук, доцент

Экскурсия на фабрику. Экскурсия в физику в средней школе. К. «Радницкая школа», 1957, 49 с.

Производственные экскурсии в средней школе и методика их проведения (на материале преподавания физики). Авторизованный диссертация на соискание ученой степени канд. пед. наук. К., 1959, 13 с.

Производственные экскурсии в средней школе и методика их проведения (на материале преподавания физики). Канд. диссертация. Киевский гос. ин-т, 1960.

Виробничі екскурсії в курсі фізики середньої школи. Пособник для вчителів. К., «Радницка школа», 1959, 126 с.

Виробничі екскурсії в курсі фізики середньої школи.

Тези наук. конференції, присвяченої 40-річчю ЧДПН. Чернігів, 1966, с. 53—54.

Класна записка виробничо-технічного змісту. У зв'язі з досвідом роботи вчителів фізики. К. 1961, с. 176—182.

Загальна фізика. Метод. вказівки для студ. заоч. фіз.-мат. ф-ту пед. ін-ту, ч. 2. Теплофізика. Чернігів, 1961, 34 с.

З історії введення екскурсійної справи в школу. Тези доповідей на загально-наук. конференцію викладачів ЧДПН за 1960 р. Чернігів, 1961, с. 40—41.

До питання про активізацію викладання фізики в середній школі. Тези доповідей на загально-наук. конференцію викладачів ЧДПН за 1960 р. Чернігів, 1961, с. 42—44. (Сп. — Клещев В. С.).

Загальна фізика. Метод. вказівки для студ. заоч. фіз.-мат. ф-ту пед. ін-ту, ч. 1. Механіка. Чернігів, 1962, 40 с.

Про використання виробничо-технічного матеріалу на уроках фізики в середній школі. Тези доповідей та повідомлень міжшкольної наук. конференції, присвяченої 50-річчю ЧДПН. Чернігів, 1966, с. 133—134.

ПАВАСЮК СЕРГІЙ ТИМОФІЛОВИЧ,

викладач

Задані є промисловим змістом. «Школа й промисловість», 1964, № 12, с. 26—28.

РОЗДЕНКО РОЗА МАНІВНА,

старший викладач

Експериментальні завдання по закону Ома для змінного струму. Матеріали конференції викладачів ЧДПН, 1957, с. 63—64.

Розв'язування задач з динаміки в середній школі. Тези доповідей та повідомлень міжшкольної наук. конференції, присвяченої 50-річчю ЧДПН. Чернігів, 1966, с. 135—136.

СКУБЕНКО АНДРІЙ ФЕДОТОВИЧ,

кандидат фізико-математичних наук, доцент

Вимір ефекту Холла при температурі рідкого кисню. Труды КДУ. Фізичний ф-т, 1950, № 5, с. 17—20.

Вплив контакту на термо-електрорушійну силу в напівпровідниках. Труды КДУ. Фізичний ф-т, 1952, № 6, с. 61—65. (Сп. — Лашенко В. І.).

До питання про взаємодію зв'язування між електростатичними і електромагнітними одиницями сили струму. Наукові записки ЧДПН, 1957, т. 1, в. 1, сер. фіз.-мат., с. 49—56.

Електричні і фотоелектричні властивості монокристалів селеніду і сульфідів сурми. 1. Методика верифікації монокристалів Sb_2Se_3 і Sb_2S_3 . «Український фізичний журнал», 1960, т. 5, № 6, с. 781—790.

Електричні і фотоелектричні властивості монокристалів селеніду і сульфідів сурми. 11. Електричні і фотоелектричні властивості селеніду і сульфідів сурми. «Український фізичний журнал», 1961, т. 6, № 1, с. 40—48.

Електричні і фотоелектричні властивості монокристалів селеніду і сульфідів сурми. 11. Електричні і фотоелектричні властивості селеніду і сульфідів сурми. «Український фізичний журнал», 1961, т. 6, № 1, с. 40—48.

Електричні і фотоелектричні властивості монокристалів селеніду і сульфідів сурми. 11. Електричні і фотоелектричні властивості селеніду і сульфідів сурми. «Український фізичний журнал», 1961, т. 6, № 4, с. 505—513.

Зростання електропровідності стабіль-сульфідів з часом. «Український фізичний журнал», 1961, т. 6, № 2, с. 202—206. (Сп. — Лашенко В. І.).

Простий механізмований терморегулятор. «Вісник вузів. Енергетика», 1961, № 8, с. 67—69.

Вплив примісей на властивості Sb_2S_3 . «Фізика твердого тіла», 1961, т. 3, в. 8, с. 2199—2201. (Сп. — Лашенко В. І.).

Оптичні властивості монокристалів Sb_2S_3 . «Фізика твердого тіла», 1962, т. 4, в. 2, с. 448—453. (Сп. — Лашенко В. І.).

Дослідження електричних, фотоелектричних і оптичних властивостей монокристалів селеніду і сульфідів сурми. Автореферат дисертації на здобуття звання кандидата фіз.-мат. наук. Дніпропетровськ, 1962, 12 с.

Дослідження електричних, фотоелектричних і оптичних властивостей монокристалів селеніду і сульфідів сурми. Канд. дисертація. Дніпропетровський ун-т, 1962.

Оптичні властивості монокристалів Sb_2Se_3 . «Український фізичний журнал», 1964, т. 9, № 7, с. 744—748. (Сп. — Лашенко В. І.).

Інтерференційна зміна електропровідності сульфідів сурми при зміні напрямку поля. Тези доповідей та повідомлень міжшкольної наук. конференції, присвяченої 50-річчю ЧДПН. Чернігів, 1966, с. 128—132.

КАФЕДРА МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

БЕРАЙЗОВ АНДРІЙ АНДРІЙОВИЧ,

старший викладач

Історичне значення Великого Жовтня в створенні нового етапу в розвитку української мови. Тези доповідей наук. сесії ЧДПН, присвяченої 40-річчю Великої Жовтневої соціалістичної революції. Чернігів, 1957, с. 27—30.

Лексика робітничої української мови. Нижнього Подністров'я. Наукові записки ЧДПН, 1959, т. 4, в. 4, 82 с.

Фонетичні і морфологічні особливості виробничої лексики Нижнього Подністров'я. Тези наук. конференції викладачів ЧДПН. Чернігів, 1959, с. 30—42.

Фразеологічні одиниці професійної лексики в говорах Нижнього Подністров'я. Тези наук. конференції, присвяченої 40-річчю ЧДПН. Чернігів, 1959, с. 38—40.

Активізація методів навчання української мови у 2 класі. Тези доповідей на загально-наук. конференцію викладачів ЧДПН за 1960 р. Чернігів, 1961, с. 60—61.

Взаємозв'язок загальнонавчальної лексики з професійною. Тези доповідей та повідомлень міжшкольної наук. конференції, присвяченої 50-річчю ЧДПН. Чернігів, 1966, с. 157—159.

КУРГУЗОВА ВАЛЕНТИНА ЯКІВНА,

старший викладач

К вопросу о безличных предложениях со словами категории состояния — по форме существительным. (На материале языка памятников оригинальной древнерусской литературы второй половины XVII в.). Тезисы науч. конференции преподавателей ЧДПИ Чернігів, 1960, с. 50—51.

К вопросу о категориях состояния в восточно-славянских языках (в сравнении с древнерусскими). Тезисы науч. конференции преподавателей 40-річчя ЧДПІ, Чернігів, 1960, с. 41—43.

К вопросу о безличных предложениях со словами категории состояния, происходящих от существительных, в языке литературных памятников преимущественно второй половины XVII века. Научные записки ЧДПІ, 1961, т. 5, кн. 1, сер. «Филол. науки», с. 59—79.

К вопросу о лексической насыщенности и ее влиянии на структуру безличных предложений. (На материале языка памятников второй половины XVII в.). Тезисы докладов на заочно-науч. конференции преподавателей ЧДПІ за 1960 г. Чернігів, 1961, с. 71—74.

Структурно-синтаксические особенности безличных глагольных отрицательных предложений. Тезисы докладов та повідомлення ювілейної наук. конференції, присвяченої 50-річчю ЧДПІ, Чернігів, 1960, с. 164—165.

Структурно-синтаксические особенности безличных предложений. (На материале русской письменности второй половины XVII — первой половины XVIII в.). Тезисы докладов та повідомлення ювілейної наук. конференції, присвяченої 50-річчю ЧДПІ, Чернігів, 1960, с. 160—163.

МЕШКОВА ОЛЕНА ЛЕОНТІВНА,

кандидат філософських наук

Чешские переводы произведений А. С. Пушкина в первой половине XIX века. Материалы конференции преподавателей ЧДПІ, 1957, с. 85—92.

Декабристы в славянском единстве. Тезисы науч. конференции преподавателей ЧДПІ, Чернігів, 1959, с. 43—47.

Об участии Божены Немцовой в революционном движении 1848 г. Тезисы науч. конференции, посвященной 40-річчю ЧДПІ Чернігів, 1960, с. 29—33.

А. С. Пушкин и вопрос славянского единения. Научные записки ЧДПІ, 1961, т. 5, кн. 1, сер. «Филол. науки», с. 80—109.

Карл Гаврилович Борзовский и русская литературная школа. Тезисы докладов на заочно-науч. конференцию преподавателей ЧДПІ за 1960 г. Чернігів, 1961, с. 78—82.

Великая чешская писательница Божена Немцова. (До 160-річчя з дня смерті). К. «Знання», 1962, 43 с.

Н. В. Гоголь и чехословацкая литература первой половины XIX века. У зб.: Мистецтво і літературознавство. К., 1964, с. 25—34.

Чешско-русские литературные связи первой половины XIX века.

Аннотированный реферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филол. наук. К., 1965, 22 с.

Чешско-русские литературные связи первой половины XIX века. Канд. диссертация. Киевский ун-т, 1963.

Божена Немцова и русская прогрессивная литература первой половины XIX века. Тезисы докладов та повідомлення ювілейної наук. конференції, присвяченої 50-річчю ЧДПІ, Чернігів, 1960, с. 143—148.

У чернігівському інституті. (Про наукову роботу викладачів кафедри мови і літератури). «Радянське літературознавство» 1966, № 5, с. 96.

МІНЕЕВ ПАВЛО ГРИГОРОВИЧ,

старший викладач

Художественные особенности «Тихого Дона» М. Шолохова. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филол. наук. Черновцы, 1956, 18 с.

Тема борьбы за Советскую власть в произведениях М. А. Шолохова. Научные записки ЧДПІ, 1957, т. 3, с. 3—42.

Использование фольклора в ранних рассказах Михаила Шолохова. Материалы конференции преподавателей ЧДПІ, 1957, с. 65—70.

Образ В. И. Ленина в советской художественной литературе. Тезисы докладов наук. сесії ЧДПІ, присвяченої 40-річчю Великої Жовтневої соціалістичної революції, Чернігів, 1957, с. 17—22.

Образ коммуниста в романе М. Шолохова «Тихий Дон». В кн.: Песни. Лит.-худож. альманах, № 2. Чернігів, 1958, с. 120—124.

Работа М. А. Шолохова над «Тихим Доном». Научные записки ЧДПІ, 1958, т. 4, кн. 1, с. 3—46.

Творчество М. А. Шолохова. Чернігів, Облздрук, 1958, 48 с.

Студенты построили учебные мастерские. «Вестник высшей школы», 1958, № 7, с. 78.

Об использовании устного народного творчества в «Тихом Доном» М. Шолохова. Тезисы науч. конференции, посвященной 40-річчю ЧДПІ, Чернігів, 1959, с. 23—28.

Пейзажная живопись в «Тихом Доном» М. Шолохова. Тезисы науч. конференции преподавателей ЧДПІ, Чернігів, 1959, с. 37—39.

Народное поэтическое творчество в «Тихом Доном» М. Шолохова как средство образности. Тезисы докладов на заочно-науч. конференцию преподавателей ЧДПІ за 1960 г. Чернігів, 1961, с. 68—70.

Литературные редакции «Тихого Дона» М. Шолохова. (Из творческой лаборатории писателя). Автореферат диссертации на соискание ученой степени канд. филол. наук. К., 1965, 19 с.

Литературные редакции «Тихого Дона» М. Шолохова. (Из творческой лаборатории писателя). Канд. диссертация. Киевский ун-т, 1963.

К вопросу об изучении творчества М. А. Шолохова. (Наблюдения над лит. редакциями «Тихого Дона»). Лекция. Чернігів, 1965, 48 с.

М. А. Шолохов в Украине. Тезисы докладов на заочно-науч. конференцию, посвященной 50-річчю ЧДПІ, Чернігів, 1960, с. 151—156.

ПІВТОРАДІН ВАСИЛЬ ІВАНОВИЧ

кандидат філологічних наук, доцент

- Поезиї Миколи Скуби «За марко-ленінську критику», 1932, № 12, с. 57—67. (Псевдонім — В. Клен).
- Микола Нагнибіда. Дніпровська поезія. Поезії. Х.—К. «ЛІМ», 1932. (Ред.) «Молодіж», 1933, № 1—2, с. 120—121. (Псевдонім — В. Клен).
- І. Муратов. Комсографія. Поезії. Х.—К. «ЛІМ», 1933. (Ред.) «Зоря», 1933, № 3, с. 85—90. (Псевдонім — В. Клен).
- Микола Козальчук. Кармелюка. Поезія. Х. «Радянська література», 1933. (Ред.) «За марко-ленінську критику», 1933, № 9, с. 100—102. (Псевдонім — В. Клен).
- Неопубліковані листи Архипа Тесленка. «Літературна критика», 1940, № 7, с. 105—106.
- Тесленко А. Ю. (Біогр. нарис). В. шк. Хрестоматія з укр. літератури для 7 кл. серед. школи. К., 1940, с. 170—174.
- Корнійчук О. Є. (Біогр. нарис). В. шк. Хрестоматія з укр. літератури для 7 кл. серед. школи. К., 1940, с. 289—291.
- Поезиї про гуківського Кармелюка. (Ред. Первомайський Л. Олександр Днібун. Праці воєни. Рубіжні К., 1940). «Театр», 1940, № 11, с. 14—15.
- Тесленко і народний театр. «Театр», 1940, № 11, с. 27—28.
- Павленко О. Спречений талант. «Літературний журнал» (Харків), 1940, № 2. (Ред.) «Літературна критика», 1940, № 8—9, с. 171—173.
- Зустрічі з молоддю. (Ред. Кононенко О. Зустрічі. К., «Молодий більшовик», 1940). «Молодий більшовик», 1941, № 2, с. 121—122.
- Мотиви народних пісень у творчості Архипа Тесленка. (До 30-річчя з дня смерті). «Народна творчість», 1941, № 2, с. 27—35.
- Хрестоматія критичних матеріалів про нову українську літературу. Упоряд. Шаховський С. М., т. 1. К., «Радянська школа», 1940. (Ред.) «Комуністична освіта», 1941, № 4, с. 123.
- Вивчення драматичної творчості Корнійчука в X класі середньої школи. К., «Радянська школа», 1941, 64 с.
- Вивчення поезії «Загибель ескадри» О. Корнійчука в X класі «Радянської школи», 1946, № 6, с. 48—51.
- Традиції і новаторство. (Ред. Первомайський Л. Атака на Воробей. Оповідання і нариси. К., «Радянський письменник», 1946). «Дніпро», 1947, № 5, с. 125—126.
- Вивчення творчості О. Є. Корнійчука в середній школі. К., «Радянська школа», 1949, 96 с.
- Документи про революційну діяльність А. Тесленка. В. шк. Хрестоматія критичних матеріалів. т. 3. вид. 2-е, перероб. та доп. К.—Львів, 1949, с. 218—223.
- Біографія А. Тесленка в зв'язку з громадсько-політичним рухом на його батьківщині в 1905 р. Наукові записки ЖДПІ, 1950, т. 1, с. 89—118.
- Неповноцінний твір. (Ред. Сувенін С. М. Молодість Тесленка.

- К., «Радянський письменник», 1949). «Рад. Львів», 1950, № 4, с. 73—75.
- Архип Тесленко. Життя і творчість. Автореферат дисертації на соціальні учас. ступеня канд. філол. наук. Львів, 1950, 20 с.
- Архип Тесленко. Життя і творчість. Канд. дисертація. Львівський ун-т. 1950.
- Творче зростання. (Піс. діяльність в Петливінській «Життєвості», 1951, № 3, с. 82—85.
- Архип Тесленко. Критико-біографічний нарис. К., Держлітвидав, 1951, 80 с.
- Львівський Государственный Украинский Драматический театр им. М. Заньковецкой. (Відомості. ред. Півторадін В. І.). Львів, 1951, 28 с.
- За мир стоять народи світу. (Передмова). У зб. Під притриманню. Вірші українських поетів. Львів, 1952, с. 3—6.
- Тесленко А. Вибрані твори. (Вступ, статті та упорядкування Півторадін В. І.). Львів, 1952, с. 3—11.
- Риман про сибірське селянство. (Ред. Марко Т. Сергійов. М. «Сов. писатель», 1951). «Життєвості», 1952, № 6, с. 112—114.
- Степан Васильченко (1879—1932). (Післямова Півторадін В. І.). В. шк. Васильченко С. Избранное. Львів, 1952, с. 147—148.
- Загибель ескадри О. Корнійчука в X класі. «Література в школі», 1953, № 6, с. 27—36.
- За наукове вивчення питань літератури на сторінках «Наукових записок». «Радянська школа», 1953, № 2, с. 57—59.
- Публіцистика А. Тесленка. Наукові записки ЛДПІ, 1953, т. 4, с. 24—40.
- Тесленко А. Избранные рассказы. (Упорядкування та коментарі Півторадін В. І.). М., 1953, с. 217—220.
- Стариківніч Є. І. Олександр Корнійчук. Лекції для студ. літ. над вузів. (Ред. Півторадін В. І.). К., «Радянська школа», 1954, 63 с.
- Програма з історії української літератури кінця XIX — початку XX ст. (до 1917 року). Для філол. ф-т і відділів мист. і літ. над вузів. К., «Радянська школа», 1954, 29 с. (Сп. — Копуша М. І. і Падзак М. І.).
- Про майстерність мотиківаних художньої творч. «Життєвості», 1954, № 7, с. 100—108.
- Книга з Ярославом Галицьким. (Ред. Мельничук Ю. Ярослав Галицький. Життя, революційна і літ. діяльність. Львів. Кн.-журн. вид-во, 1953). «Новий мир», 1954, № 9, с. 261—264.
- Програма з української радянської дитячої літератури для ф-ту мист. і літ. над. і учас. ін-тів. К., «Радянська школа», 1954, 30 с. (Сп. — Гурин Ф. Х. та ін.).
- Вивчення в середній школі поезії О. Є. Корнійчука на темі кохання в революційний час («В степях України», «Калиновий тайфун»). Метод. розробка. (Редатор). Львів, 1954, 28 с.
- Архип Тесленко. Критико-біографічний нарис. К., Держлітвидав, 1955, 96 с.
- Вивчення творчості О. Є. Корнійчука в школі. Вид. 2-е, перероб. і доп. К., «Радянська школа», 1955, 124 с.
- Любові народу. «Промор», 1956, № 8, с. 94—95.
- Тесленко А. Е. В. шк. БСЗ, т. 2-4, с. 12, с. 96—98.

Участь А. Тесленка в революційному русі 1905 року. (Публікація архівних документів). Львів, 1956, 21 с.
Literatura ve škole. Organ Mladých umění a kultury Československa, 1956, № 1—10. «Література в школі», 1957, № 3, с. 74—77. (Сп. — Жидишкий В.).

Архів Тесленка. (До 15-річчя з дня народження письменника-демократа). «Луги» (Правда), 1957, № 2, с. 69—76.

А. Е. Тесленко, (Післямова та примітки Пяторади В. І.) В кн.: Тесленко А. Избранное. М., 1958, с. 261—270.

Повість Андрія Головка. У зб.: Андрій Головка. К., 1958, с. 158—172.

Про одну революційну пісню. «Жовтень», 1958, № 2, с. 124—125.

Публіцистична діяльність В. Чумака у 1918 р. (По сторінках чернівецької преси). «Радянське літературознавство», 1958, № 1, с. 19—25.

Килимник О. В. Вивчення творчості А. В. Головка в школі. К., «Радянська школа», 1958. (Ред.: «Література в школі», 1958, № 4, с. 83—85).

Твори І. Микитенка про дітей і вихователів. «Радянська школа», 1958, № 6, с. 76—81. (Сп. — Родіко М. Д.).

Тимофій Бордулик (1883—1930). В кн.: Бордулик Т. Рассказы. М., 1958, с. 177—181.

Домисли й перовручення під виглядом науки. (Ред.: Малан В. Русская литература в Галиции. ЛГУ, 1957). «Жовтень», 1959, № 2, с. 132—146. (Сп. — Брагіньскі А. С. та ін.).

З листування Ольги Кобилянської. «Принор», 1959, № 10, с. 98—100.

Олександр Довженко — карикатурист. «На досиніму ректорів газети», 1959, № 1, с. 22—23.

Газета «Соціал-демократ» про київську літературну групу «Дзвін». «Рад. журналіст», 1960, № 7—8, с. 27—29.

Нарис історії міста. (Ред.: Луцка Нарис історії міста. Луцьк, 1959). «Жовтень», 1960, № 3, с. 153—156.

З історії антифашистської журналістики. «Жовтень», 1960, № 9, с. 149—153.

До біографії М. Ірчана. (Публікація текстів з передмовою). «Жовтень», 1960, № 12, с. 107—108.

Новина за Збручем. (Ред.: Антонович-Давидович В. Збруч. К., «Радянський письменник», 1959). «Дніпро», 1960, № 3, с. 158—159.

Спогади і архівні документи. (Ред.: Революційна діяльність західноукраїнських пролетарських письменників. Архівні документи і спогади. Упоряд. Мельничук Ю. і Сазонок Г. Львів, Кн.-жур.-видав., 1959). «Вітчизна», 1960, № 8, с. 209—210.

«Дзвін». В кн.: УРЕ, т. 4, с. 147—148.

Дніпровський І. Д. В кн.: УРЕ, т. 4, с. 237.

Оповідання А. Тесленка «У сльозинках», «Любов до ближнього». В кн.: Матеріали до вивчення історії української літератури, т. 4, К., 1961, с. 367—372.

Про автора редакційної примітки більшовицької газети «Соціал-демократ» до статті «Україна в війні», Доповіді і повідомлення ЛГУ, 1961, в. 9, ч. 1, с. 210—211.

Це не тільки історія. (Ред.: Їх поезія 20-х років. Збірник. Худ-

рид. Костенко А. І. К., «Радянський письменник», 1957). «Вітчизна», 1961, № 4, с. 211—213.

За ідейну чистоту літератури і мистецтва. (Ред.: Козачук І. Партийна преса в боротьбі за комуністичну ідейність літератури і мистецтва (1946—1960). ЛГУ, 1961). «Жовтень», 1962, № 5, с. 139—142.

Про письменників Закарпаття. (Ред.: Пош В. Струнка великої ріки. Літературні нариси. Ужгород, Закарп. кн.-жур. вид-во, 1961). «Жовтень», 1962, № 10, с. 145—148.

«Данна». В кн.: УРЕ, т. 7, с. 568.

«Літературний ярмарок». В кн.: УРЕ, т. 8, с. 219.

«Металеї дні». В кн.: УРЕ, т. 9, с. 72.

«Молодий більшовик». В кн.: УРЕ, т. 9, с. 313.

«Молодик». В кн.: УРЕ, т. 9, с. 315.

«Нова генерація». В кн.: УРЕ, т. 10, с. 146.

«Нові шляхи». В кн.: УРЕ, т. 10, с. 164.

Школа письменників з народу. У зб.: 50 років Ленінській «Правді». Львів, 1962, с. 46—58.

Заголовок у газеті. Лекція-повідомлення для студентів. (Ред.: Принор). Львів, вид-во ЛДУ, 1962, 32 с.

Майстер карбованого слова. (Ред.: Косицька І. Новела. К., 1962). «Вітчизна», 1963, № 7, с. 202—203.

Підписано С. В. В кн.: УРЕ, т. 11, с. 137.

Паносильський В. П. В кн.: УРЕ, т. 11, с. 191.

Поліна В. А. В кн.: УРЕ, т. 11, с. 341.

«Пролітфронт». В кн.: УРЕ, т. 11, с. 537.

Мартошки Л. Суєверіє. Рассказы и повести. (Примітки Пяторади В. І.). М., 1963, с. 495—501.

Про зміст видання українського радянського літературно-художнього журналу (1919). «Наука-інформаційний бюлетень Архівного управління УРСР», 1963, № 4, с. 94.

Скляренко О. А. В кн.: УРЕ, т. 13, с. 240.

Тесленко А. Ю. В кн.: УРЕ, т. 14, с. 390.

Ткачук І. В. В кн.: УРЕ, т. 14, с. 437.

Капрійські оповідання. «Радянське літературознавство», 1964, № 2, с. 95—103.

Журнал «Буяник» (1922). «Радянське літературознавство», 1964, № 6, с. 108—119.

Костенко М. О. Завдання анкавації української літератури і світі рішень ХХІ з'їзду КПРС. К., «Радянська школа», 1963. (Ред.: «Українська мова і література в школі», 1964, № 4, с. 81—82).

Незорола нева. «Вітчизна», 1964, № 8, с. 213—214.

«Червоний шлях». В кн.: УРЕ, т. 16, с. 166.

«Шлях». В кн.: УРЕ, т. 16, с. 170.

Як я став фільмовим режисером. Невідоме інтер'ю О. П. Довженка. (Передмова Пяторади В. І.). «Україна», 1964, № 36, с. 5.

Книжка й партизанської друкарні. «Вітчизна», 1965, № 2, с. 217.

Вікно в споку. (Ред.: Записки Н. Л. Українська проза початку ХХ ст. К., «Наука-думка», 1964). «Вітчизна», 1965, № 5, с. 214—215.

На розмуді. Невисвітлені питання української романістики. «Вітчизна», 1965, № 9, с. 191—197.

Місце видання — Дюхнов. «Вісник», 1965, № 4, с. 221. (Повітряні — 4. Пітирар).

Тези доповідей та повідомлення ювілейної наукової конференції, присвяченої 50-річчю Черкаського Державного педагогічного інституту ім. Т. Г. Шевченка. (Відповідь ред. Пітирарді В. І.). Черкаси, 1965, 176 с.

Забудь поезії Євгена Плужника. «Радянська літературознавство», 1966, № 6, с. 68—69.

ШЛАГАН ЯКИМ СЕМЕНОВИЧ

кандидат педагогічних наук.

Делні види повторення при вивченні граматик. «Українська мова в школі», 1953, № 6, с. 54—57.

Вивчення теми «Прислівники» у 6 класі. «Українська мова в школі», 1954, № 5, с. 41—54.

Зуваження до програм та підручників з української мови. «Українська мова в школі», 1954, № 5, с. 62—64. (Сп. — Феденко М. А.)

Вивчення прикдаки в 6 і 7 класах середньої школи. «Українська мова в школі», 1955, № 5, с. 56—64.

Повторення з української літератури у 8 і 9 класах. «Література в школі», 1955, № 1, с. 56—61.

Про роботу учнів 5—7 класів над текстами художніх творів. «Література в школі», 1955, № 4, с. 67—69.

Вивчення теми «Прислівники» у 6 класі. У зв. Викладання морфології української мови в 6 класі середньої школи. К., 1957, с. 92—109.

Синтаксичні вправи при вивченні граматик. «Українська мова в школі», 1957, № 3, с. 34—40.

Про поезії підручників з української мови. (Ред.: Медушевський А. П. і Голубенко М. К. Українська мова, п. 2. Синтаксис. К., «Радянська школа», 1957). «Українська мова в школі», 1957, № 5, с. 89—92.

Підготування учнів до вивчення синтаксису від час опрацювання морфології. «Українська мова в школі», 1959, № 1, с. 29—37.

Про проект програми з української мови для восьмирічної школи. «Українська мова в школі», 1959, № 2, с. 44—48. (Сп. — Феденко М. А.)

Про синтаксичні вправи в курсі граматик для середньої школи. В кн.: З досвіду викладання української мови і літератури в середній школі. К., 1960, с. 107—117.

Вивчення відокремлених другорядних членів речення в середній школі. В кн.: З досвіду викладання української мови і літератури в середній школі. К., 1960, с. 70—106.

О підготовці учнів до усвоєння синтаксису в процесі вивчення морфології. «Русский язык в школе», 1950, № 4, с. 59—64.

До питання активізації процесу засвоєння знань. «Радянська школа», 1960, № 2, с. 26—31.

Систематична попередня підготовка учнів до вивчення синтаксису. «Українська мова в школі», 1961, № 5, с. 38—45.

Обособлені второстепенні члени речення в українській мові.

Язичне в методика вивчення їх в восьмому класі. Автореферат дисертації на соискание учен. степени канд. пед. наук. К., 1962, 19 с.

Відокремлені другорядні члени речення в українській мові та методика вивчення їх у восьмому класі. Канд. дисертація Київський пед. ін-т, 1962.

Вивчення теми «Доповнення» в 7 класі. «Русский язык в школе», 1962, № 3, с. 45—49. (Сп. — Феденко М. А.)

Опрацювання теми «Відокремлені другорядні члени речення». «Українська мова в школі», 1964, № 2, с. 61—73.

Відокремлені предикативні означення в сучасній українській мові. Тези доповідей та повідомлення ювілейної наукової конференції, присвяченої 50-річчю ЧДПІ. Черкаси, 1966, с. 149—152.

КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА МЕТОДИКИ ПОЧАТКОВОГО НАВЧАННЯ

КИРЕЙ ІВАН ФЕДОРОВИЧ

старший викладач

Примисл. Для учнів 1 класу початкової школи. К., «Радянська школа», 1955, 55 с.

Те ж. Вид. 2-е, перероб. К., «Радянська школа», 1957, 55 с.

Те ж. Вид. 3-е, перероб. К., «Радянська школа», 1959, 55 с.

Те ж. Вид. 4-е, К., «Радянська школа», 1960, 55 с.

Те ж. Вид. 5-е, К., «Радянська школа», 1960, 55 с.

Те ж. Вид. 6-е, доп. і перероб. К., «Радянська школа», 1961, 55 с.

Те ж. Вид. 7-е, доп. і перероб. К., «Радянська школа», 1962, 55 с.

Те ж. Вид. 8-е, К., «Радянська школа», 1963, 55 с.

Те ж. Вид. 9-е, К., «Радянська школа», 1964, 55 с.

Те ж. Вид. 10-е, К., «Радянська школа», 1965, 55 с.

Примисл. Для учнів 2 класу початкової школи. К., «Радянська школа», 1957, 47 с.

Те ж. Вид. 2-е, К., «Радянська школа», 1959, 47 с.

Те ж. Вид. 3-е, К., «Радянська школа», 1960, 47 с.

Те ж. Вид. 4-е, К., «Радянська школа», 1961, 47 с.

Те ж. Вид. 5-е, перероб. і доп. К., «Радянська школа», 1962, 47 с.

Те ж. Вид. 6-е, К., «Радянська школа», 1963, 47 с.

Те ж. Вид. 7-е, перероб. і доп. К., «Радянська школа», 1964, 47 с.

Те ж. Вид. 8-е, К., «Радянська школа», 1965, 47 с.

Примисл. Для учнів 3 класу початкової школи. К., «Радянська школа», 1958, 47 с.

Те ж. Вид. 2-е, К., «Радянська школа», 1960, 47 с.

Те ж. Вид. 3-е, К., «Радянська школа», 1961, 47 с.

Те ж. Вид. 4-е, перероб. і доп. К., «Радянська школа», 1962, 47 с.

Те ж. Вид. 5-е, К., «Радянська школа», 1963, 47 с.

Про викладання каліграфії в початковій школі. (Метод. показів-ки). К., «Радянська школа», 1956, 47 с.

Воскресенская А. Н. Букварь. М., Учпедгиз, 1956. (Ред.). «Начальная школа», 1957, № 6, с. 71—72.

Про викладання каліграфії в педагогічних інститутах на факультетах початкової школи. (Метод. листівка). Матеріали конференції викладачів ЧДПІ, 1957, с. 27—29.

Чавдаров С. Х. Українська мова для 1 класу. (Каліграфічні тексти Кирса І. Ф.). К., 1957.

Как следует писать цифры. «Начальная школа», 1958, № 7, с. 56.

Програми педагогічних інститутів. Каліграфія. Методика викладання каліграфії. (Для ф-тів по підготовці вчителів початкових класів загальноосвітньої школи). К., «Радянська школа», 1958, 12 с.

Про викладання каліграфії з методикою. Метод. вказівки викладачам каліграфії початкових відділів педучилищ та ф-тів підготовки вчителів 1—4 кл. пед. ін-тів. К., «Радянська школа», 1959, 55 с. (Сп. — Митенко В. М. і Чернідецький Г. В.).

Про підручник з каліграфії «Провісник» для учнів 3 класу початкової школи. Тези наук. конференції викладачів ЧДПІ. Чернівці, 1959, с. 24—25.

Підручник з каліграфії для вчителів початкових класів і студентів педагогічних інститутів. Тези наук. конференції, присвяченої 40-річчю ЧДПІ. Чернівці, 1959, с. 20—22.

Жупан М. І. Угорська мова. Для 1 кл. шкіл з угор. мовою навчання. (Каліграфічні тексти Кирса І. Ф.). К.—Ужгород, 1960.

Гон'ядовська Н. О. Буквар. Вид. 5-е. (Каліграфічні тексти Кирса І. Ф.). К., «Радянська школа», 1960, 96 с.

Кутдан С. В. Буквар. Для шкіл УРСР з угор. мовою навчання. (Каліграфічні тексти Кирса І. Ф.). К.—Ужгород, 1960.

Рішко О. М. Угорська мова. Для 2 кл. шкіл з угор. мовою навчання. (Каліграфічні тексти Кирса І. Ф.). К., Ужгород, 1960.

Каліграфія. Навчання дітей каліграфії за новою програмою в 1—3 кл. Ужб.: На допомогу вчителям 1—4 кл. повсюдній школі. К., 1960, с. 127—132.

Програми педагогічних інститутів. Каліграфія з методикою викладання. (Для ф-тів по підготовці вчителів з 1—4 кл. школи). К., «Радянська школа», 1960, 19 с.

Емельяненко М. О. Буквар для дошкільних шкіл. (Каліграфічні тексти Кирса І. Ф.). К., «Радянська школа», 1961.

Про підручник «Методика викладання каліграфії» для педучил. Тези доповідей на звітну наук. конференцію викладачів ЧДПІ за 1960 р. Чернівці, 1961, с. 65—67.

Каліграфія. В кн.: УРЕ, т. 6, с. 87.

Програми педагогічних інститутів. Каліграфія. Методика викладання каліграфії. (Для ф-тів педагогіки та методики початкової освіти). К., «Радянська школа», 1962, 17 с.

Закріплення навичок каліграфічного письма в 3 класі. «Радянська школа», 1963, № 12, с. 39—41.

Підготовка учнів до письма в дошкільній період. К., «Радянська школа», 1963, 49 с.

Методика викладання каліграфії. (З практичним курсом калі-

графії). Підручник для пед. училищ та ф-тів педагогіки і методики початкової освіти пед. ін-тів. К., «Радянська школа», 1964, 222 с.

Тематичне навчання в початкових класах. «Радянська школа», 1964, № 7, с. 93—96.

Естетичне виховання учнів 1—4 класів на уроках мовознавства з мистецтва. Тези доповідей та повідомлень звітної наук. конференції, присвяченої 50-річчю ЧДПІ. Чернівці, 1966, с. 85—88.

КОРОБОВА ГАМАРА БОРИСІВНА

кандидат біологічних наук, доцент

Регенерация органа после инамерения его полярности. Канд. диссертация. Второй Московский мед. ин-т. 1944.

Регенерация органа после инамерения его полярности. ДАН СССР, 1947, т. 57, № 1, с. 93—96.

Исследование биологической регенерации хвоста. Угедола. ДАН СССР, 1947, т. 58, № 9, с. 2127—2130.

К вопросу о возможности биологической регенерации у позвоночных животных. ДАН СССР, 1948, т. 60, № 4, с. 717—720.

Практикум по общей биологии. (На кит. языке). Для мед. вузов. Под общ. ред. проф. В. В. Маховика. М., Медгиз, 1963, 303 с. (Коллектив авторов).

Перекрестная трансплантация эмбриона кролика при условии расщепления наследственной основы. «Биологический экспериментальной биологии и медицины», 1953, № 10, с. 49—52.

Некоторые данные по оплодотворению млекопитающих животных. «Биологический экспериментальной биологии и медицины», 1955, № 2, с. 54—57.

Защитные функции плаценты гемохориального и желточного-расслоенного типов. Тезисы докладов совещания эмбриологов в Ленинграде 25—31 января 1955 г. Л., 1955, с. 170—171.

Маховик В. В. и Макаров П. В. Общая биология. Учебник для мед. ин-тов. Изд. 2-е. М., Медгиз, 1956, 532 с. (За участие Коробовой Т. Б.).

Материалы к изучению зависимости барьерной функции плаценты от ее структуры. В сб.: Проблемы современной эмбриологии. Л., 1956, с. 321—323.

Изучение проницаемости плаценты при помощи радиоактивных изотопов. В кн.: Материалы работы науч. конференции по общей биологии (2-й Моск. мед. ин-т). М., 1959, с. 119—120.

Практикум по общей биологии. Под ред. проф. В. В. Маховика. Изд. 2-е. Учеб. пособие для студ. мед. и стоматол. ин-тов. М., Медгиз, 1959, 327 с. (За участие Коробовой Т. Б.).

Зависимость проницаемости плаценты от ее структуры. Тезисы докладов совещания по проблеме «Гистогематические барьеры» 25—28 мая 1960 г. Апар. наук. СССР. М., 1960, с. 37—41.

Зависимость проницаемости плаценты от ее структуры. В кн.: Гистогематические барьеры. М., 1961, с. 316—319.

Барьерные функции плаценты. Тезисы докладов на анатом.-наук. конференцию викладачів ЧДПІ за 1960 р. Чернівці, 1961, с. 57—59.

Любовь до природы — естественный элемент морального выхо-

книги вчителів. Тези доповідей та повідомлення ювілейної наук. конференції, присвяченої 50-річчю ЧДПІ. Чернівці, 1966, с. 80—82

НАДТОЧИЯ ВІРА ІВАНІВНА,

старший викладач

Розв'язування задач як засіб розвитку творчих здібностей учнів. Тези доповідей та повідомлення ювілейної наук. конференції, присвяченої 50-річчю ЧДПІ. Чернівці, 1966, с. 90—91

ПАВЛЕНКО ДМИТРО ГРИГОРОВИЧ,

викладач

Методична лист про виконання до рисунку з геометрії. На доповіді опубліковані математиками Чернівці, 1957, 27 с.

РЯБКО ІВАН СТЕПАНОВИЧ,

старший викладач

Сортовиробництва та селекція суніць. Тези доповідей та повідомлення ювілейної наук. конференції, присвяченої 50-річчю ЧДПІ. Чернівці, 1966, с. 83—84

ХРУЩ КАТЕРИНА ІВАНІВНА,

старший викладач

Виховання моральних переконань в учнів 1—4 класів на уроках рідної мови. Тези доповідей та повідомлення ювілейної наук. конференції, присвяченої 50-річчю ЧДПІ. Чернівці, 1966, с. 89

КАФЕДРА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

БАРАНОВ ВІКТОР ЯКОВИЧ,

старший викладач

Порівняння слів у німецькій мові. Матеріали конференції викладачів ЧДПІ, присвяченої підсумкам наук.-дослідної роботи за 1957 р. Чернівці, 1957, с. 84—85

ФАДЕЄВ ВАЛЕРІАН ІВАНОВИЧ,

старший викладач

О «правильном» методе в «мыслении» на иностранном языке. Тези доповідей та повідомлення ювілейної наук. конференції, присвяченої 50-річчю ЧДПІ. Чернівці, 1966, с. 166—167

КАФЕДРА МУЗИКИ ТА СПІВІВ

ЗУБ ПЕТРО ГРИГОРОВИЧ,

старший викладач

Наш край. Муз. М. Донця. У зб.: Урожай наш золотий. К., 1962, с. 9.

Те ж. В уп.: Збірник пісень, рекомендованих для виконання викладачами хорів та ансамблів на святках і т.п. Полтава, 1955, с. 12.

Те ж. У зб.: Самодіяльна естрада. Чернівці, 1967, с. 111.

Рухи трудові. Пісня. У зб.: Ми словем труд. Полтава, 1956, с. 18—19.

Степена. Пісня. У зб.: На зустріч фестивалю. Полтава, 1956, с. 31—32.

Наш край. Замість пісень сестрини. Іде мій в армію. Колоски на жовтій лані. Закохалася. В кн.: Донця М. Наш край. 36 пісень. Полтава, 1958, с. 7, 11—13, 21—23.

Мій любий край. Муз. М. Донця. У зб.: Самодіяльний театр, кн. 1. Полтава, 1958, с. 5—8.

Полтавський вальс. Муз. П. Малишенка. «Пролетар», 1959, № 6, с. 111—116.

Закохалася. Муз. М. Донця. В кн.: На шість, не злореч. К., 1960, с. 98—100.

Розміла над ставом. Муз. М. Донця. В кн.: Українські народні пісні. К., 1960, с. 341.

Розміла над ставом. Муз. М. Донця. В кн.: Українські народні пісні з легким акордом для баяна. К., 1961, с. 37—39.

Полтавський вальс. Муз. П. Малишенка. Грай, Іване, полечку. М., М. Донця. У зб.: Дівонька пісні над Ворсклою. Полтава, 1962, с. 37—41, 47—49.

Полтавський вальс. «Українка», 1963, № 25, с. 8.

Продеснянка веснянка. Обрядова пісня. Муз. Л. Пашкева. У зб.: Співає народний хор Упорат. Костешин М. К., 1965, с. 120—121.

Збірник фольклору на Чернігівщині. (З історії питання). Тези доповідей та повідомлення ювілейної наук. конференції, присвяченої 50-річчю ЧДПІ. Чернівці, 1966, с. 168—170.

КАФЕДРА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

КОВАЛЬОВ ВОЛОДИМИР ДМИТРОВИЧ,

старший викладач

Застосування гімнастичних вправ, як допоміжного знаряддя при виконанні техніки перехідного способу стрибка у висоту. Тези доповідей та повідомлення ювілейної наук. конференції, присвяченої 50-річчю ЧДПІ. Чернівці, 1966, с. 171—173.

Пр
ки). К
Во
чаляна
Пр
культ
реції
Чд
тексти
Кд
с. 53
П
класа
клас
12 с.
П
дочам
рент
(Сн.
Т
чатко
1959.
Т
дені
63-річ
2
жовт
1960.
І
реш
(Кал
навч
1-3
К.
клас
К.
фізи
вуз
30
клас
осв
сб
сб
96

ПОЛСТОЛІТТЯ НЕУТОМИМОГО ТРУДА
(на українському мові)
Видавництво «Радянська школа» Комітету по печати
при Совете Министров Украинской ССР

Редактор В. І. Пінторадні
Фото О. Г. Гуніна

Технічний редактор В. М. Західний

Здано до набору 26.IV 1966 р. Підписано до друку 10.V 1966 р.
Папір 84×108^{1/2} Фз. друк. арк. 3,1125, умовн. арк. 5,25, виданих
арк. 631. Тираж 1000. БФ 95738.

Видавництво «Радянська школа» Комітету по пресі
при Раді Міністрів Української РСР
Видання № 18142. Ціна 17 коп.

Зам. 601 Київська друкарня № 3, цех № 1.
«Ю. Коцюбинського», 5.